

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2019

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Col. (r) Hagop Hairabetian

Secretar de redacție:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Membri:

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
Gl. mr. (r) Marin Ioniță
Gl. bg. (r) Nechifor Ignat
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- Pe drumul spre o istorie „așa cum a fost” 5

File de istorie

- La 1 decembrie 1918, Dumnezeu a fost român! 7
Lt. col. (r) Maria Someșan
- Iubirea de neam și țară – virtute eminesciană cu valențe de perenitate (2) 21
Col. (r) dr. Aurel V. David
- Unele aspecte ale integrării organice a județului Sălaj în cadrul statului unitar român după Marea Unire de la 1 decembrie 1918 37
Col. (r) Virgil Mihalca
- Aspecte ale activității de informații ce au vizat Brăila 40
Col. (r) Cătălin Rădulescu

Memorie profesională

- Opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu 49
14. Evaluări din interiorul mediului cultural și concluzii finale
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- „Puștiul” (2) 75
Col. (r) Hagop Hairabetian
- Compendiu (sau reprezentarea succintă a trecerii prin timp a unui ofițer de informații) 79
Col. (r) Constantin Rusu

Atitudini

- Arme pentru anihilarea și retorsiunea războiului 83
Col. (r) Ion Șandru

Colțul mizantropului

- Un mizantrop furios 87
Col. (r) Hagop Hairabetian

În sprijinul culturii de securitate

- Vulnerabilități și riscuri pentru analiștii de *intelligence* 89
Col. (r) Tiberiu Tănase
- Terorismul islamic în Europa 100

Col. (r) Alexandru Bochiș Borșanu

- Note de lectură și evenimente recente 105

Pagini literare 109

- Corin Bianu, Ioan Florian, Dumitru Dănău, Constantin Matei, Alexandru Pîrvu-Prundu, Costică Dogaru, Gheorghe Trifu, Vasile Checheriță

Din viața și activitatea ACMRR-SRI 115

- Prezenți în viața și cultura cetății 116
- Noi apariții editoriale 116
- *In Memoriam*: General maior (r) Alexandru Olaru 117
- „Vitrallii – Lumini și umbre” – prezență și ecouri 118

PE DRUMUL SPRE O ISTORIE „AȘA CUM A FOST”

După cum se poate constata la prima deschidere a unui ziar tipărit sau on-line, ne aflăm într-un context în care – cu sau fără rele intenții – publicul este asaltat de mass-media cu subiecte generatoare de teamă și frustrare despre „statul paralel”, „interesele cercurilor oculte” și mai ales „atotputernicia serviciilor secrete” care fac și desfac totul în politică și societate. Tocmai de aceea, revista „*Vitralii – lumini și umbre*”, aflată acum la ediția cu numărul 40, a militat permanent pentru a aduce la lumină oameni și fapte din lumea reală a serviciilor secrete și a muncii de informații, a cărei complexitate doar rareori se regăsește în producțiile documentare, literare și cinematografice de gen.

Excepția notabilă care a determinat acest editorial este apariția volumului „*Mihai Caraman – un spion român în Războiul Rece*”¹ datorat istoricului Florian Banu, un cercetător a cărui specializare în domeniu a fost deja dovedită nu demult prin apariția volumului de referință „*De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948-1989)*”, la aceeași editură Corint, în 2016.

Ne rezervăm plăcerea de a reveni într-un număr viitor cu o prezentare detaliată a volumului, ale cărui peste 500 de pagini necesită „citirea cu creionul în mână”, așa cum le stă bine veteranilor care suntem. Vom sublinia în cele ce urmează unele din reflecțiile pe care lectura volumului le-a inspirat multora din cititorii revistei, oameni de informații, unii (din păcate, rămân din ce în ce mai puțini) participanți la Războiul Rece evocat de lucrarea domnului Florian Banu.

Pentru mulți dintre noi, unul din principalele merite ale lucrării rezidă în dezvăluirea dragostei de țară, a patriotismului real, niciodată-trâmbițat, al oamenilor de informații, fie ei ofițeri sau colaboratori. Punerea pe primul plan a țării și intereselor ei este o trăsătură de caracter și o abordare absolut indispensabilă pentru ca ei să-și poată depăși nu doar propriile limite ci și dificultățile și situațiile cu care se pot confrunta în realitatea operativă, dar uneori și în propria „casă” profesională.

¹ Florian Banu: *Mihai Caraman – un spion român în Războiul Rece*, Ed. Corint, București, 2019

În acest sens, cititorii noștri au subliniat contribuția de excepție a generalului Mihai Caraman, care – în seria de interviuri acordate istoricului și incluse în volum – a putut depăși la momentul respectiv, iar acum a știut să prezinte unele momente de cumpănă din viața sa profesională „fără ură și părtinire”, dar și fără înflorituri auto-laudative. Aceeași abordare avea să impresioneze și numerosul auditoriu de care s-a bucurat evenimentul de lansare a cărții care a avut loc în cursul lunii iunie a.c. la Fundația Europeană Titulescu, primitoare gazdă a Istoriei adevărate, indiferent dacă aceasta are sau nu „rating”.

Un alt punct de valoare al volumului – relevat de cititorii noștri – este obiectivitatea cu care Florian Banu a descifrat și a adus la îndemâna cititorilor realități extrem de complexe ale lumii Războiului Rece. Prezentarea activităților de informații românești din Franța și Europa anilor ‘960 este susținută și evidențiată printr-un bogat material documentar, care ne este înfățișat faptic, fără ca autorul să cadă pradă dorinței de a-l „comenta” în vreun fel sau altul. Cu atât mai meritoriu este faptul că în aceeași manieră obiectivă este abordată și perioada, încă mult controversată, a începutului anilor ‘990 din istoria serviciilor de informații românești.

Ne bucurăm și ne dorim ca astfel de proiecte – la realizarea cărora trebuie menționată și contribuția unor veterani din serviciile de informații, a căror muncă nevăzută are adesea drept rezultat „facerea” istoriei – să fie cât mai numeroase, astfel încât să putem lăsa cercetătorilor ce ne vor urma date și fapte reale, dintr-o istorie „așa cum a fost”.

Redacția

FILE DE ISTORIE

LA 1 DECEMBRIE 1918, DUMNEZEU A FOST ROMÂN!¹

Cetatea Alba-Iulia devenise orașul „Unirii”, locul unde urma să se împlinească visul neamului românesc. Cum arăta orașul în cea din urmă noapte a Transilvaniei considerată ca teritoriu al „sacrei coroane ungare”?

Nu mai sunt locuri de cazare, restaurantele devin neîncăpătoare. Cei care nu-și găseau adăpost, în special tinerii, se adună prin piețe și pe la marginea orașului. Fiind o noapte friguroasă li se pun la dispoziție lemne, cu care aprind focuri uriașe. În jurul focurilor se adună sute și sute de persoane.

„Era frig - povestea Valeriu Boeriu, dar o privești neașteptată se înfățișează ochilor mei. (...) Sunt focuri uriașe, în jurul lor stau acei țărani români, îmbrăcați în cojoace și căciuli, de cari și-au bătut joc atâtea generații de asupritori. Acum așteaptă cu nerăbdare, în ciuda frigului și a nopții, zorii zilei de 1 decembrie, când durerile și suferințele lor aveau să ia sfârșit. (...) Toți acești țărani așteaptă cu încredere hotărârea zilei de mâine, care le va aduce realizarea dorințelor lor de români și de oameni liberi”.

Un colaborator al ziarului „Alba-Iulia” descrie atât de frumos această noapte: „Peste noapte, natura întreagă s-a îmbrăcat parcă în haine de sărbătoare. Ce gânduri mărețe ne copleșeau sufletele în această noapte sfântă, care era noaptea învierii românilor de dincoace de Carpați”.

În decursul zilei de 29 noiembrie și al nopții premergătoare proclamării Unirii, membrii Consiliului, împreună cu numeroși fruntași, participanți activi la mișcarea pentru Marea Unire, s-au întâlnit la hotelul „Hungaria”, astăzi „Dacia”, pentru a da forma finală actului Unirii și rezoluțiilor ce urmau a fi propuse adunării.

Hotelul „Dacia” din Cetate are și astăzi aceeași formă. În primăvara anului 2018 am vizitat Cetatea din Alba-Iulia, acest „loc sfânt și binecuvântat pentru români”. Așteptând servirea mesei, gândul mi-a zburat spre acea noapte istorică, dinaintea Unirii. Vedeam chipurile luminoase ale acelor bărbați

¹ Fragment din lucrarea „*România plai nemuritor. Unire și credință*”, editura Altip, Alba-Iulia, 2018, a cărei autoare este colega noastră lt. col. (r). Maria Someșan, din Sucursala Cluj

curajoși, auzeam glasurile lor. Atunci au fost și puncte de vedere diferite, dar acești „corifei ai neamului românesc” au dat dovadă de înțelepciune, ei au hotărât ce a fost mai bine pentru patrie.

Am să desprind din lungul șir de amintiri ale martorilor oculari, ale comentariilor consacrate acestei zile istorice doar câteva.

Mărturia poetului Lucian Blaga, prezent și el la Alba-Iulia:

„Era o dimineață rece de iarnă. Pe o parte a șoselei se duceau spre Alba-Iulia, scârțâind prin făgașele zăpezii, căruțele românești. Buchete de clinchete și bucurie, alcătuind un singur șir, iar pe de cealaltă parte se retrăgea în aceeași direcție, armata germană ce venea din România, tun după tun ca niște pumni strânși ai țării (...). Era o roire de necrezut. Pe câmp se înălțau, ici-colo, tribunele de unde oratorii vorbeau nației. Pe vremea aceea nu existau microfoane, încât oratorii cu glas prea mic pentru atâta lume, treceau de la o tribună la alta. În ziua aceea am cunoscut ce înseamnă entuziasmul național, sincer, spontan, irezistibil, organic, masiv al oratorilor de la tribună”.

Reprezentantul „Unirii” de la Blaj descria astfel acele clipe de neuitat:

„Poporul nostru, mândru ca niciodată, s-a manifestat mai presus de toate așteptările. Pe vreme de iarnă grea cu zăpadă și viscol, au venit din toate părțile românești sutele, miile și zecile de mii, pe jos, călări, cu căruțele și cu trenurile. Am văzut la Alba-Iulia căciulile Maramureșului, pălăriile Câmpiei, Cușmele Banatului, sumanele Țării Bârsei și ale Poienarilor sibieni”.

În dimineața zilei de 1 Decembrie 1918, mulțimea se concentra pe platoul din fața actualei catedrale ortodoxe, astăzi numit câmpul lui Horea.

Nu există o cifră exactă a celor ce au fost prezenți atunci la Alba-Iulia, singura explicație plauzibilă fiind aceea a unei mulțimi de proporții într-adevăr gigantice. Scriitorul Alexandru Ciurea descria drumul mulțimii spre câmpia cetății așa: „ca o revărsare de ape uriașe. Când au prins a fâlfâi steagurile, părea că tot pământul s-a mișcat din temelii”.

Cu toată această „mare de oameni” organizarea este desăvârșită. Mulțimile sunt grupate pe județe, iar în interiorul județelor pe orașe, comune și sate. Intrarea se face prin poarta principală a cetății, dominată de statuia ecvestră a împăratului Carol al VI-lea, căruia, unul dintre participanți îi pusese în mână un mare drapel românesc. Împăratul „romanilor” devenise stegar al „românilor”!

De o parte și de alta a drumului sunt așezați ostașii gărzii naționale, selecționați cu precădere dintre moți.

Pavel Malița în amintirile sale descrie prestața și înfățișarea măreață a acestor străjari. „Îmi amintesc de parcă a fost ieri că erau îmbrăcați în sumane din pănură albă și aveau căciuli ca Mihai Viteazul”.

Este o mare pierdere că aceste momente istorice nu au fost eternizate pe pelicula unui film.

Din păcate, fotografii german Bach, cel care fusese angajat, nu s-a mai prezentat la adunarea de la Alba-Iulia. Soarta a hotărât ca tânărul fotograf Samoilă Mârza să fie prezent la Alba-Iulia, în dimineața zilei de 1 Decembrie 1918. Ajuns în cetate cu toată aparatura, aparatul cu burduf, trepiedul și clișeele de sticlă, aduse pe bicicletă, încearcă să intre în sala Unirii, dar nu reușește, neavând permis de delegat, „credențional”. Acesta este și motivul pentru care realizează doar cinci fotografii cu aspecte de la Marea Adunare Națională, în Alba-Iulia, trei cu mulțimile și două cu vorbitorii episcopul greco-catolic Iuliu Hossu și dr. Aurel Vlad, de la tribuna unde a fost citit actul Unirii.

În anul 1919, Samoilă Mârza publică albumul „*Marea Adunare de la Alba-Iulia în chipuri*”. Albumul este prezentat de către delegația română și la Conferința de pace de la Versailles. El este fotografii prezent și la încoronarea Regelui Ferdinand și a Reginei Maria pe 22 octombrie 1920. A legat prietenii apropiate cu Iuliu Maniu, Octavian Goga, Aurel Vlad și alte personalități din acele vremuri. Se stinge la Alba-Iulia în anul 1967.

Delegații oficiali ai poporului, după ce participă la un Te Deum oficiat la ambele biserici românești din oraș, se adună în sala Cazinoului pentru a lua hotărârile istorice. Aici se va hotărî viitorul neamului românesc, „Unirea”!

Lucrările ședinței încep la ora 10.30. În așteptarea membrilor Consiliului, delegații dezbate cele discutate în timpul nopții la hotel. În sală sunt prezente și delegațiile societăților studențești „Petru Maior” din Budapesta, „România Jună” din Viena, „Inochentie Micu Klein” din Blaj, care se pronunțaseră deja pentru unirea fără condiții. Dumitru Antal, președintele societății „Petru Maior”, își amintește: „Noi nu vedeam unirea cu România decât prin prisma entuziasmului și a împlinirii idealului național, de a fi toți românii uniți într-o singură Românie Mare”.

Ultimul sosește în sală octogenarul George Pop de Băsești, susținut de doi delegați din satul său natal. Drumul lung și frigul l-au pus în pat, dar dorința și voința au învins. Întrebat cum de s-a încumetat la vârsta lui și pe o astfel de vreme să se pornească spre Alba-Iulia a răspuns:

- „Dar, cum să nu o fac, nepoate, când ziua aceasta o aștept de 80 de ani. Am venit chiar dacă această călătorie m-ar costa viața, căci de astăzi pentru mine nu mai rămâne decât să zic ca dreptul Simion din Biblie: acum slobozește, Doamne, pe robul tău”.

Cuvântul rostit de George Pop de Băsești este scurt, dar profund.

„Dușmanii seculari, care ne-au ținut veacuri de-a rândul în lanțuri fizice, ne-au ținut până ieri înlănțuiți sufletește, înăbușind cu brutalitate toate manifestațiile sufletului românesc dornic de libertate și cultură națională. Lanțurile acestea suntem chemați să le zdrobim astăzi în această mare adunare națională a tuturor românilor din Ungaria și Transilvania, aici, pe pământul stropit cu sângele martirilor, Horea și Cloșca. Vrem să zdrobim lanțurile robiei noastre sufletești prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul: Unirea celor de o limbă și de o lege, într-un singur și nedespărțit stat românesc”.

În finalul discursului, președintele Marii Adunări transmite un singur gând celor care, pentru o clipă se împărțiseră în cursul nopții în tabere adverse: „Lăsați-vă pătrunși fraților, de fiorii sfinți ai acestui praznic național și în cea mai deplină și frățască armonie să clădim temeliiile fericirii noastre naționale”.

În procesul-verbal al ședinței se apreciază că momentul în care se proclamă Unirea este ora 12.

Vestea ajunge rapid și la cei ce așteaptă afară. În amintirile sale un martor, prezent și el în fața Cazinoului militar, menționează:

„Mulți plângeau, alții chicoteau, alții ingenuncheau și înălțându-și privirile și mâinile spre cer rosteau rugăciuni atât de fierbinți, că trebuiau să se audă până la al 7-lea cer. Am înnebunit cu toții, năzărindu-ni-se că vedem în văzduh pe însuși Mihai, Mircea, Ștefan, Avram Iancu, etc. Credeam că în acea zi și sfinții în cer poartă costume naționale românești, Dumnezeu haina albă a dreptății pentru toți”.

În sala mare a Cazinoului militar – denumită de atunci Sala Unirii – cei 1228 de deputați aleși, provenind din toate categoriile sociale și de pe tot cuprinsul pământului transilvănean, votează în unanimitate, cu un entuziasm indescriptibil, rezoluția de unire prezentată adunării de către patriotul Vasile Goldiș. Hotărârea cuprinde și un amplu program de reforme democratice care urmau să stea la temelie noului stat. Astfel, se realiza visul de aur al atâtor generații de patrioți, unirea Transilvaniei cu patria mamă, România, și prin aceasta desăvârșirea statului național român unitar.

Pentru ca toți cei aflați pe platou să poată fi informați simultan cu hotărârile adoptate, sunt pregătite patru tribune, dar acestea se dovedesc a fi insuficiente. Urgent sunt luate măsuri și sunt pregătite și alte tribune, aproximativ 14. După unii memorialiști se pare că au fost chiar mai multe.

La prima tribună, unde se afla și prezidiul adunării în frunte cu George Pop de Băsești, au luat cuvântul reprezentanții celor două biserici, episcopul Iuliu Hossu și episcopul Miron Cristea, au urmat și exponenții politici.

La celelalte tribune vorbesc numeroși fruntași: dr. Ioan Suciu (Arad), Emil Isac (Cluj), dr. Valer Pop (Cluj), Eleonora Lemeny (Sibiu), dr. Dumitru Man (Gherla), Enea Grapini (Rodna), dr. Elie Dăianu (Cluj), etc.

Episcopul Iuliu Hossu adresându-se românilor, spune:

„Fericiți, voi, care ați pecetluit pe veci Unirea cu Țara Mamă. O viață întreagă veți mărturisi cu mândrie: și eu am fost la Alba-Iulia! A biruit dreptatea. Acesta-i ceasul Dreptății lui Dumnezeu și al răsplății Lui, pentru suferințele veacurilor purtate de neam, cu credință în Dumnezeu și cu nădejde în dreptatea Lui. Suferințele veacurilor se îmbracă în lumină, cum revărsă în clipa aceasta soarele asupra noastră lumina sa, cu binecuvântare. Ascultați români fericiți, binecuvântarea Unirii noastre pe veci cu țara Mamă”.

La Alba-Iulia n-au fost numai cei 100.000 de români care au putut lua drumul istoricei cetăți, ci cu inima alte sute de mii, care au ținut să-și mărturisească adeziunea prin nenumărate declarații, scrisori, telegrame și adunări organizate în aceeași zi în aproape toate localitățile Transilvaniei.

Alba-Iulia devenise simbolul libertății, al unirii între frați, al independenței poporului român.

Momentul istoric al reîntregirii neamului românesc este exprimat și în versurile poetilor. Un astfel de exemplu este poezia „În Alba-Iulia” de Petre Dulfu:

„În Alba-Iulia, cetate
Unde-au zăcut închiși martirii,
Drapele românești pe ziduri
Se-arată mândre azi privirii...
Tribuni vestesc prin grai poporul,
Că-i fapt îndeplinit Unirea,
Și stropi de lacrimi, de sub gene,
La toți, le stoarce fericirea!
Și până sus în cer la Domnul
Se-nalță veselă strigare

Din mii de piepturi scoasă:

„Trăiască România Mare!”

Fiind duminică, evenimentul este anunțat în toate bisericile, iar preoții din ușa altarelor îl binecuvântează.

În ziua de 2 decembrie, mulțimea prezentă la Alba-Iulia începe să se întoarcă spre casă. Întorcându-se spre casă Amos Frâncu face un popas în localitatea Cucerdea, pentru a-l elibera pe secretarul guvernului basarabean Ioan Buzdugan, reținut în drumul său spre Alba Iulia.

Ajuns la Cluj, află de la oficiile de siguranță despre intenția secuilor de a ataca steagul românesc și Banca „Economul”.

Actul politic al Unirii se realizase, dar sunt necesari încă câțiva pași pentru ca ea să fie deplină.

În timp ce mulțimea părăsea cetatea, în sala Tribunalului din Alba-Iulia, se întâlnesc toți membrii Marelui Sfat Național pentru a alege biroul sfatului, Consiliul dirigent și delegația ce urma să plece la București spre a prezenta regelui Ferdinand și guvernului hotărârile adunării.

Pentru conducerea Marelui Sfat Național este ales președinte George Pop de Băsești, pentru Consiliul dirigent este ales președinte Iuliu Maniu. Delegația destinată a pleca la București are următoarea componență: Miron Cristea, Iuliu Hossu, Vasile Goldiș și Alexandru Vaida-Voevod.

La sfârșitul acestei ședințe, episcopul Ioan I. Papp, în numele celor prezenți aduce un călduros omagiu președintelui George Pop de Băsești.

În amintirile sale, avocatul Laurențiu Onea menționează: „Adunarea a făcut o entuziastă manifestație octogenarului care a condus și îndrumat cu demnitate, fără clintire, destinele neamului românesc din Transilvania până în momentul proclamării Unirii”.

În intervenția sa, George Pop de Băsești îndeamnă pe toți cei prezenți să meargă acasă, să vestească poporului hotărârile și împlinirea visului de veacuri al națiunii române, unirea tuturor românilor.

Pleacă din Alba-Iulia în aceeași zi, îndreptându-se spre Deva, pentru o scurtă vizită la fiica sa, Elena. Însoțit de Julian Domșa, comandantul gărzii din Zalău și de locotenentul Alexandru Chiș, se îndreaptă spre Sălajul său natal.

În aceeași zi, de 2 decembrie este înmormântat stegarul Ioan Arion. La mormântul eroului rostesc cuvântări George Purdea, preotul din satul său natal, protopopul Rusan din Alba-Iulia, Vasile Goldiș, în numele Consiliului dirigent și

generalul Leonte din partea armatei române. Moartea tânărului este evocată cu duioșie, dar și un puternic mesaj patriotic în poezia unui tânăr poet, Ovidiu Hulea:

„Nu mă plânge, mamă dragă,
Că mă plânge Țara-ntreagă;
Numai eu zâmbesc acum
Cum tot merg pe albul drum,
Că-am ajuns cu steagul meu
Pân'la sfântul Dumnezeu.

Că vedeam o Țară Mare
Parcă nici n-aveam hotare,
Și-n ea numai frați români,
Dar, nu robi ci toți stăpâni,
Nu erau case sărace,
Iar în inimi numai pace”.

După ceremonia funebră organizată „eroului stegar”, au urmat două manifestații importante. Intelectualitatea din Transilvania își face intrarea în România Mare.

Primii se întâlnesc profesorii și învățătorii participanți la Adunarea Națională, într-un congres ad-hoc, condus de Ambroziu Chețan, directorul liceului din Blaj. Decid introducerea de urgență a limbii române, în toate școlile primare din Transilvania, în toate preparandiile, gimnaziile și liceele, dar și introducerea studiului limbii franceze, în școlile medii și superioare. Cu entuziasm se hotărăște introducerea istoriei, geografiei și a constituției poporului român, interzise până în 1918, de către austro-ungari. Orice referire la aceste discipline de studiu era catalogată ca trădare de patrie.

Neîntârziat se întâlnesc și medicii, Iuliu Hațieganu este cel care a prezidat această adunare. Se hotărăște înființarea unei Camere medicale române, menirea acesteia este să ia măsuri pentru asigurarea sănătății publice a poporului român și pentru ocrotirea copilului.

Urmează întâlnirea inginerilor și tehnicienilor români, la 16 decembrie 1918, iar în 12 ianuarie 1919, cea a funcționarilor administrativi din toate județele aflate sub autoritate Consiliului dirigent.

Începe munca de afirmare națională, împiedicată până atunci prin toate mijloacele de către statul opresor.

Între timp se fac pregătirile pentru trimiterea emisarilor la București. Sarcina lor fiind de a lua primul contact oficial cu capitala României și de a organiza primirea delegației.

Caius Brediceanu și Mihai Popovici, desemnați ca emisari, pleacă din Sibiu în ziua de 3 decembrie 1918. Călătoria durează 48 de ore, sunt luate măsuri de precauție deosebite, verificându-se cu mare atenție podurile, tunelurile. Această linie fusese folosită cu câteva zile înainte de trupele germane, care se retrăgeau spre Germania, conduse de generalul Mackensen. Este important de spus că Mihai Popovici făcuse războiul în rândurile armatei române și avea vechi și trainice legături cu conducătorii politici ai României.

În ziua de 6 decembrie 1918, emisarii Transilvaniei sunt primiți în audiență de către generalul Coandă, Președintele Consiliului de miniștri și ulterior de către Ion I. C. Brătianu. După stabilirea modului cum se va desfășura primirea delegației Unirii, revin la Brașov unde se vor întâlni cu delegații. Episcopul Iuliu Hossu și Alexandru Vaida-Voevod se vor întâlni în gara Teiuș cu episcopul Miron Cristea și Vasile Goldiș, pentru că primii veneau cu trenul de Gherla-Dej, iar ceilalți cu cel de Caransebeș-Arad.

În gară la Copșa-Mică sunt așteptați de Laurențiu Onea, care le va înmâna actul Unirii din partea lui Ștefan Cicio Pop. Documentul fusese scris la Sibiu de către un teolog caligraf, pe un pergament de piele și semnat de Ștefan Cicio Pop în calitate de vicepreședinte al Adunării de la Alba-Iulia, președintele George Pop de Băsești în momentul semnării, fiind plecat la Băsești, celălalt semnatar este Laurențiu Onea în calitate de secretar.

În gara Brașov, sunt așteptați de doi emisari Caius Brediceanu și Mihai Popovici sosiți de la București. Delegația este primită cu căldură și ovații la Brașov, Ploiești și București.

Ziarele vremii descriu momentul primirii delegației în București, asemănând-l cu „o primire împăratească”. Peronul Gării de nord, dar și strada Grivița păreau o mare de oameni.

Sunt prezenți membrii guvernului și ai Marelui Stat Major, în frunte cu Ion I. C. Brătianu și generalul C. Prezan, reprezentanți ai Academiei Române, ai Ligii culturale, delegați ai regimentului transilvănean „Avram Iancu”, dar și ai altor societăți patriotice.

În ziua de 14 decembrie 1918, la marea recepție din sala tronului, este predat Regelui Ferdinand, actul „Unirii”.

Atunci, Vasile Goldiș declara: „Românii din Transilvania, Banat și Țara Ungurească adunați prin reprezentanții lor legali la Alba-Iulia, în ziua de 1 Decembrie 1918, au decretat Unirea lor și a acestor teritorii cu Regatul României. Prin această Unire s-a împlinit visul de o mie de ani al neamului românesc. Unirea într-un singur stat al tuturor românilor. Această unire este o cerință a istoriei, fiindcă neamul românesc de la zămislire sa și până astăzi a rămas unul și etnicește nedespărțit, posedând în aceleași margini geografice pământul Daciei lui Traian. Deci îmbucătățirea lui sub diferite dominațiuni străine a fost o nedreptate istorică. Această nedreptate se înlătură astăzi”.

La rândul său, prim-ministrul în funcție, Ion I. C Brătianu spunea la banchetul ce a urmat acelei zile: „Vă așteptăm de o mie de ani și ați venit ca să nu ne mai despărțim niciodată (...) Bucuria noastră nu este bucuria unei singure generații. Ea este sfânta tresărire de bucurie a întregului popor român care de sute și sute de ani a îndurat suferințele cele mai crude, fără să-și piardă credința neclintită în sosirea acelei zile care ne unește astăzi și care trebuia să vie, care nu putea să nu vie”.

În „Monitorul Oficial” numărul 212 din 1918, se publică și Decretul prin care, „în mod provizoriu, până la definitivă organizare a României întregite”, se însărcina, cu conducerea serviciilor publice din provinciile unite, Consiliul dirigent ales de Marele Sfat Național de la Alba-Iulia.

Decretul mai prevede ca provinciile unite să fie reprezentate imediat în guvern prin miniștri fără portofoliu. Aceștia sunt: Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop și Alexandru Vaida-Voevod.

Acum unirea devenea un act de stat cu deplină și intangibilă valabilitate politică și juridic. Este concluzia firească a unui îndelungat proces istoric, realizat prin unitate și credință!

Unirea politică se făcuse, dar trebuia garantată libertatea deplină a tuturor. În urma denunțării păcii de la București, armata română trece Carpații în ziua de 24 noiembrie 1918, oprindu-se la Izvoarele Mureșului pentru a lăsa întreaga libertate de manifestare în perioada premergătoare Marii Adunări de la Alba-Iulia, dar și în zilele următoare, până la plecarea delegației la București.

La Cluj, situația nu este calmă. Amos Frâncu află despre planurile secrete ale unor ofițeri maghiari și secui. Aceștia plănuiau să atace Banca „Economul”, să coboare steagul românesc. Se pusese chiar un premiu în valoare de 500 coroane, în vin, dat de Apathy, iar căpitanul Verboczy oferea un premiu de 2000 coroane în bani, pentru secuiul sau ungurul care ar coborî

steagul de la Banca „Economul”. Dr. Amos Frâncu cere ca în noaptea de 4 spre 5 decembrie să se întărească paza la Banca „Economul”, unde era și sediul Senatului Național din Cluj. În cursul nopții are loc atacul programat de unguri și secui, atac care este respins de către ofițerii români din gardă, hotărâți să apere steagul până la moarte.

Panica se instalează însă printre ungurii din oraș, răspândindu-se zvonul că vin moșii să-i apere pe români. În jurnalul său, Sidonia Docan scrie: „mocanii, auzind că secuii vreau să ne omoare, vin să ne apere”.

În 12 decembrie 1918, secuii cântă sub comanda ofițerilor, cântece șovine și jignitoare la adresa românilor.

Amos Frâncu împreună cu o delegație de ofițeri din legiunea Ardealului, se prezintă pe 17 decembrie 1918, la generalul Neculcea, comandantul Diviziei a VII-a Română, explicându-i situația din Cluj. Acesta la rândul său prezintă un memoriu către Marele Cartier General, cu rugămintea de a fi publicat în ziarele franceze, engleze, americane, despre atrocitățile ungaro-secuiești din Transilvania.

La Cluj continuă activitatea batalionului secuiesc, condus de Verboczi. Astfel în ziua de 19 decembrie, atacă sediul Băncii „Economul”, trage asupra gărzii. Este împușcat tânărul Octavian Petrovici, aflat la studii în Cluj, cad și cinci răniți, tot români. Mărturie rămâne pe frontonul clădirii, Flamura tricoloră a femeilor române, ciuruită de gloanțe.

Tânărul martir Octavian Petrovici este înmormântat la Cluj, cu onoruri militare, în ziua de 21 decembrie 1918.

În ziua de 22 decembrie 1918, generalul de divizie Neculcea anunță Consiliul Național din Cluj: „Marți orele zece, intrăm în Cluj”.

Orașul în care a fost ars de viu Baba Novac, generalul lui Mihai Viteazul, în care la 1848 dieta feudală, fără a consulta poporul român, votează alipirea Transilvaniei la Ungaria, iar în anul 1894 sunt condamnați luptătorii memorandiști, se pregătește pentru primirea Armatei Române.

În ziua de 23 decembrie, la gara din Apahida, generalul Gherescu și generalul Neculcea sunt așteptați de către locotenentul dr. Octavian Utalea și Dr. Iulian Pop, din partea Consiliului Național Român pentru a stabili detaliile intrării armatei în Cluj. De față la această discuție este și primarul Clujului Gustav Haller și încă trei oficiali, aceștia nefiind de acord cu intrarea armatei în oraș. Generalul este ferm pe poziție și-i spune că: „purcede conform poruncii Antantei și îndrumărilor forurilor superioare militare, nu permite, deci, soldați unguri, jandarmi și gardiști (unguri) înarmați în oraș”. De asemenea, solicită și

asigurarea unui număr de șase camere pentru el și comanda militară la hotelul „New York” (ulterior denumit „Continental”).

Trupele române intră în Cluj pe șoseaua din est, dinspre Someșeni. Generalul Neculcea hotărăște să parcurgă pe jos distanța de 1,5 km, însoțindu-și armata, până în centru. La vama orașului este întâmpinat de o delegație maghiară, avându-l în frunte pe primarul Haller, dar generalul îi spune că, „pertractări” vor avea loc în oraș. Armata Română continuă înaintarea pe strada Magyar (astăzi Bulevardul 21 Decembrie 1989).

În centrul orașului sunt primiți cu ovații. O mare de oameni, îmbrăcați în straie de sărbătoare, flutură cu mândrie steagurile tricolore. Sosiseră în oraș românii din Cluj, Mănăștur, Florești, Lona, Someșul Rece, Someșul Cald, Gilău, Mărișelu, Măguri, Feleacu, Sălicea, Filea de Jos, Pata, Someșeni, Apahida, Finișel, Ciurila, Tăuți. Românii se prezintă „în număr foarte frumos și cu demnitate”.

La ora 11, apar dorobanții însoțiți de fanfară militară. În scurt timp, sosește și corpul ofițeresc în frunte cu generalii Neculcea și Gherescu.

Protopopul ortodox Tului Roșescu adresează următorul salut: „Bine ați venit la frații de o limbă, de un sânge și de o lege (...) Trăiască România Mare!

Dr. Amos Frâncu aduce salutul din partea Consiliului Național Român din Cluj: „Salut pe dorobanții și călărașii lui Mihai Viteazul (...) Vă salută umbrele eroilor de la 1848, vă salută eroii de la Mărișel și Fântânele (...) Trăiască România Mare!

În numele Gărzii Naționale Române din Cluj salutul este adus de dr. Iulian Pop: „De mii de ani ne zbatem să rupem jugul sclaviei, în timpul ce zbirii neamului făureau cele mai draconice legi împotriva noastră (...) Salut cu dragoste românească, ca un frate mai mic, pe confratele mai mare: Brigada 13 din Armata Română. Trăiască România Mare”!

Doamna Olivia Telia, în numele Reuniunii Femeilor Române, oferă „un mănunchi de lauri împlețiți în ramuri de cetină și brad”, legat cu tricolorul românesc pe care scria: „Eliberatorilor. Femeile Române”

În numele universitarilor vorbește dr. Emil Dandea: „Vă binecuvântează din inimă, cu entuziasmul dragostei frățești, pe voi, îndeplinătorii visului nostru, aici, între zidurile acestui oraș, care a fost martorul suferințelor noastre, zbuciumărilor cumplite și care azi, prin voi, prin voi eroilor, a devenit martorul înălțării neamului românesc încheat de la Nistru pân’la Tisa pentru vecii vecilor. Bine ați venit”!

În atmosfera de entuziasm și bucurie, bărbați, femei, copii sunt cu lacrimi în ochi, de data aceasta cuprinși de o sfântă emoție. Durerea și suferința a dispărut pentru totdeauna pentru neamul românesc.

Adresându-se românilor adunați în Piața Mare a Clujului (astăzi Piața Unirii) generalul Gherescu spune: „Am pășit peste Carpați pentru patria Românilor și gloria lor. (...) Acești ostași și-au oțelit inima în luptele de la Mărășești, Mărăști, și Oituz, ei au fost fala neamului românesc, care au câștigat recunoștința Europei întregi. Mulțumită eroismului soldatului român, aliații au recunoscut că trebuie să fie respectată țara noastră, care între Nistru și Tisa privește contra valurilor ce vin de la Apus și Răsărit, voind să formeze un stat mare și independent, respectat în Europa întreagă. (...) Noi avem inimă de români, inimă iertătoare. Trebuie să iertăm. (...) Mai bine faci arătând noblețe față de dușmani. (...) Să rugăm pe Dumnezeu să ne dea înțelepciune ca să punem temelia unui stat care la orice val - fie cât de aspru și de greu - să rămâie neclintit, cum ați rămas voi în gând și simțire mii de ani. (...) Stăm cu admirație în fața femeilor române, cari și-au împlinit în căminul lor datoria scumpă de mame, născând oamenii cari făuresc azi Țara Românească”.

În acele zile istorice apare și un număr ad-hoc al ziarului „Clujul” - redactat de Nicodim Cristea - Organul Consiliului Național Român din Cluj și comitatul Cojocna. În primul articol se arată: „Aici s-a urât mai mult ca oriunde domnia lui Mihai, aici s-a blăstămat mai cu îndârjire visul unirii tuturor românilor, aici s-a iscălit moartea Ardealului nostru prin contopirea lui cu Țara Ungurească. (...) Avem deplina convingere că intrarea triumfală a armatei române în capitala Ardealului va însemna sfârșitul brutalităților, întronarea civilizației, dreptății și libertății tuturor popoarelor pe aceste meleaguri și ce e mai mult: învierea noastră”.

Același ziar publică și un emoționant poem al lui Emil Isac, expresie a suferinței și durerii acestui neam, dar și speranța unui vis împlinit.

- „- Să știți că orașul acesta bătrân și frumos a fost pușcăria noastră.
- Aici am fost streini, râdeau de noi și grea povară ne purta umărul.
- Nu ne-a fost iertat să cântăm, să vorbim în graiul străbun...
- Orfanii unui neam orfan, o cât de părăsiți am fost!
- Ne duceau copii frumoși să-i apărăm și ne-au rămas ologii și moșnegii acasă.
- Ne culegeau fructele de pe pomul bucuriei și leagănul ne-a fost sicriu.
- N-aveam văzduh și soare, nici floare și jandarmul ne-a fost umbra.

- Cu sângele nostru sunt vopsiți pereții castelelor și Someșul este durerea noastră.

- Fraților, veniți, căci v-am chemat și veniți acasă.

- Doar este al nostru, căci a fost al nostru și va fi al nostru Clujul.

- Glasul nostru trezește sufletul lui Iancu și se cutremură pădurile din munții lui Gelu,

- Și mare și curat și bogat va fi cuibul privighetorilor.

- Și fericit va muri moșneagul, căci fericire va naște mama.

- Binecuvântat va fi aici pruncul și durerea nu va avea locaș.

- A fost un blestem pentru noi și este întruchiparea unui vis”.

Același autor, Emil Isac publică un articol în ziarul „Adevărul”, apărut la 6 ianuarie 1919, în Sibiu: „Independența noastră este o condiție sine qua non a viitorului nostru și independența nu ne poate fi asigurată decât atunci dacă nu vor mai exista provincii românești, ci dacă toată românimea va trăi într-o singură viață de stat”.

Trupele de eliberare române își continuă drumul până la linia demarcațională Zam – Ciucea – Sighet, stabilită prin armistițiul încheiat la Belgrad. Această linie menținea autoritatea guvernului de la Budapesta asupra versantului vestic al munților Apuseni și a orașelor Satu-Mare, Oradea, Salonta, Beiuș, Arad. Sufletul românilor din acest spațiu românesc este mâhnit, creându-se totodată și o stare de îngrijorare în rândul acestora.

Contele Karoly, în ziua de 9 decembrie 1918, comunică Consiliului dirigent refuzul guvernului maghiar de a recunoaște hotărârile de la Alba-Iulia. Mai trist este că apar noi acte de represiune împotriva populației românești, îndeosebi împotriva intelectualilor și țăranilor participanți la adunarea de la Alba-Iulia.

Guvernul român intervine pe lângă comisia de armistițiu, cerându-i să extindă linia demarcațională româno – maghiară până la linia revendicărilor teritoriale românești. Comisia admite cererea la 20 martie 1919, ceea ce a permis armatei române să-și continue drumul de eliberare a teritoriilor românești.

Pentru a ajuta trupele românești, populația românească din Oradea trimite spre Tileagd, localitate aflată la 140 km, toate vehiculele de care dispunea. Armata eliberatoare intră în Oradea în ziua de Paști. Intrarea este impunătoare, provocând un entuziasm general în rândul celor prezenți. La 18 iulie 1919, armata română are autoritate asupra întregului teritoriu național.

Se încheiase un capitol important al „lungului drum” spre Unire!

Acum, după o sută de ani emoția te cuprinde, citind cuvintele rostite de generalul Gherescu, cel care a condus în luptă ostașii români la Mărășești, Mărăști și Oituz.

Jertfa neamului românesc a fost mare, rănilor erau dureroase. Au rămas copii orfani, văduve, părinți ai căror fii nu s-au mai întors. Doar credința și bunul Dumnezeu le-a oblojit sufletul. Poporul român este blajin, dar puternic și curajos. Acum este rândul politicienilor și al diplomației să ducă lupta mai departe.

La Sibiu, pe 15 ianuarie 1919, Consiliul Dirigent trece la organizarea administrativă a teritoriilor locuite de români, unite cu România.

Sunt numiți prefecții în toate cele 23 de județe și alți trei prefecți pe lângă primari, în orașele mai importante: Arad, Cluj și Sibiu.

Prefectul județului Cluj, dr. Valentin Poruțiu invită pe primarul dr. Gustav Haller să depună jurământul de fidelitate către statul român. Acesta refuză împreună cu toți funcționarii unguri de la Primărie, declară că el nu recunoaște existența Consiliului Dirigent de la Sibiu și rămâne fidel jurământului depus față de guvernul ungar.

În zilele următoare, Senatul Român din Cluj preia „magistratura” (administrația orașului). Funcționarii unguri refuză din nou să depună jurământul. Sunt înlocuiți cu români. Este ales primar dr. Iulian Pop, iar prefect al județului Cluj dr. Simion Tămaș, subprefect dr. Utalea.

Chiar dacă nu știm cu exactitate când și cu ce ocazie Decebal și-a vizitat și sprijinit cetatea de pe malurile râului Someș, știm cu certitudine că a adus cu el, pe aceste locuri dacice îndârjirea de cremene a Sarmisegetuzei.

Lupta îndârjită pentru a păstra conștiința de neam, prin jertfe nenumărate de la 1784 și până la 1918, credința în Dumnezeu, stau la baza unității naționale, a acestui plai nemuritor, România.

La această luptă pentru unitatea națională sunt prezente și femeile române, dar despre ele se vorbește și se scrie mai puțin.

Dragostea, lupta și sacrificiul lor nu a fost cu nimic mai prejos decât cel al bărbaților.

Lt. col. (r) Maria Someșan

IUBIREA DE NEAM ȘI ȚARĂ - VIRTUTE EMINESCIANĂ CU VALENȚE DE PERENITATE (II)

Cea de-a doua parte a acestui studiu omagial este un omagiu adus marelui poet, a cărui aniversare o marcăm la 15 ianuarie 2020.

7. Așezarea istoriei neamului pe fundamentul adevărului

Mihai Eminescu a îndrăgit povestirile și legendele istorice din fragedă copilărie, apoi în adolescență a citit multe cărți de istorie, începând cu vechile cronici ale Moldovei. Astfel a ajuns la concluzia că istoria și limba sunt „*vertebrele unei națiuni*” și că prin ele poporul, creația națiunii, poate să se cunoască pe sine, să-și păstreze „*sănătatea sufletească și tinerețea etnică*”, să conserve „*seninul neamului*”.

Despre semnificația trecutului, Mihai Eminescu a scris că „*trecutul nostru nu e decât înfricoșatul coif de aramă al creștinătății, al civilizațiunii*”¹, iar „*fără cultul trecutului nu există iubire de țară*”. El a fost conștient că numai prin studiul și cunoașterea istoriei românilor și a limbii românești putea fi explicată dăinuirea neamului, precum și afirmarea identității în vatra etnospirituală. În studiul istoriei neamului a fost călăuzit de concepția potrivit căreia „*istoria omenirii este desfășurarea cugetării lui Dumnezeu*,”² deci istoria neamului românesc se pierde în mitologie, iar miturile se revarsă în istoria neamului. În momentul în care a ajuns la București, el avea cunoștințe temeinice de istorie a neamului românesc, iar la prima întâlnire cu I. L. Caragiale i-a vorbit acestuia cu multă ardoare despre daci, despre Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul.

Mihai Eminescu a izbutit să găsească asemănările și deosebirile celor două popoare ale antichității – dacii și romanii – care s-au confruntat pe câmpul de luptă, primii pentru mărire, iar ultimii pentru supraviețuire. Pe daci i-a considerat „*stinși*”, iar pe romani decăzuți și incapabili să moară, dar și să se ridice. Dintre toate epocile istoriei neamului românesc, el a fost atras cel mai

¹ Mihai Eminescu, *Scrieri esențiale*, vol. V, *Correspondență*, Editura „Fortuna”, 2003, p. 547.

² Mihai Eminescu, *Scrisoare D-lui Dumitru Brătianu*, *Din periodice-1871*, apărută în „*Românul*”, 15 august 1871.

mult de perioada geto-dacică. El a încercat să construiască o mitologie autohtonă prin poeme precum: *Memento mori*, *Povestea magului călător în stele*, *Sarmis*, *Gemenii*, *Rugăciunea unui dac*, *Strigoii* etc. A proiectat chiar o epopee, intitulată *Decebal*, din care nu a realizat decât un fragment în care apare Ogur, un bard orb, un fel de Homer autohton.

Pentru a opri revărsarea de ipoteze privind numele neamului, el a studiat cu rigoare istoria acestuia din izvoare autohtone și străine, a cunoscut vatra, pe care a străbătut-o în cruciș și-n curmeziș, argumentând că: „*românii nu sunt nicăiri coloniști, venituri, oamenii nimănui, ci pretutindenea unde locuiesc sunt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai veche decât toți conlocuitorii lor. Căci dacă astăzi se mai ivește câte un neamț singular care caută să ne aducă de preste Dunăre, nu mai întrebăm ce zice un asemenea om, ci ce voiește el. Nici mai este astăzi cestiunea originii noastre, abstrăgând de la împrejurarea că o asemenea interesantă cestiune nu este de nici o importanță. Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum. Nimeni n-are să ne-nvețe ce-am fost sau ce-ar trebui să fim; voim sa fim ceea ce suntem - români*”.³

Mihai Eminescu a aflat din cărți de istorie despre viețile și faptele de glorie ale marilor domnitori ai românilor, ajungând la concluzia potrivit căreia istoria neamului românesc este „*un șir neîntrerupt de martiri*”. El a expus în sute de articole opiniile privitoare la istoria națională, obârșia românilor, insistând cu cerbicie asupra consecințelor dureroase ale dezbinării neamului.

Mihai Eminescu și-a însușit cele două viziuni existente asupra istoriei: una hiperbolică și cealaltă critică. Prima viziune, pornind de la ideea potrivit căreia în lume totul se repetă, nimic nu e statornic și nu rezistă în timp, a fost încorporată în poemul *Memento mori* (*Panorama deșertăciunilor*):

„*De văd răul sau de nu-l văd, el pe lume tot rămâne
Și nimic nu-mi folosește de-oi cerca să rămân treaz...
Toate au trecut pe lume, numai răul a rămas*”.

Viziunea critică s-a evidențiat în poeziile cu caracter protestatar, vizând aspecte negative ale existenței sociale precum corupția, demagogia, despotismul, desfrâul, imitația snoabă, impostura, lipsa de idealuri, superficialitatea, trădarea de neam etc.

Crâmpenele ale istoriei neamului, cu fapte și personaje reale, cu lumini și umbre, cu bucurii și suferință, au apărut cu pregnanță în multe poezii, precum:

³ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. IX, p. 253.

- *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* - România, țară de glorie, țară de dor;
- *Doina* - vatra neamului *de la Nistru pân' la Tisa*, penetrată de străini;
- *Epigonii* - antiteză între făurarii „*scripturilor române*” și epigonii vremii sale;
- *Împărat și proletar* - împărțirea nedreaptă a lumii între cei bogați și cei săraci;
- *Junii corupți* - corupția în rândul tinerilor și consecințele asupra țării;
- *La moartea principelui Știrbey* - soarta nevrednică a unui Domn patriot;
- *Scrisoarea a III-a* - drama confruntării dintre Mircea cel Bătrân și Baiazid.

Mihai Eminescu a manifestat un profund interes și atașament pentru istoria zbuciumată și lupta dărză a românilor din Transilvania. În poezia *Horia* el a evocat sacrificiul și măreția acestui martir al dreptății sociale și libertății naționale:

Să privească - Ardealul lunei i-e rușine

Că-a robit copiii-i pe sub mîni străine

Ci-ntr-un nor de aburi,

Într-un val de ceață,

Își ascunde trista, galbena ei față.

Horia p-un munte falnic sta călare;

O coroană sură munților se pare,

Iar Carpații țepeni îngropați în nor

Își vuiau prin tunet gîndurile lor...”

Mihai Eminescu s-a gândit la Bucovina, locul debutului său literar, făcând referiri la drama acestui ținut românesc de care era legat prin străbuni, prin anii de școală, prin iluștrii săi dascăli, prin colegii și prietenii de-o viață pe care i-a făcut în timpul șederii la Cernăuți. El a înfierat răpirea Moldovei de Sus de către Imperiul Habsburgic, în anul 1775, a tras semnale de alarmă față de politica de „*germanizare*” a provinciei, evidențiind dreptul la autodeterminare al românilor bucovineni.

Mihai Eminescu a avut în vedere și problema Basarabiei, mai ales începând din ianuarie-februarie 1878, când a publicat articole însoțite de o istorie a Basarabiei începând din veacul al XIV-lea până în al XIX-lea. În ziarul „*Timpul*” din 25 ianuarie 1878 el a consemnat că „*Basarabia întreagă a fost a noastră pe când Rusia nici nu se megieșa cu noi, Basarabia întreagă ni se cuvine, căci e pământ drept al nostru și cucerit cu plugul, apărut cu arma a fost de la începutul veacului al patrusprezecelea încă și până în veacul al nouăsprezecelea. Mandatarul Europei (adică Rusia) vine să mântuie popoarele creștine de sub jugul turcesc și începe prin a-și anexa o parte a unui pământ stăpânit de creștini, în care*

nu-i vorba de jug turcesc? Ciudată mântuire într-adevăr. Cuvântul nostru este: De bunăvoie niciodată, cu sila și mai puțin”.

El a fost convins că civilizația românească s-a realizat în vatra vechii Europe, în jurul Carpaților, nu a roit, cum a făcut civilizația helenică, nu și-a aproximat spațiul precum civilizația germană, nu a colonizat pe alții cum a făcut civilizația anglo-saxonă. Prin acest spațiu au trecut și alte seminții, care „*au cerut pământ și apă*”, dar băștinașii și-au apărât vatra, care însă a fost penetrată și sfâșiata și stăpânită vreme de secole.

Mihai Eminescu a fost un susținător fervent al concepției potrivit căreia românii formau o rasă – *rasa română* – care popula cu deplin temei, acela de băștinaș, nu de colonist, teritoriile Munteniei, Moldovei, și cea mai considerabilă parte a Ardealului și a „*Țării Ungurești*”, având „*aceleași înclinări și aptitudini*”.⁴

8. Îngemănarea naționalismului, patriotismului și românismului

Mihai Eminescu a purtat flacăra unui naționalism luminat, fiind un patriot „*practicant*” în viața de zi cu zi, fără să facă economii de epitete pentru cei care jefuiau sau împilau poporul. Naționalismul său a fost dezvăluit cu putere în cele mai incandescente momente din viața lui.⁵ Între anii 1870-1871, aflându-se la Viena, ca student la universitatea din acel oraș, s-a străduit și a reușit, alături de alți studenți români patrioți, să unifice mișcărilor studențești și să creeze Societatea „*România jună*”, care a militat pentru emanciparea românilor din Austro-Ungaria. Din Viena, el a lansat deviza „*În unire e puterea*”, care i-a însuflețit pe studenții români din Viena.

În scurt timp după ce a venit în capitala tinerei României, el și-a dat seama că, „*peste noapte și prin surprindere*”, aici au fost admise „*legiuri străine*”, care au substituit noțiunile «*țară*», «*român*», «*nație*», cu noțiunea «*om*» - adică cetățean al universului, „*fie din Berber, China sau Galiția*”. El a sesizat că s-a creat o atmosferă publică pentru „*plante exotice*” din cauza cărora „*planta autohtonă moare*”. Cu tristețe în suflet a constatat că în societatea românească a vremii nu mai exista o altă deosebire între oameni decât cea pe care o stabilea banul, „*oricum ar fi câștigat*”. Pe acest fond de umilire națională, el s-a declarat „*naționalist*”, adică luptător împotriva imperiilor și feudelilor, precum și structurilor multinaționale

⁴ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XII, p.266; Apud, Mihai Eminescu, «*Românul*» a contractat năravul..., în „*Timpul*”, 29 iulie 1881.

⁵ Vezi, pe larg, Dumitru Murărașu, *Naționalismul lui Eminescu*, Editura „*Pacifica*”, București, 1994.

oculte, care îngreădeau folosirea limbii române, practicarea credinței religioase și cultivarea tradițiilor neamului.

Naționalismul lui s-a împletit organic cu patriotismul, exprimat cu vigoare atunci când s-a aflat departe de țară. Cei care l-au cunoscut au observat că, ori de câte ori vorbea despre patrie, îi dispărea pesimismul care-i caracteriza de multe ori starea sufletească. Atunci dorea cu toată căldura inimii să-și revadă patria, locurile natale, de care îl legau amintirile din copilărie și tinerețe. Aceste sentimente le-a explicat în poeziile: „*La Bucovina*”, „*Din străinătate*”, „*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*”.

Impresii profunde i-a lăsat „*vesela grădină*” Bucovina, unde și-a făcut o parte din studiile elementare și gimnaziale. În poezia *La Bucovina* el a consemnat:

*N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ți tău romantic, munții în lumină, văile de flori,
Râuri resăltânde printre stânce-nalte,
Apele lucide-n dalbe diamante
Peste câmp în zori. (La Bucovina)*

Multă amărăciune i-a intrat în suflet, determinându-l să exprime în versurile poeziei „*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*” nevoia de răzbunare pentru umilințele și necazurile pe care poporul român le-a îndurat de la dușmanii care veacuri de-a rândul l-au schingiuit, supt și istovit:

*„Vis de răzbunare, negru ca mormântul,
Spada sa de sânge dușman fumegând.
Și deasupra idrei fluture cu vântul
Visul tău de gloriei falnic triumfând
Spună lumii large steaguri tricolore
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Când s-aprimde sacru candida-i vâlvoare
Dulce Românie, asta ți-o doresc.*

Pentru Mihai Eminescu, patriotismul nu era doar iubirea țărânei, „*ci iubirea trecutului*”,⁶ el scriind că măsura patriotismului său va fi dată de faptele pe care va avea ocazia de-a le împlini în viitor. Patriotismul său a atins cele mai înalte culmi cu prilejul comemorării care a avut loc la mormântul lui Ștefan cel Mare de la Mănăstirea Putna din 15 august 1871, prima manifestare a

⁶ Mihai Eminescu. *Statul I. Funcțiile și Misiunea sa*, Editura „*Saeculum I.O.*”, București, 1999, antologie, prefață, note și comentarii de Dimitrie Vatamaniuc, „*Geniul neamului românesc*”, p.134.

solidarității naționale. La Putna s-a adunat atâta lume, încât din lipsa unor chilii în care să se poată adăposti studenții, Mihai Eminescu, Ioan Slavici și alți tineri participanți s-au culcat pe câte un braț de iarbă așternut în clopotnița bisericii. În discursul său omagial de la Putna, el a dat voce aspirațiilor neamului, subliniind că nu copierea unor legi și deprinderi străine îi ajută pe români să progreseze ca neam, ci faptul de a nu-și uita identitatea și caracterul național și de a le folosi ca bază pentru dezvoltarea neamului.

Ca patriot, Mihai Eminescu s-a implicat cu toată ființa în apărarea nevoilor neamului, asumându-și riscuri mari. În anul 1876, într-o conferință ținută la Iași, el a explicat ce înțelegea prin adevăratul patriotism: „*Cu cât ne iubim mai mult țara, cu atât mai mult mintea noastră trebuie să fie nepărtinitoare, cu atât cugetarea trebuie să rămână mai rece, pentru ca ea să ne fie o bună călăuză și să ne împiedice de la agitații în întuneric și lupte cu fantasmе. Numai o astfel de țară poate fi îndreptată pe căi bune, zbuciumările deșarte pot fi ferite, relele pot fi stărpite*”.

Patriotismul lui Mihai Eminescu s-a răsfânt atât în poeziile sale cu caracter patriotic, precum *Scrisoarea a III-a*, cât și în cele cu caracter istoric sau politic, ori în corespondența purtată cu Titu Maiorescu. El s-a gândit la binele țării, pentru care a folosit deseori termenul de „*patrie*”, apreciind că în vremea sa „*interesul practic*” pentru „*patria română*” rezida din nevoia de „*înlăturare teoretică a oricărei îndreptățiri pentru importarea nechibzuită a unor instituțiuni streine*”. Uneori acest sentiment a fost exacerbat, fapt care l-a făcut să devină sarcastic cu corupții, epigonii, politicienii venali și vânzătorii de țară. Indignarea și vehemența lui s-a revărsat ca un torent împotriva celor care se eschivau de a rosti numele țării, pe care el o numea „*maică țarină dulce*”. Atunci când considera că interesul național era agresat, articolele sale erau virulente.

Pentru Mihai Eminescu, românismul era principiul călăuzitor în demersul lui de formator de opinie și de educație civică. El a dorit ca geniul național să fie scos din amorțire, simțind că românii nu vor produce nimic de seamă decât atunci când vor renunța la vorbe mari dar sterpe, pentru a fi „*români înainte de orice*”. Fostul său coleg la școala din Cernăuți, dar și de la Viena, Teodor Ștefanelli, a scris în cartea „*Amintiri despre Eminescu*” că acesta își saluta cunoscuții cu expresia «*Trăiască nația!*», iar când era astfel salutat răspundea cu cuvintele: «*Sus cu dânsa!*». Potrivit percepției sale, românismul însemna prețuirea istoriei, a trecutului dominat de voievozi legendari, precum Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, recunoașterea și propagarea latinității neamului românesc, neomițând

componenta dacică. La acestea s-au adăugat: obținerea autonomiei Transilvaniei, Bucovinei și Basarabiei, în numele dreptului istoric și de neam băștinaș, păstrarea nealterată a limbii naționale, respectarea tradițiilor, obiceiurilor străvechi, solidaritatea cu românii din ținuturile oprite etc. El a nutrit sentimente nobile pentru „popor”, pentru țărânie („*suntem un popor de țărani*”), singura „*clasă pozitivă*”, dar neînțeleasă, umilită, precum și ostilitatea față de cei care aduceau insulte românimii. Astfel, a declanșat războaiele mediatice cu presa liberală („*Românul*”, „*Telegraful*”) și străină (germană, ungară), periclitându-și libertatea.

Mihai Eminescu s-a oferit cu dăruire să susțină cu mintea și cu scrisul făurirea unei culturi românești sincrone celor europene. Însă a sesizat impedimentele: criteriile empirice de selecție a valorilor, dezinteresul, motivat de interese înguste, al autorităților statului, deturnarea destinației fondurilor bănești repartizate culturii, importul formelor culturale străine, neștiința și reaua-voință a unor diriguitori culturali, procesul galopant de imitație a Occidentului, spoiala de cultură a tinerilor care ocupau posturi în înalta administrație a statului român. Prin glasul lui Toma Nour din „*Geniul pustiu*”, el a dezvăluit mijloacele de mântuire a neamului: „*Schimbați opiniunea publică, dați-i o altă direcțiune, răscoliți geniul național-spiritual propriu și caracteristic al poporului, din adâncurile în care doarme – faceți o uriașă reacțiune morală, o revoluțiune de idei în care ideia românească să fie mai mare decât uman, genial, frumos, în fine fiți Români și iar Români...*”.

Mihai Eminescu și-a exprimat afecțiunea față de țară chiar în momentele cele mai dificile ale vieții lui. El s-a arătat indignat și revoltat la vederea nedreptăților făcute țării sale de imperii hrăpărețe, spunând: „*E mică țărișoara noastră, îi sunt strâmte hotarele, greutățile vremurilor au știrbit-o; dar această țară mică și știrbită e țara noastră, e țara românească, e patria iubită a oricărui suflet românesc*”.⁷

Românismul său, exprimat prin cuvinte alese, bine chibzuite, care exprima adevărul, a căpătat accente critice și mai ales dramatice în articolele, studiile și poeziile referitoare la „*talpa țării*”, împilată de „*pătura superpusă*”, precum și la vitregitele ținuturi românești aflate sub dominația imperiilor vecine.

9. Deșteptarea nației și apărarea trebuințelor nației

Mihai Eminescu era convins că Dumnezeu a dăruit neamului românesc o țară rodnică, bogată, în care românii puteau trăi „*liberi de sărăcie și*

⁷ Mihai Eminescu, *Misiunea noastră ca stat*, în „*Timpul*”, 2 noiembrie 1879.

greutăți”. Însă el a sesizat că pentru încurcarea judecății „*profanilor*” în tânăra Românie, s-a clădit un labirint de cifre și fraze pseudoștiințifice, „*fără cap și fără coadă*”, în care nu se vedea exprimată clar nici o „*idee cumsecade*”, dar din al căror întreg reieșea intenția guvernului vătămătoare intereselor Statului.⁸ El a scris: „*Un popor, oricare ar fi el, are dreptul a-și legiui trebuințele și tranzacțiunile ce rezultă neapărat din acele trebuințe, reciprocitatea relațiunilor sale; într-un cuvânt: legile unui popor, drepturile sale, nu pot purcede decât din el însuși*”.⁹ Însă, „*ceea ce simțim cu toții sunt relele reale care bântuie țara...și pentru a căror îndurare nu se cere dialectică și oratorie, ci muncă, echitate, adevăr*”.¹⁰ De aceea, a insistat în editorialele și articolele sale din ziarul „*Timpul*”, atât pe abordarea trecutului glorios, cât și a „*prezentului mizer*” în care se zbăteau românii spre sfârșitul secolului al XIX-lea, urmărind, în fapt, tragerea semnalului pentru deșteptarea nației.

Mihai Eminescu a considerat că principala trebuință a nației era pacea socială, care are ca fundament iubirea reciprocă între semenii, scriind că *Hristos este așa de mare pentru că „prin iubire el a făcut cearta între voințe imposibilă”*.¹¹ El a sesizat menirea tinerei generații, adică a „*generațiunii ce crește*”, afirmând că aceasta trebuie să fie preocupată de a remedia „*răul*” în societate. De aceea, a ridicat priviri extrem de critice spre politicienii vremii, spunând că erau recrutați din rândul celor care „*numai banul îl vânează și câștigul fără muncă*”. Acestora li s-a adresat astfel în „*Scrisoarea III*”:

„*Prea v-ați arătat arama, sfâșiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,
Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,
Ca să nu s-arate-odată ce sunteți: niște mișei!*”.

Revolta lui pamfletară s-a îndreptat și împotriva „*beției de cuvinte*”, precum și împotriva politicienilor care speculau public sentimentul sublim al dragostei de patrie, transformandu-l într-un mijloc de parvenire și de dominație. În final, el l-a invocat pe Vlad Țepeș, considerat omul predestinat de a asigura pacea socială:

⁸ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. X, p. 354; Apud Mihai Eminescu, *Mai toate ziarele oficiale...*, în „*Timpul*”, 16 noiembrie 1879.

⁹ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. IX, p. 93; Apud, Mihai Eminescu, *Echilibrul*, în „*Federațiunea*”, 22 aprilie / 4 mai 1870.

¹⁰ Mihai Eminescu, *Scrieri esențiale*, vol. 4, *Publicistică*, Editura „*Fortuna*” 2003, p.566.

¹¹ Vezi, pe larg, Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

*„Cum nu vii tu, Țepeș Doamne, ca punând mâna pe ei
Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei”.*

*Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!”*

Mihai Eminescu a fost părtaș la tragedia neamului românesc, suferind când a văzut situația grea a neamului său. Această solidarizare etnospirituală a exprimat-o în versurile poeziei *Doina*, dintre care se relevă:

„Vai de biet român săracul!

Îndărăt tot dă ca racul,

Nici îi merge, nici se-ndeamnă,

Nici îi este toamna toamnă,

Nici e vară vara lui,

Și-i străin în țara lui”.

Mihai Eminescu s-a identificat cu soarta neamului românesc, cu durerile, dramele și năzuințele acestuia. El a constatat starea precară a societății românești, pe care a zugrăvit-o cu minte de sociolog al vetrei Daciei getice: *„Azi țăranul scade pe zi ce merge, proprietarul, ale cărui interese sunt identice cu ale țăranului, asemenea, bresle nu mai avem, negoțul încape pe mâini străine încât, mâine să vrem să vindem ce avem, găsim cumpărători străini chiar în țară și am putea să ne luăm lucrurile în spinare și să emigrăm la America. Chiar ar fi bine să ne luăm de pe acuma o bucată de loc în Mexico, în care să pornim cu toate ale noastre, când nu vom mai avea nimic în România. Să nu ne facem iluzii. Prin atârănarea noastră economică am ajuns ca toate guvernele, spună ele ce-or pofti, să atârne mai mult sau mai puțin de înrâuriri străine”*.¹² De aceea, prin arma cuvântului, a apărat imaginea elitelor sociale, în care și-a pus nădejdea redeșteptării nației. Astfel, a denunțat formele și tendințele cosmopolite pe care *„pătura superpusă”*, adică politicienii orientați spre funcții și *„avere fără muncă”* le importau și promovau în România, care care aveau un efect dizolvant asupra ființei naționale și a unității neamului.¹³ El a sesizat consecințele pătrunderii străinilor în toate sferele vieții publice din România: *„Înainte negrei străinătăți care împânzește țara cad codrii noștri seculari și, împreună cu ei, toată istoria, tot caracterul nostru. Moartea, decreșterea populației îndeplinește apoi restul: stârpirea fizică a neamului românesc”*.

¹² Mihai Eminescu, *Opere*, vol. X, p. 31; Apud, Mihai Eminescu, *Frază și adevăr*, în „*Timput*”, 23 decembrie 1877.

¹³ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XI; Apud „*Timput*”, 6 septembrie 1880.

Mihai Eminescu a tras un semnal de alarmă pentru generația lui, spunând: „*Cu vorbe însă nu s-a făcut de când lumea nimic, decât negustorie de vorbe, nefolositoare nimănui, ci numai celui ce le debitează*”.¹⁴

10. Apărarea fraților aflați în sărăcie și sub stăpâniri străine

Mihai Eminescu a sesizat cauzele decăderii societății românești, precum și soluțiile pentru combaterea acesteia, scriind că: „*Materia vieții de stat e munca, scopul muncii trai, averea, deci acestea sunt esențiale. De aceea se și vede care e răul cel mai mare: sărăcia. Sărăcia e izvorul a aproape tuturor relelor din lume; boala, darul beției, furtișagul, zavistuirea bunurilor altora, traiul rău în familie, lipsa de credință, răutatea, aproape toate sunt câștigate sau prin sărăcie proprie sau, atavistic, prin sărăcia strămoșilor*”.¹⁵ El a sesizat că „*răul*” incurabil al societății românești era „*posibilitatea dată unor nuliități și unor parveniți de-a trăi din buget, din întreprinderi, din arenzi, din păsuiei; posibilitatea constituțională dată unor oameni de proveniență incertă de-a exploata munca poporului fără nici o compensație...*”.¹⁶

Mihai Eminescu a atras atenția că „*Sărăcia trebuie luată în înțelesul ei adevărat. Sărac e cel ce se simte sărac, căruia îi trebuie neapărat mai mult decât are. Calitățile morale ale unui popor atârnă - abstrăgând de climă și de rasă - de la starea sa economică. Blândețea caracteristică a poporului românesc dovedește că în trecut el a trăit economicește mulțămît, c-au avut ce-i trebuia*”.¹⁷ El a considerat că principala modalitate de a scăpa de sărăcie este munca: „*Rețeta în contra sărăciei: fiecare să miște numai din mâini, să producă obiecte de utilitate și nu va mai exista sărăcie... Un singur remediu există în adevăr în contra acestor rele, dar trebuie aplicat cu toată rigoarea, cu tot exclusivismul: munca, acest corelat mecanic al adevărului; adevărul, acest corelat intelectual al muncii. Dar muncă, nu nimicuri, nu mânare de muște la apă; și adevăr, nu fraze lustruite și negustorie de vorbe*”.¹⁸

Mihai Eminescu și-a făcut o datorie sfântă din apărarea fraților încorporați cu forța în imperiile vecine. El a fost atent la suferințele românilor

¹⁴ Mihai Eminescu, *Scriseri esențiale. Publicistică*. Vol. 4, Editura „Fortuna”, 2003, p. 538.

¹⁵ Mihai Eminescu, *Statul, I. Funcțiile și Misiunea sa*, Editura „Saeculum I.O.”, București, 1999, articolul „Frază și adevăr”, p. 39.

¹⁶ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XII, p. 303; Apud, Mihai Eminescu, *Răul de căpetenie...*, „*Timpul*”, 22 august 1881.

¹⁷ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. X, p. 30.

¹⁸ Mihai Eminescu, *Scriseri esențiale. Publicistică*. Vol. 4, Editura „Fortuna”, 2003, p. 511.

aflați sub stăpânirea austro-ungară. În 6 februarie 1871, din Viena, i-a scris lui Iacob Negruzzi: „*Dacă ați cunoaște mai îndeaproape tendințele de deznaționalizare ale ungarilor, pe care ei le răped prin toate vinele, prin toate organele statului și-i exclud din viața publică pe români, atunci v-ați lămuri mai bine... Nu vă puteți imagina care e situația românilor din Transilvania. Lor le lipsește liniștea sufletească atât de necesară pentru a se dedica acolo scrierilor literare*”. Vehemența lui l-a făcut pe fruntașul conservator P.P. Carp, aflat la Viena pentru negocierea tratatului secret de alianță cu Germania, să-i scrie lui Titu Maiorescu: „...și mai potoliți-l pe Eminescu!”.

Pentru apărarea românilor din Bucovina și-a pus în lucrare mintea lui ageră și trupul său tineresc. De pildă, în anul 1875, cu ocazia călătoriei efectuate la Cernăuți, prilejuită de înființarea Universității germane, a introdus clandestin exemplare din lucrarea *Răpirea Bucovinei*, nesemnată, dar întocmită probabil de Mihail Kogălniceanu, pe care a distribuit-o românilor din oraș, trimițând-o prin poștă chiar oficialilor urbei.¹⁹

În calitate de ziarist la „*Timpul*”, el a purtat campanii de presă extrem de ofensive în problema Basarabiei. Cu un curaj deosebit, a criticat Parlamentul și Guvernul pentru înstrăinarea Basarabiei de sud în anul 1878, fiind intransigent față de politica de opresiune țaristă, pe care o numea „*o adâncă barbarie*”. El a reafirmat drepturile României asupra teritoriului dintre Prut și Nistru și a demonstrat existența planurilor secrete care au dus la răpirea sudului Basarabiei.

În preocupările sale au intrat și românii din Maramureș, aflați sub dominație austro-ungară. În acest sens el a lucrat pentru redeșteptarea românismului în Maramureșul voievodal, proiectând un ciclu de conferințe populare, pe care ar fi voit să le țină în Maramureș, cu următoarele subiecte: 1. *Geniu național*; 2. *În favoarea teatrului*; 3. *Studii asupra pronunției*; 4. *Patria română*; 5. *Poezie populară*”.

11. Credința în făurirea statului național unitar român

Mihai Eminescu a trăit și creat în perioada în care s-a cristalizat ideea statului român unitar, însoțită îndeaproape de exaltare naționalistă. Fiind un naționalist vizionar, el a visat la înfăptuirea unirii depline a țărilor românești cuprinse în vatra vechii Dacii. Ideile lui privind statul român au fost exprimate în articolul „*Misiunea noastră ca stat*”, publicat în ziarul „*Timpul*” din 2

¹⁹ Vezi, pe largt, Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, București, 1914.

noiembrie 1879, în care a arătat că românii, după veacuri de năvăliri ale cetelor sălbatice, care au pierit una câte una, au reușit să se adăpostească între hotarele țării lor, România, „*patria iubită a oricărui suflet de român*”. El a crezut că statul român „*trebuie să fie un stat de cultură la gurile Dunării*”, aceasta fiind „*singura misiune a statului român*”, iar oricine ar voi să-i risipească puterile spre alt scop punea în joc „*viitorul urmașilor*” și călca în picioare „*roadele muncii străbunilor noștri*”. El a considerat unirea românilor („*poporul românesc*”) într-un singur stat drept cheia supraviețuirii și înfloririi neamului, reamintind cu regret că dacă fiii neamului ar fi fost uniți întotdeauna, „*atunci și pământul strămoșesc rămânea unul și nedespărțit*”. În „*Amintirile*” sale, prietenul său, Ioan Slavici, avea să consemneze: „*N-am cunoscut om stăpânit deopotrivă cu dânsul de gândul unității naționale și deopotrivă de a se da întreg pentru ridicarea neamului românesc*”.

În acest sens a formulat teoria statului organic, susținând că „*poporul românesc nu se va putea dezvolta ca popor românesc decât păstrând drept baze pentru dezvoltarea sa tradițiile sale istorice, astfel cum ele s-au stabilit în curgerea vremilor; cel ce e de o altă părere, s-o spună țării*”; el a fost convins că „*e mai bine să înaintăm încet, dar păstrând firea noastră românească, decât să mergem repede înainte, dezbrăcându-ne de dânsa prin străine legi și străine obiceiuri*”.²⁰

Pentru Mihai Eminescu, statul român era „*o ființă de sine stătătoare, un produs al istoriei unui vechi și vrednic neam, o manifestare a geniului nostru popular*”.²¹ De aceea, s-a consacrat cu întreaga sa ființă până la jertfa de sine, idealului unității naționale și făuririi „*României Mari*”. În seria *fragmente dramatice* redactate în anul 1867 (publicate postum sub titlul „*Mira*”), el a scris:

„*Acea stâncă sublimă ce stă cu capu'n cer
E-unirea României... E visul meu de fier
Ce l-am visat o viață făr' să-l pot ridica.
Azi sufletu-mi înceată, se stinge viața mea,
Dar las o moștenire ce-am scris-o cu-al meu sânge,
Las Românimii toate grozavul frumos vis
Ca'n fruntea ei senină etern să stee scris!*”

²⁰ *Fragmente din publicistica lui Mihai Eminescu*, Texte alese de Î.P.S. Pimen, Arhiepiscop al Suceveni și Rădăuților, Suceava, 2005, p.29.

²¹ Mihai Eminescu, *Scrieri esențiale*, vol. 5, *Corespondență*, Editura „Fortuna”, 2003, p. 471-472.

Mihai Eminescu a susținut cu toată forța minții sale crearea statului național unitar român, scriind cu convingere că: „*Noi, românii, nu voim să trăim într-un stat unde patria să fie deasupra naționalității. Amândouă nu sunt decât două cuvinte pentru aceeași noțiune. Iubirea de patrie e una cu iubirea naționalității. Singura rațiune de a fi a acestui stat pentru noi este naționalitatea lui românească. Dacă e vorba ca acest stat să înceteze de a fi românesc, atunci o spunem drept că ne e cumplit de indiferentă soarta pământului lui*”.²²

El a considerat că la baza statului român trebuie să stea meritocrația, viața virtuoasă, știința și mai ales caracterul, întrucât: „*Secretul vieții lungi a unui stat este păstrarea ierarhiei meritului*”,²³ fiecărui drept corespunzându-i o datorie. De asemenea, a argumentat că în statul român unitar interesul național trebuia să fie dominant, nu exclusiv, iar țara să fie „*în linia întâia*” elementul național care să determine soarta și caracterul statului român. În statul român, teritoriile și pământul românesc erau „*lucruri sfinte*”, care se pierdeau sau se câștigau în împrejurări istorice vitrege, dar „*nici se vând, nici se cumpără, nici se schimbă*”. El a susținut cu tărie că „*trebuie să simțim și să ne înțelegem cu acuratețe unul pe altul*”, pentru a face de rușine viclenia inamicilor neamului, a căror țintă rămâne totdeauna aceeași și care „*nu vor nimic mai puțin decât de a ne dezbină totdeauna*”.

Mihai Eminescu a fost un vizionar, prevestind încă din anul 1883 înfăptuirea Marii Uniri. În acel an, primind un onorariu din partea lui Iosif Vulcan pentru unele poezii publicate în revista „*Familia*”, el i-a răspuns: „*Domnule Vulcan, să primesc eu un onorariu în viață și tocmai de la Oradea Mare, adică dintr-un colț atât de îndepărtat al României, e pentru mine un lucru grozav*”. Însă, n-a apucat să vadă România Întreagă, dar a contribuit în chip de luceafăr vestitor de vremuri noi la consolidarea conștiinței unității naționale în vatra Daciei getice.

12. Spiritul de jertfă pentru neam și țară

Mihai Eminescu a transformat ziarul „*Timpul*”, al Partidului Conservator, dintr-o publicație modestă de partid într-una de audiență națională. El i-a conferit o înaltă clasă jurnalistică, întrucât n-a făcut politica unui partid, ci a impus un punct

²² Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XI, p. 275.

²³ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XI, p. 451.

de vedere național care purta amprenta gândirii sale. În pofida unor mari riscuri, el a pus capăt jurnalisticii înconjurată de secrete și parole care proliferase în România din perioada pașoptistă. Scrierile lui au redat demnitatea proprietății cuvântului și au cristalizat doctrina națională modernă, capabilă să aducă România lângă marile culturi europene.

Spiritul de jertfă a reieșit și din poziția sa față de *panslavism*, pe care l-a considerat tot atât de nociv pentru români ca și *pangermanismul*. El a înțeles că marea slăbiciune a istoriei noastre stă în discordia căreia s-a străduit să-i găsească lecuirea prin mijloace nonviolente.

Spirit de jertfă a manifestat intrând în Societatea „*Carpații*”, înființată în 24 ianuarie 1882, care avea ca scop unirea politică a românilor din Ardeal, Bucovina și Basarabia. În acel context a fost urmărit de agenți ai serviciilor secrete ale Austro-Ungariei, iar lângă el au fost plasați de către autoritățile Siguranței statului „*informatori*” pentru a-l urmări permanent și a-l reduce la tăcere, adică de a-l îndepărta din viața publică. Conștient de misiunea lui patriotică, precum și de faptul că și-a făcut mulți dușmani, inclusiv în rândurile Partidului Conservator, în anul 1882 el i-a scris Veronicăi Micle că ziarul „*Timpul*” l-a stricat în realitate cu toată lumea, că este „*un om urât și temut, fără nici un folos*”, „*unul din oamenii cei mai urâți din România*”. El era convins că „*naturi*” ca ale lui „*sunt menite sau să înfrângă relele sau să piară, nu să li se plece lor*”.

La vârsta de 33 de ani, Mihai Eminescu a devenit cel mai mare publicist român, fiind deja un formator de opinie publică, recunoscut și laudat de adepți și prieteni, contestat și hulit de către adversarii politici din „*pătura superpusă*”. El n-a putut fi influențat de persoane interesate, nici prin violență, nici prin manevre oculte să renunțe la scris sau să scrie „*la comandă*”, întrucât scrisul lui de geniu n-a putut fi cenzurat. Frazele scrierilor sale erau construite temeinic, iar editorialele sale modelau cele mai profunde stări ale semenilor săi.

El a ajuns la concluzia că pentru a face din „România” o țară mult dorită, „*țară de dor*”, se impunea schimbarea mentalității românilor, prin formarea unei generații care să preia destinul țării pe fundamentul iubirii de neam și țară.

Spiritul de jertfă l-a condus la momentul „*morții civile*”, din fatidica zi de 28 iunie 1883. În acea zi, după ce publicase articolul *Pentru libertatea presei și a jurnalistului*, el a fost împins cu brutalitate pe tragicul drum al Golgotei, al

martirajului, care s-a încheiat prin jertfirea sa pe altarul Daciei Mari, la care a visat și pe care n-a avut darul ceresc de a o vedea în timpul vieții sale.²⁴

Presimțindu-și sfârșitul, cel care în „*Luceafărul*” se considera în „*lumea lui*”, „*nemuritor și rece*”, în decembrie 1883, oficial declarat nebun, a putut să creeze cel mai tulburător poem filosofic al său, *Odă (în metru antic)*:

*„Nu credeam să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.*

*Când deodată tu răsăriși în calea-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Până-n fund băui voluptatea morții
Neîndurătoare”.*

Acestea sunt versuri ale unui epitaf pe care Mihai Eminescu singur și l-a scris! Ele pot fi inscripționate pe o placă de marmură, la mormânt, ca acuzație veșnică și vinovăție imprescriptibilă pentru autorii și făptuitorii crimei!

Mihai Eminescu a transmis generațiilor viitoare mesajul potrivit căruia spiritul de sacrificiu este opusul egoismului, însemnând voința de a renunța conștient la propriile interese, pentru a-ți ajuta semenii.

Concluzii

Mihai Eminescu a înscris, prin cuvinte turnate în versuri vrăjite și fraze cumpătate, secvența de aur a culturii neamului românesc. Prin urma lăsată pe răbojul cunoașterii de sine a încorporat în structura semantică a numelui „*Eminescu*” însăși esența cuvântului „*român*”, identificându-se de-a pururi cu ființa românească.

Mihai Eminescu a tras o brazdă lată și adâncă pe făgașul limbii române, prin genialitate și perenitate. El este luminător al neamului, căruia i-a lăsat moștenire *Doina* – manifestul neamului și țării, care exprimă strigătul de unire al românilor, *Glossa* – cu versurile sale nemuritoare despre destinul neamului, *Luceafărul* – capodoperă și nemuritoare poezie, cea mai frumoasă poezie care s-a creat vreodată în limba română, *Mai am un singur dor* – unde este exprimată toată jalea românilor, *Sara pe deal* – de o frumusețe fără seamăn.

²⁴ Vezi, pe larg, Teodor Codreanu, *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, Târgoviște, 1997.

Mihai Eminescu a gândit pentru tot neamul românesc, în cruciș și-n curmezișul vetrei, dând la iveală valoarea lui spirituală. El a analizat trecutul ca un istoric, prezentul ca un sociolog, criticând ca un patriarh al limbii române răul vremii sale și visând la triumful dreptății pentru neamul său.

Mihai Eminescu a înfruntat și învins cruzimea destinului neamului prin creația spiritului său fără egal, făcând din spiritul de sacrificiu pentru neam și țară virtutea perenă a bunului român. Inventarea „*cazului Eminescu*” de către epigonii săi constituie unul dintre cele mai nefaste exemple de manipulare a conștiințelor prin intermediul așa-numiților „*oameni politici*”, al presei scrise și al unor „*experți*” cu abilități de critici sau cu pretenții de istorici. În istoria modernă a României acesta este primul exemplu tipic al modului în care pana unui gazetar autentic și patriot poate fi frântă de către forțe oculte, iar un geniu național poate fi pus în cămașă de forță de către o putere politică violentă.

Mihai Eminescu a iubit tot ce-i românesc, fără să se laude vreodată cu acest sentiment. De aceea, el nu îmbătrânește, rămâne pururi tânăr, ca martor etern al dorului și iubirii de neam și țară. Scrierile sale trăiesc, iar meritele lui sunt apreciate și recunoscute de generațiile care simt românește. Istoricul Nicolae Iorga a consemnat că Mihai Eminescu rămâne în eternitatea spiritului ca „*expresia integrală a sufletului românesc*”, iar filosoful Petre Țuțea l-a numit „*sumă lirică de voievozi*”. Cu un ton profetic, Mircea Eliade scria în anul 1985: „*Cât timp va exista, undeva în lume, un singur exemplar din poeziile lui Eminescu, identitatea neamului nostru este salvată*”.

Col. (r) dr. Aurel V. David

UNELE ASPECTE ALE INTEGRĂRII ORGANICE A JUDEȚULUI SĂLAJ ÎN CADRUL STATULUI UNITAR ROMÂN DUPĂ MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918¹

În urma armistițiului de la Belgrad din 7 noiembrie 1918, încheiat între puterile beligerante, s-a stabilit linia de demarcație pe cursul râului Mureș, prelungindu-se în nord până la Sighetu Marmăției. Județul Sălaj era tăiat aproape în două de această linie, fapt care a condus la o serie de incidente de frontieră și dificultăți de organizare. În 18 decembrie 1918, Armata Română a trecut Mureșul, a ocupat Teiușul, iar la 25 decembrie 1918 Clujul, linia stabilindu-se pe direcția Cluj-Gherla-Dej. La începutul lunii ianuarie 1919, s-a înaintat pe direcția Sighetu Marmăției-Baia Mare-Zalău, apoi Ciucea-Zalău-Zam, teritorii din Sătmar, Sălaj, Bihor și Arad rămânând despărțite de restul Transilvaniei. Abia la 19 februarie/4 martie 1919 se admite, de către Consiliul Internațional de Război de la Paris, mutarea liniei demarcaționale la est de calea ferată Sătmar-Carei-Oradea-Arad, însă fără să se permită și ocuparea acestor orașe.

În luna aprilie 1919, Armatele Române au trecut la ofensivă împotriva Ungariei, urmare a faptului că Ungaria refuză aplicarea clauzelor armistițiului. În teritoriile eliberate, Consiliul Dirigent a organizat serviciile publice, în special comunicațiile și aprovizionarea, luând sub propria sa guvernare și administrare teritoriile stabilite prin tratatul încheiat cu Puterile Aliate în 1916. Încă din 2/15 februarie 1919, ca urmare a hotărârilor Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, Consiliul Dirigent a procedat la organizarea administrativă a Transilvaniei, care a fost împărțită în 23 de județe.

Instaurarea administrației românești, începută în luna ianuarie 1919, s-a făcut în baza dispozițiilor Consiliului Dirigent, sub conducerea prefectilor, în următoarea procedură: o delegație, în frunte cu prefectul desemnat, se prezenta la Prefectură sau la Primărie, unde erau invitați toți funcționarii. Aceștia depuneau jurământul de fidelitate față de statul român și se cerea comitelui sau primarului predarea oficiilor, pe bază de proces-verbal. Instaurarea

¹ Sintează a studiului elaborat de Virgil Mihalca și Doru E. Goron, publicat în Revista „*Acta Musei Porolissensis*”, având ca surse documente de la Arhivele Naționale și fondul Prefecturii Județului Sălaj.

administrației românești s-a făcut peste tot fără incidente, în deplină ordine, realizându-se, astfel, primul pas pentru uniformizarea vieții administrative din întreaga Românie. În județul Sălaj, administrația a fost preluată până la sfârșitul lunii aprilie 1919.

Într-o scrisoare din 2 februarie 1918 adresată octogenarului George Pop de Băsești, Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent, menționa greutatea începutului procesului de instaurare a administrației românești și îl informa că, urmare a dorinței lui George Pop de Băsești, prefect al județului Sălaj a fost numit dr. George Pop din Zalău, om vrednic, cu autoritate, potrivit pentru această funcție de mare răspundere. Prin Ordinul nr. 1 din 27 martie 1919 al Resortului Afacerilor Interne din cadrul Consiliului Dirigent, semnat de Iuliu Maniu, se arată că se numește pe ziua de 1 aprilie 1919 ca prefect al județului Sălaj domnul doctor George Pop, care este investit cu toate puterile determinate de lege pentru instalarea administrației românești în Sălaj.

După cum rezultă din procesul-verbal de preluare din 25 aprilie 1919 a Prefecturii Județului Sălaj de către prefectul George Pop și căpitanul Valeriu Vlaicu, s-a constatat că sunt în serviciu dr. Octavian Felecan, prim-notar și Iuliu Merza, om de serviciu. Este numit secretar al prefecturii Iuliu Vaida și, ca subprefect, dr. Octavian Felecan.

Primul act emis de noul prefect al județului a reglementat modalitățile de satisfacere a nevoilor de alimente ale populației. Din rapoartele subprefectului către Comitetul Administrativ al Prefecturii rezultă problema lipsei de personal. Cea mai acută problemă cu care s-a confruntat administrația județului este cea a alimentelor și cerealelor. Urmare a demersurilor întreprinse, președintele Consiliului Dirigent ajută județul cu 300 de vagoane de grâu și aprobă o legătură pe calea ferată Carei-Zalău-Cluj.

Viața politică a județului este marcată de activitatea electorală pentru alegerea deputaților primului Parlament al României întregite. La 25 august 1919, la Zalău s-a reorganizat clubul Partidului Național Român, printr-o adunare la care au participat intelectuali și țărani. Președinte al Adunării a fost ales dr. Alexandru Gheție, vicarul Silvaniei (Greco-catolic), iar revizor notar dr. Alexandru Aciu. Cu această ocazie au fost propuși candidații de deputați ai partidului în circumscripțiile: Zalău - Iuliu Coroian, avocat; Jibou - Ioan Erdely; Domnin - Teodor Buhățel, protopop din Năpradea; Băsești - dr. Aurel Hetco, prim-pretor Jibou; Tășnad - dr. Coriolan Ster, avocat; Bobota - dr. Alexandru Aciu, avocat; Șimleu Silvaniei - Victor Deleu; Crasna - Teodor Mureșan,

institutor la Blaja. Au mai candidat: Francisc Hossu-Longin, proprietar din Băsești, dr. Mihai Pop, avocat din Cehu Silvaniei, dr. Vasile Ghiurco, președinte de tribunal și Teofil Dragomir, avocat.

La 25 octombrie 1919, s-a trimis Consiliului Dirigent lista cuprinzând candidații desemnați pentru deputați, în care au apărut nume noi față de cei stabiliți în cadrul adunării din 25 August 1919, astfel: la Zalău - dr. Gavril Ossian, avocat din Baia Mare; la Șimleu Silvaniei - Victor Deleu; la Someș Odorhei - Teofil Dragomir și Laurențiu Bran; la Cehu Silvaniei - dr. Alexandru Pop și dr. Alexandru Chiș; la Tășnad - dr. Coriolan Ster; la Babța - dr. Alexandru Aciu; la Jibou - Vasile Giurco și Dionisie Pop.

Din raportul subprefectului din 15 noiembrie 1919 către Comitetul Administrativ al Prefecturii, rezultă că, la alegerile de deputați, au fost obținute 6 mandate de către Partidul Național Român, unul de programul social-democrat și unul de programul țărănesc.

La scurt timp după introducerea administrației românești în Sălaj, factorii de conducere ai județului au avut ca priorități reluarea, în condiții optime, a învățământului de toate gradele, repararea școlilor, completarea materialului didactic, în special manuale în limba română, precum și rezolvarea problemei lipsei cadrelor didactice. Au fost preluate toate școlile primare, civile, de stat și comunale, și a fost depus jurământul de fidelitate de întregul personal. În luna mai 1919, a fost numit revizor școlar Ioan Mango.

Într-un ordin circular din 15 august 1919 al resortului cultelor și instrucțiunii publice al Consiliului Dirigent, se arată: „*limba română, ca limbă a noului stat, va avea în orarul tuturor școlilor secundare numărul de ore convenit pentru toți elevii*”.

În luna decembrie 1919 s-au pus la dispoziția școlilor mai multe sute de abecedare, cărți de citire și alte imprimare școlare.

Instalarea noii administrații în Transilvania a fost un proces complex, dificil, de durată, dar încununat, în cele din urmă, de succes.

Col. (r) Virgil Mihalca

Licențiat în Istorie și Drept

ASPECTE PRIVIND ACTIVITĂȚI DE INFORMAȚII CE AU VIZAT BRĂILA

Nicolae Iorga, despre Brăila: „Nu este fiica Principatului Țării Românești, ci este maica acestuia, care prin existența și dezvoltarea ei a făcut necesară întemeierea și dezvoltarea principatului”¹

Brăila - veche așezare pe malul stâng al Dunării - apare menționată cu numele „Drinago” într-o veche descriere geografică și de călătorii spaniolă, „*Libro del conocimiento*” (1350), dar și pe câteva hărți catalane (Angellino de Dalorto, 1325 - 1330 și Angelino Dulcert, 1339).² Denumirea ce a consacrat Brăila în istoriografia națională și internațională a apărut în „Privilegiul comercial pentru brașoveni”, acordat de Vladislav Vlaicu la data de 20 ianuarie 1368, document ce atestă orașul ca așezare importantă a Țării Românești.

Ulterior, în 1463, importanța orașului în economia Țării Românești l-a determinat pe cronicarul bizantin Laonic Chalcocondil să caracterizeze Brăila ca fiind „orașul dacilor, în care fac un comerț mai mare decât în toate orașele țării”. La acea dată, portul Brăila era singura ieșire la mare a Țării Românești, granița de răsărit fiind fixată pe talvegul Dunării³ și, datorită faptului că era/este ultimul port maritim al Dunării, importanța Brăilei a crescut foarte mult deoarece permitea transportul mărfurilor de diferite tipuri, rapid, fără costuri foarte mari, în bune condiții și fără intermediarii care interveneau în sensul creșterii prețurilor dacă mărfurile ar fi fost transportate pe cale terestră, atât dinspre Occident către Orient, dar și invers. Brăila făcea parte din drumul comercial internațional care trecea prin Bran - Brașov și ajungea în portul nostru⁴.

Orașul a avut o dezvoltare economică constantă, iar datorită amplasării sale strategice – ce permitea dominarea întregii regiuni a Dunării de Jos – a atras atenția Imperiului otoman aflat în plină expansiune, astfel încât, în anul 1538, orașul a fost cucerit de armatele lui Suleiman Magnificul, transformat în raia și ținut sub

¹ https://adevarul.ro/locale/braila/nicolae-iorga-despre-braila-nu-fiica-principatului-Tarii-romanesti-ci-maica-acestuia-1_589dd77e5ab6550cb8561b5e/index.html.

² <https://ro.wikipedia.org/wiki/Br%C4%83ila>.

³ Micu Secuiu, *Studii de Istorie*, ed. Macatrin, Brașov, 2016.

⁴ Aceeași, pag 387.

stăpânire aproape 300 de ani. Pentru realizarea dezideratelor militare expansioniste, începând cu anul 1540, sultanul Suleiman Magnificul a ordonat construirea unei cetăți de zid, capabilă să domine portul Brăila (Ibrail – n.n. în lb. turcă) și fluviul Dunărea, activități ce nu au scăpat „curiozității” adversarilor.

Necesitatea cunoașterii activităților desfășurate de turci în cetatea Brăilei a determinat trimirea de iscoade de către brașoveni (probabil aceștia au activat sub acoperirea de comercianți), sens în care a fost identificat numitul Dumitru Krimputt din Șcheii Brașovului, iar la 04 martie 1582 a fost dirijată în același scop o altă iscoadă, un anume Toma.⁵

Cetatea Brăilei a fost utilizată drept cap de pod pentru diferite operațiuni militare derulate de sultanii turci, inclusiv în pornirea expediției ce viza asediarea și cucerirea Vienei, „Poarta Europei”, în anul 1683. Din punct de vedere militar, transportul artileriei grele și aprovizionarea armatei turce, pe Dunăre, era mult ușurată, logistica armatelor fiind asigurată din portul Brăila unde turcii dețineau raiaua cea mai bogată din Țările Române.

Pentru asediarea Vienei, marele vizir Kara Mustafa (conducătorul armatei otomane) a pornit expediția la 31 martie 1683, iar la 16 iulie a înconjurat cetatea⁶, având ca ajutor militar și contingente armate ale lui Duca Vodă și Șerban Cantacuzino (domni ai Moldovei și Țării Românești). Marele vizir luase cu el, ca ostatic, pe Georg Kunitz, trimisul Vienei la Istanbul.

Duca Vodă și Șerban Cantacuzino, în ciuda unor divergențe, au conlucrat pentru zădărnicierea planurilor otomanilor, permițând unui om al lui Kunitz, Iacob Heider, să treacă cu regularitate prin tabăra românilor și să asigure legătura cu asediații, ducându-le, ascunse în ceară topită, documente cu informații despre situația din tabăra otomană.

Un alt spion a fost îmbrăcat în haine muntene, iar Șerban Cantacuzino i-a înlesnit lui Kunitz primirea corespondenței de la imperialii rămași dincolo de încercuirea otomană. De asemenea, i-a dezinformat pe otomani în privința stării de spirit a asediaților, spunându-le că nu vor mai rezista multă vreme.

Aprovizionarea trupelor turcești se realiza în special prin portul Brăila, prin intermediul vaselor românești, însă acțiunea a fost tergiversată, iar hrana soldaților și cailor armatei turce a fost întârziată cu consecințe serioase în planul moralului și a capacității de luptă a otomanilor ce asediau Viena.

⁵ Constanin C. Giurescu – *Istoricul orașului Brăila*, ed. Istros, 2002, pag. 119.

⁶ <http://www.eualegromania.ro/2018/10/09/participarea-voievozilor-romani-la-asediul-vienei-1683/>

Sigur este că rolul românilor a fost recunoscut ulterior și într-o scrisoare trimisă în 1688 de contele von Waldstein lui Șerban Cantacuzino, și prin faptul că împăratul Leopold I le-a acordat urmașilor românului o diplomă prin care le conferea titlul de conți ai imperiului.

Condiția unui popor aflat la granița dintre marile puteri nu a fost și nu este una ușoară, necesitând abilitate diplomatică pentru a rezista, dar și o activitate continuă în plan informativ pentru a adopta deciziile optime, calități ce au fost dovedite de domnii români.

Cetatea și portul Brăilei au fost deținute, alternativ, atât de Imperiul Otoman cât și de Țara Românească.

Reține atenția că, în timp, constructorii militari turci au „ținut pasul” cu lucrările genistice moderne din acele vremuri realizate de alte armate și au dezvoltat și modificat constant cetatea Brăila, construind vestita rețea de tuneluri subterane (hrube) pe tot arealul măreței cetăți.

Respectivele hrube, construite pe trei tipuri de dimensiuni (mici, medii și mari), inclusiv la mărimi ce permit trecerea simultană a patru călăreți și întărite ulterior cu cărămidă arsă, au fost realizate riguros, în rețele carioate, la unghiuri perfecte de 90 grade, inclusiv pe două nivele în unele zone ale cetății, pe distanțe lungi (chiar 2 km) ce permiteau ieșirea în spatele liniilor de luptă, culegerea de informații despre inamic și ulterior dirijarea tirului artileriei turcești pentru respingerea atacurilor asediatorilor. Hrubele au mai fost folosite pentru deplasarea secretă în subteran, a soldaților, armamentului, ghiulelelor, pulberii necesare tunurilor amplasate în cele 9 bastioane, astfel încât mișcările de trupe să nu poată fi sesizate de către inamic. Datorită acestor motive, cetatea Brăilei a rezistat numeroaselor asedii ce au avut loc.

Odată cu modernizarea armatelor imperiilor ce se luptau în zona Dunării, au apărut și ofițerii de stat major (ofițerii de informații sau, de ce nu, spionii?) care au acționat pentru culegerea de informații despre Imperiul Otoman, armatele și cetățile sale, iar cetatea Brăilei – cea mai puternică din salba de cetăți construite de otomani la Dunăre – nu a făcut excepție.

Interesele militare constante manifestate de către austriei și ruși pentru cetatea Brăilei erau circumscrise intereselor economice de dominație a cursului și gurilor de vărsare ale Dunării.

În anul 1774, Franz Joseph Sulzer, căpitan în armata austriacă, ulterior observărilor efectuate a descris cetatea Brăilei astfel: „Cetatea este destul de puternică, mărginindu-se la un castel cu mici turnuri, apărât pe de o parte de un

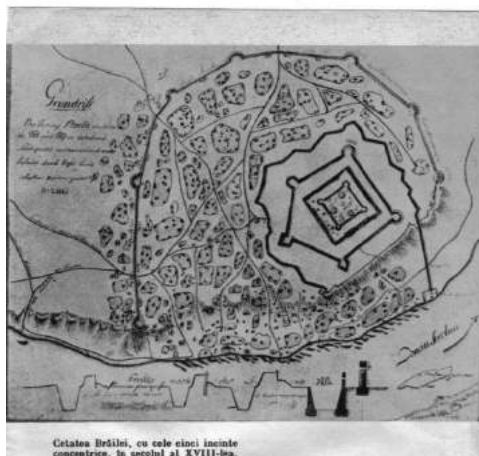
braț al Dunării, ce-i servește și de port, iar pe de alta de o redută inexpugnabilă. Brăila este a patra cetate pe care o posedă Turcii în Țara Românească și această localitate trebuie să o stăpânească neapărat Rușii, ca și Benderul (n.n. actual Tighina, Republica Moldova), dacă vor să poruncească în Moldova și Muntenia precum și peste gurile Dunării”.

Franz Joseph Sulzer s-a înrolat în anul 1759 în regimentul de infanterie Lattermann, cantonat în Transilvania, unde a avut gradul de căpitan.⁷

În toamna anului 1774 a venit în Țara Românească la chemarea domnului Alexandru Ipsilanti. Pe la sfârșitul lunii februarie 1776 era deja în Moldova, unde fusese trimis de către Al. Ipsilanti cu o misiune secretă pe lângă domnul Grigore al III-lea Ghica, asupra căreia Sulzer a păstrat o tăcere absolută.⁸

Un alt exemplu privind culegerea de informații despre cetatea Brăilei sunt și acțiunile căpitanului de stat major al armatei austriece Johann Von Vermatti,⁹ care a desfășurat aproximativ în anii 1788-1790, activități informative concretizate în realizarea mai multor planuri ale cetății turcești Brăila, dar și ale amplelor lucrări genistice exterioare efectuate.

Aspectele sesizate de cpt. de stat major Johann von Vermatti, confirmau informațiile anterioare deținute – fapt ce evidențiază aplicarea încă din acele vremuri a principiului verificării informațiilor.



În anul 1826, premergător unui nou război ruso-turc ce a avut loc în intervalul 1828-1829, Alois of Saar (pictor născut în anul 1799 în Enns, Austria), un „pasionat pictor” al fortărețelor și podurilor turcești și rusești (n.n. de unde pasiunea sa și pentru lucrărilor genistice ale inamicilor?), a efectuat trei lucrări foarte exacte despre cetatea Brăilei.

⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/Franz_Josef_Sulzer.

⁸ *Călători străini despre Țările Române*, vol. 10 partea 1, Editura Academiei Române, București, 2000, pag. 17. <https://brailaveche.wordpress.com/2011/06/02/urbanismul-braila-veche-episodul-i/>

⁹ Constanin C. Giurescu – *Istoricul orașului Brăila*, ed. Istros, 2002, pag. 73.

Ulterior războiului ruso-turc din 1828-1829 și încheierii Tratatului de la Adrianopol (2 septembrie 1829), rușii au ordonat distrugerea cetății turcești a Brăilei și astuparea tunelurilor subterane (hrubelor) pentru a anula alte tentative turcești de a recăpăta controlul strategic și comercial în zona Dunării de Jos. Dărâmarea fortăreței de tip Vauban a durat 3 ani de zile, iar necesarul de salahori calculat pentru îndeplinirea ordinului era de 100.000, câte 3.000 de salahori pe zi, cu 3.000 lopeți, 900 topoare, 900 târnacoape și 300 drugi ascuțiți la un capăt¹⁰.

După eliberare și abrogarea monopolului turcesc asupra comerțului țărilor române, a fost asigurat dreptul de navigație pe Dunăre cu vase proprii. Ulterior, Poarta a recunoscut pentru Principatele Române dreptul de navigație sub pavilion național și de navigație pe mare a vaselor moldovene și muntene¹¹, iar Brăila a devenit cel mai important port maritim de pe Dunăre al Țării Românești, realizându-se un comerț liber, supus doar cererii și ofertei.

În 1836, prin *ofis* (decret n.n.) domnesc, s-a instituit la Brăila regimul de porto-franco, comercianții fiind scutiți de impozite, fapt ce a generat o afluență de oameni de afaceri turci, greci, armeni, evrei, bulgari, italieni, germani, dornici de îmbogățire și care au rămas pe meleagurile brăilene devenind fii de nădejde ai acestui neam. La un moment dat, în Brăila erau prezente cu o bogată activitate economică, politică, comercială, peste 24 de etnii care trăiau în bună înțelegere și pace.

La izbucnirea Primului Război Mondial, România era prinsă în jocurile marilor puteri de la acel moment care aveau pregătite planuri anexioniste pentru diferite părți ale teritoriului său, iar pe de altă parte țara noastră căuta să își creeze condițiile optime pentru îndeplinirea idealului național – unirea tuturor provinciilor istorice românești.

Județul Brăila a jucat un rol important pentru Puterile Centrale, mai ales pentru Germania, din mai multe motive: Brăila reprezenta un punct strategic defensiv sau ofensiv care închidea Linia Siretului la Dunăre; portul brăilean era cel mai important loc al sistemului de producție și transport al cerealelor din România, iar portul modern și calea ferată ofereau mijloacele pentru a transporta în mod eficient și rapid cerealele românești în Germania.

¹⁰ Idem.

¹¹ <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=spionii+Imperiului+Otoman++in+Eurpa>.

Menționăm că docurile, antrepozitele, sistemul de căi ferate din portul Brăila au fost proiectate de ing. Anghel Saligny¹² între anii 1884-1889, acesta oferind soluții total originale, printre care: construcția fundațiilor pe straturi de fascine și piloți pentru cheiuri, a bazinelor de legătură cu Dunărea pentru silozuri și folosirea, pentru prima oară în lume, a betonului armat în construcția silozurilor (pe baza unor invenții proprii, Anghel Saligny a construit, în premieră mondială, silozurile din beton armat de la Brăila în 1888). Toate aceste construcții sunt și astăzi utilizabile.

În Primul Război Mondial, Germania a avut ca obiectiv, după ocuparea a două treimi din teritoriul României, rechiziționarea celor mai importante două resurse ale țării: petrolul și cerealele. Astfel că odată izbucnit conflictul, Brăila a intrat în tăvălugul cuceririlor armatelor germane deoarece oferea posibilitatea acumulării și transportării foarte rapide a celor două resurse vizate de germani, datorită infrastructurii moderne de care dispunea.

În data de 23 decembrie 1916, orașul a fost ocupat de armatele Puterilor Centrale (germani, austrieci, turci, bulgari), care au instaurat un regim de teroare, au introdus munca forțată, rațiile de înfometare și rechizițiile, vizând în special obiectele de aramă (clanțele ușilor, clopotele și acoperișurile de aramă ale bisericilor sau... instrumentele din laboratoarele farmaciilor), materiale necesare la cofecționarea armelor (gloanțe, tunuri).

Aceste activități au trezit opoziția brăilenilor, care au inițiat numeroase acte de sabotaj, represiunea germană mergând până la execuția participanților.

În luna martie 1917 a fost executat pescarul Alexandru D., care a fost identificat că a tăiat parâmele care legau navele germanilor de chei, iar acestea au început să plutească în derivă către Galați.

Față de amploarea mișcării de rezistență a populației din teritoriul ocupat și de sprijinul acordat de aceasta structurilor informative românești din Moldova, în culegerea de informații secrete, poliția militară germană a fost nevoită să recunoască faptul că „existau legături între teritoriul din afara frontului inamic“ (n.n. – românesc) și și-au exprimau îngrijorarea față de „îndrăzneala spionilor români rămași în teritoriul ocupat”.

Pregătirea contraofensivei armatei române, în vara anului 1917, pentru respingerea atacurilor trupelor germano-austro-ungare, care vizau cucerirea

¹² https://ro.wikipedia.org/wiki/Anghel_Saligny

Moldovei și desființarea statului român, a necesitat informații sigure și precise despre forțele militare ale inamicului.

Pentru procurarea unor astfel de informații, identificarea pozițiilor ocupate de unitățile militare inamice, urmărirea mișcărilor și descifrarea planurilor de luptă, cunoașterea stării de spirit a populației civile din teritoriul cotopt și susținerea mișcării de rezistență a acesteia, s-au organizat de către structurile informative românești centre și puncte informative în spatele frontului trupelor germane și austro-ungare.

Pe frontul din sud al armatelor I și a II-a române, s-au cules și transmis regulat informații cu valoare operativă asupra dispozitivului trupelor germane, inclusiv din Brăila, date de interes necesare luării unor decizii operative și derulării activităților armatelor române pentru eliberarea teritoriului național.

La Brăila este emoționant cazul comisarului de poliție Alexandru Popovici, șeful poliției portului¹³ care, rămas în teritoriul vremelnic ocupat, a antrenat o serie de localnici în acțiunea de culegere a informațiilor despre inamic: urmărirea mișcărilor și pregătirilor de luptă ce se făceau de către trupele Puterilor Centrale în zona Bărăganului, identificarea sistemelor de apărare, situația navelor germane din port, locurile unde erau depozitele militare, magaziile cu muniții și materiale ale germanilor.

Informațiile secrete culese de rețeaua comisarului Al. Popovici au fost transmise zilnic către o parte a armatei române staționată la Galați, printr-un sistem de legătură ingenios: prin intermediul unor sticle aruncate pe Dunăre care „curgeau” către Galați (aflat în aval). Istoria orală locală a relatat faptul că pentru a fi siguri că mesajul ajunge la membrii Armatei Române din Galați, comisarul Al. Popovici ar fi introdus același text în mai multe sticle, astfel încât dacă o sticlă s-ar fi deteriorat (din motive diferite) datele aflate în alte sticle ar fi ajuns la destinatarul român.

Informațiile erau notate codificat, pe bucăți de hârtie, introduse împreună cu alte hârtii cu conținut inofensiv, în sticle închise ermetic, lansate pe Dunăre și care erau apoi culese de cadre ale unităților militare la Galați.

Ofițerii armatei germane, enervați peste măsură de numărul mare de spioni români care activau în Portul Brăila (și care, evident, dezvăluiau toate

¹³ Cristian Troncotă: *România și frontul secret*, Editura Elion, 2007.

mișcările de trupe inamice) au decis să ia măsuri extreme: seria de anchete inițiată a relevat că flota inamică (româno-rusă) staționată la Galați primea informații precise despre amplasarea minelor anti-navă pe Dunăre prin intermediul unor mesaje transmise prin sticle ce erau duse în aval de curentul fluviului. Inițial, germanii au întins o plasă pescărească, pescuind câteva sticle. Într-una din ele se aflau planuri militare cu situația trupelor germane, sistemul de apărare și locul de amplasare etc. Contraspionajul german avea să recupereze din apele Dunării, pe 25 mai 1917, o altă sticlă închisă ermetic, care avea în interior informații militare strategice.

Pentru a-i descuraja pe membrii rețelei informative create la Brăila – încă neidentificați la acel moment, dar și pentru a oferi un exemplu, ocupanții germani au executat la 22 iunie 1917 un grup de 12 de persoane, printre care și un elev de liceu, ce au fost condamnate la moarte pentru „spionaj“ în favoarea serviciilor informative românești și servicii aduse armatei romane.

Pentru stoparea fenomenului, armata germană a emis un ordin prin care populația și firmele din localitate aveau obligația să inventarieze și să declare sticlele goale. Pe lângă faptul că acestea erau folosite pentru a transmite mesaje pe Dunăre, germanii doreau ca prin inventariere să țină sub control și contrabanda cu alcool distilat care, evident, se făcea la scară largă, în dauna alimentării spitalelor armatei cu spirt și a cantinelor cazone cu rația de tărie promisă soldaților.

În același timp, după investigații suplimentare, s-a ajuns la concluzia că autorul mesajului a fost comisarul Alexandru Popovici, șeful Poliției Portului Brăila. Acesta a fost arestat, împreună cu sg. maj. Gheorghe Rădulescu (ordonanța sa care a și decedat în urma torturilor la care a fost supus în închisoare), dar și cu o serie de elevi ai liceului din localitate. Pentru faptele sale, Tribunalul de război al Comandamentului German l-a condamnat pe comisarul Popovici la moarte prin împușcare. Soția comisarului, împreună cu alți brăileni, au fost aduși cu forța la gardul cimitirului „Sfânta Maria” și obligați să asiste la execuție, la 22 iulie 1917.

Remarcabil este faptul că, în pofida execuției comisarului Alexandru Popovici și uciderii sg. maj. Gheorghe Rădulescu, **rețeaua informativă constituită de cei doi a continuat să activeze**, iar transmiterea informațiilor culese de patrioții locali armatei române nu a putut fi oprită de ocupanții

germani. O dovadă a continuării culegerii de informații despre inamic este faptul că, în baza datelor operative preluate de la patrioții brăileni, armata română a putut acționa cu precizie și a scufundat un vas militar austriac în amonte de Brăila, la 9 septembrie 1917, eliminându-l astfel pe comandantul flotilei austro-ungare care se afla la bordul navei, producând haos în comandamentul naval al Puterilor Centrale cantonate la Brăila.

Toți au fost eroi, patrioți adevărați care au luptat pentru țara lor.

Col. (r) Cătălin Rădulescu



MEMORIE PROFESIONALĂ

OPOZIȚIA OAMENILOR DE CULTURĂ FAȚĂ DE REGIMUL CEAUȘESCU

14. EVALUĂRI DIN INTERIORUL MEDIULUI CULTURAL ȘI CONCLUZII FINALE

1. După o analiză destul de largă a opoziției oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu din perspectiva documentelor Securității și a memoriei profesionale, cred că pot prezenta interes – pentru comparații – și **unele evaluări din interiorul mediului cultural**.

- Voi începe cu un document de sinteză oficial, **Raportul Final** întocmit de Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, care a numărat între membrii săi și importanți oameni de cultură (Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Nicolae Manolescu, Stelian Tănase, Romulus Rusan ș.a.).

În ce privește disidența față de regimurile comuniste din blocul sovietic, în general, *Raportul Final* consemnează că aceasta „*reprezintă un fenomen cu caracteristici și dinamică proprii, asociat sfârșitului anilor 1970 și anilor 1980. Mai precis, este un fenomen a cărui apariție a fost posibilă numai datorită schimbării fundamentale pe plan internațional, inițiate prin semnarea Actului Final de la Helsinki în 1975, care s-au suprapus peste un proces paralel de transformări interne ale regimurilor comuniste*”.¹

În context, documentul precizează că, odată ce reprezentanții țărilor comuniste au semnat acest acord, criticii regimurilor respective și-au putut structura protestele referindu-se direct la Actul Final. După Helsinki, abuzurile regimurilor comuniste au putut fi tratate ca fiind violări flagrante ale drepturilor omului.²

Despre disidența în România, autorii *Raportului Final* consideră că acest fenomen semnificativ în țările Europei Centrale a fost marginal în țara noastră. Disidenții care au criticat deschis comunismul, asumându-și toate riscurile care

¹ Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raportul Final*, Ed. Humanitas, 2007, p. 712.

² *Ibidem*, p. 713.

decurgeau, au fost în număr foarte mic. Pe lângă disidență, a existat categoria celor care nu au criticat regimul, dar nici nu l-au susținut deschis, categorie cunoscută în mediile intelectuale din România sub numele de „rezistență prin cultură”. Ca urmare, aceștia apreciază că „*rezistenții nu au fost persecutați de Securitate și nu se pot încadra în categoria victimelor comunismului*”.³

Absența unei mișcări protestatare similare celor din alte țări ex-comuniste (Cehoslovacia, Polonia, Ungaria) este identificată ca unul dintre aspectele care au făcut să se vorbească mult despre „pasivitatea românească”.⁴

Autorii Raportului Final mai relevă că opoziția românilor față de regimul Ceaușescu a fost descrisă în lucrările occidentalilor ca „*o sumă de acțiuni sporadice și localizate, lipsite de coeziune și fără impact asupra restului societății*”.⁵

Cronologic, primul protest post-Helsinki este considerat mișcarea Goma, așa cum a fost numită de jurnaliștii occidentali, care, „*ar fi putut reprezenta o intrare a disidenței din România în sincronism cu mișcarea pentru apărarea drepturilor omului care se înfiripa în Europa Centrală. Din păcate, nu a fost decât o încercare ratată de a constitui ceva similar Cartei '77*”.⁶

Cauza acestei ratări o reprezintă faptul că „*prea puține figuri publice și respectate, capabile să constituie un exemplu pentru ceilalți, i s-au alăturat. Cooptarea de către regim a unei părți a intelectualității explică acest lucru numai parțial; multe se datorează rivalităților de breaslă și animozităților reciproce dintre promotorii mișcării și confracții săi, care într-o bună măsură continuă și astăzi*”.⁷

Dintre opozanții care s-au impus de-a lungul unei perioade mai mari de timp ca disidenți consecvenți ai regimului Ceaușescu, din mediul cultural, *Raportul Final* îi menționează doar pe Dorin Tudoran, Dan Petrescu și Mircea Dinescu.⁸

Autorii documentului întreabă, în final, de ce în România anilor 1980, „în plină criză economică și mizerie morală”, nu s-au ridicat mai multe voci care să critice regimul; de ce în țările Europei Centrale, aflate sub regimuri

³ *Ibidem*, pp. 717-718.

⁴ *Ibidem*, p. 719.

⁵ *Ibidem*, p. 720.

⁶ *Ibidem*, p. 721.

⁷ *Ibidem*, p. 722.

⁸ *Ibidem*, p. 726.

„mult mai puțin dure” decât cel de la București, au existat mereu voci care au criticat regimul în numele unor mișcări pentru respectarea drepturilor omului, pentru pace sau pentru conservarea mediului, în timp ce în România lucrurile au stat altfel?

În legătură cu motivele care au împiedicat dezvoltarea unor mișcări contestatatoare comparabile cu cele din alte țări, se conchide că sunt multiple, fiind avansate două:

- tradițiile politice ale României, caracterizate prin „slăbiciunea societății în raport cu statul atotputernic”, diferite de cele ale Europei Centrale;
- specificitatea regimului comunist din perioada cEAUȘESCU, bazat pe naționalism, mai atrăgător decât unul internaționalist și prosovietic.

Naționalismul a reprezentat în România lui Nicolae CEAUȘESCU – în accepțiunea autorilor *Raportului Final* – „*monopolul exclusiv al puterii implicând un segment important al intelectualității în discursul despre națiune*”.⁹

În context, s-a menționat că nu se poate trece peste activitatea Securității, care „*după 1965 a acționat cu precădere preventiv pentru a împiedica coagularea nemulțumirilor în proteste colective, dar folosind alte strategii decât pura represiune, strategii poate chiar mai persuasive, dar mai puțin brutale*”.¹⁰ Securitatea, prin simpla sa existență „*declanșează un mecanism fin de autocenzură, subordonat inconștientului, care acționează ca un sistem de reflexe și anihilează din fașă toate ieșirile, împiedicând apariția unor conflicte cu sistemul*”.¹¹

- **Monica Lovinescu** – vârful de lance al stimulării și sprijinirii din exterior a opoziției oamenilor de cultură față de regimul CEAUȘESCU – a consemnat în scrierile sale cu caracter memorialistic mai multe opinii critice cu privire la slaba propensiune spre contestare deschisă a creatorilor de literatură și artă și incapacitatea de a coagula o mișcare colectivă de protest. Relevante, în acest sens, par unele dintre consemnările succinte făcute în *Jurnalul* său¹²: „*lucrurile cu disidența nu sunt atât de simple la scriitorii români*” (26 iulie 1983); „*nu e nimic de făcut: intelectualii noștri nu sunt de speță poloneză*” (13 noiembrie 1981); „*cazul Poloniei, inaplicabil în România*” (28 noiembrie

⁹ *Ibidem*, pp. 729-730.

¹⁰ *Ibidem*, p. 716.

¹¹ *Ibidem*, p. 476.

¹² Monica Lovinescu, *Jurnal*, vol. 1 (1981-1984) și 2 (1986-1988), Ed. Humanitas, 2003.

1981); „*dacă scriitorii români nu ar fi atât de timorați, ce bine s-ar putea lucra*” (16 decembrie 1987).

Evaluări similare regăsim și în cartea sa *La apa Vavilonului*, Ed. Humanitas, 2009: „*atitudinea scriitorilor români: orfani ai curajului*” (p. 495); „*îi văd pe scriitorii români tot atât de somnolenți, tot atât de dornici cu ovațiile, purtând drept coif Scânteia...*” (p. 196).

Mai nuanțată este consemnarea făcută în *Jurnal* la 9 decembrie 1986: „*...nu pot să nu admir pe acești atât de huliți – și de mine chiar desconsiderați, pentru a nu fi urcat pe baricade – intelectuali români care luptă cu încăpățănare de decenii, pentru a salva o cultură ce reprezintă singura lor formă posibilă de rezistență*”.

Referitor la acțiunile individuale de opoziție ale unor scriitori, Monica Lovinescu a făcut următoarele remarci:

- Dumitru Țepeneag „*a făcut primul pas spre disidență*”;
- Paul Goma a fost disidentul prin excelență, cu mișcarea pentru drepturile omului din 1977.¹³ „*România s-a înscris pe harta disidenței grație lui Goma. Scriitorimea română care-i neagă orice talent, pentru a explica de ce n-a avut ea curajul, are tot dreptul să se plângă de atacurile sale nediferențiate... Nu și pe acela de a uita rolul de prim ordin jucat de Goma în acea epocă*”. Având în vedere ruptura intervenită în relațiile cu acesta, Monica Lovinescu mai consemnează: „*Oamenii pot să ne dezamăgească oricât, nu e însă o justificare pentru a le modifica trecutul. Disidența lui Goma a fost exemplară și nu renunț la nici unul dintre elogiile pe care le-am adus atitudinii sau operei sale. Îmi îngădui doar să uit că mi-a fost prieten*”.¹⁴

• Dorin Tudoran a pus în discuție tot sistemul comunist în studiul său despre intelectualii români, care este apreciat ca textul cel mai radical sosit în Occident de la un scriitor român.¹⁵

- **Gabriel Andreescu**, unul dintre opozanții deschiși ai regimului Ceaușescu, care s-a remarcat în ultimii ani prin publicarea unor lucrări de analiză pe tema opoziției și rezistenței oamenilor de cultură în anii 1965-1989, a ajuns la unele evaluări mai analitice și, totodată, tranșante.

¹³ Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului*, p. 496.

¹⁴ *Ibidem*, p. 498.

¹⁵ Monica Lovinescu, *Jurnal*, vol. 1 (1981-1984), p. 285.

În optica sa – și nu numai – viziunea Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca despre rezistență, colaboraționism și represiune a marcat viața culturală din țară în ultimele decenii ale regimului comunist.¹⁶ Conform „mesajului” lor, prin condiția de intelectual, omul de cultură avea ca datorie morală înfruntarea politică a regimului.¹⁷

În ce privește opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu, Gabriel Andreescu opinează că „*imaginea globală lăsată de arhive este cea a unei agitații lipsite de un proiect politic. În sens propriu, reclamațiile scriitorilor au natură sindicală. Chiar și intervențiile considerate drept momentele memorabile ale opoziției «politice» a scriitorilor au un conținut limitat*”.¹⁸

Analistul citat consideră că „*cel mai frapant element care diluează contestațiile scriitorilor este apelul la autoritatea partidului*” pentru soluționarea problemelor cu care se confruntau. Creatorii „*nu cereau autonomie, ci mai mult intervenționism al conducerii de partid și de stat*”. La întrunirile de la Uniunea Scriitorilor „*nu apare nicio referire la contestarea statutului conducător al Partidului Comunist sau a lui Nicolae Ceaușescu, nici punerea în discuție a sistemului însuși*”.¹⁹

Gabriel Andreescu mai consemnează în evaluarea sa că, „*la sfârșitul anilor 1980, un număr semnificativ de literați erau vehement ostili regimului și aveau încredere să își exprime gândurile unul față de altul. Se crease o comunitate critică aflată la marginea acțiunii protestatare colective. Dar nivelul aspirațiilor individuale nu a putut fi depășit prin punerea voinei în comun. Pentru a se manifesta pe măsura propriei conștiințe, scriitorii cei mai radicali (Mircea Dinescu, Dan Deșliu) au fost nevoiți să aleagă disidența, calea individuală*”.²⁰

Dintre disidenți, Andreescu face câteva consemnări despre Dorin Tudoran și Mircea Dinescu. În opinia sa, Dorin Tudoran, „*trece, treaptă cu treaptă, de la opoziția pur literară la cea politică*”²¹, iar Mircea Dinescu a fost „*frecvent contestatar, mobilizator și autor al unor texte prezentate spre*

¹⁶ Gabriel Andreescu, *Existența prin cultură, colaboraționism și rezistență intelectuală sub regimul comunist*, Ed. Polirom, 2015, p. 39.

¹⁷ *Ibidem*, p. 77.

¹⁸ *Ibidem*, p. 244.

¹⁹ *Ibidem*, p. 245.

²⁰ *Ibidem*, p. 250.

²¹ *Ibidem*, p. 139.

semnare, curajos până la risc, confrunțațional, provocator, bătaios, cu scopuri clare, practic".²²

Gabriel Andreescu alocă spații generoase analizei „rezistenței prin cultură”, făcând un inventar al opiniilor, observațiilor și interferențelor asupra represiunii, rezistenței oamenilor de cultură și colaboraționismului, pe care le apreciază drept narațiuni apologetice ale rezistenței prin cultură. Acestea se remarcă – în opinia sa – prin subiectivismul pledoariei, apoi prin faptul că autorii reprezintă „eroii dintâi ai poveștii despre rezistență”. A separat trei „modele” categoriale ale versiunii apologetice: „*Cunoscută și larg disputată în termenii rezistenței prin cultură a «Școlii de la Păltiniș».* O personalitate literară devotată ideii de rezistență culturală, cu putere simbolică și carismă este Ana Blandiana. Pledoaria lui Nicolae Breban pentru «un anumit mod de a înțelege» rezistența prin cultură, ca excelență, constituie modelul unei întregi comunități literare asociate deseori cu acte de conivență față de regim”.²³

- Narațiunea grandilocvent-apologetică, în varianta Liiceanu – Noica, a fost promovată de revista „22” și alte publicații. Gabriel Andreescu subliniază „„schema» de înțelegere a istoriei și a istoriei culturii cu care operează Gabriel Liiceanu, principalul discipol al lui Constantin Noica: *România era (este) o țară compusă din oameni total infantilizați, cu spiritele și sufletele deteriorate, cărora un grup de intelectuali de elită le poate oferi vindecarea, cu condiția să fie ajutați de Europa; grupul este format din «rezistenții prin cultură», în condițiile în care la noi cultura a avut o dimensiune politică, fiind, în cel mai înalt grad, subversivă; cultura umanistă împlinită la Păltiniș a fost forma de participare din umbră a unor «aleși» (prin talent, prin vocație) la viața socială; ei au creat sau au menținut condițiile necesare unei viitoare regenerări*”.²⁴

Analistul mai precizează că „narațiunea despre micul grup din jurul lui Constantin Noica, care în frunte cu Gabriel Liiceanu ar fi lucrat subversiv, prin cultură, la eliberarea spiritelor și sufletelor unor oameni lipsiți de orizont, a fost păstrată intactă de-a lungul deceniilor. Gabriel Liiceanu a elaborat și a menținut acest model al rezistenței prin cultură «la pachet» cu un elitism de secol îndepărtat”.²⁵

²² Ibidem, pp. 139, 142 și 145.

²³ Ibidem, p. 59.

²⁴ Ibidem, p. 62.

²⁵ Ibidem, p. 63.

- Narațiunea patetic-apologetică, în varianta Anei Blandiana, are la bază – în viziunea lui Gabriel Andreescu – un alt text referențial al temei „*rezistența prin cultură*”, respectiv esul Anei Blandiana „*Scriitorul român între rezistență și opoziție*” prezentat la Colocviul internațional de la Roma, din 13-16 mai 1991, în care poeta susține, în esență, că, înainte de decembrie 1989, „*a ajuns la politic fără să vrea, rezistând pur și simplu cauzelor care mereu voiau să mă îndepărteze de propria mea menire*” (interzicerea publicării sau distribuției unor cărți, suspendarea temporară a drepturilor de semnătură etc. – n.a.).²⁶

În esul citat, Ana Blandiana mai susținea că „*scriitorii, și în primul rând poeții, au fost investiți cu aureola rostirilor de adevăruri, pentru că ei, poeții, sunt deținătorii unei arme secrete pe care nicio cenzură nu o poate înfrânge cu totul – metafora... În toate țările din Est, metafora a fost folosită ca o bombă care făcea explozie la mijlocul drumului dintre scriitor și cititor, atunci când adevărul pe jumătate rostit al unuia se întregea cu jumătatea trăită de celălalt, într-o înțelegere complice și subversivă*”.

Gabriel Andreescu conchide: „*Ideea, care se întâlnește cu teza Școlii de la Păltiniș, într-o formulare desigur diferită, este că actul cultural autentic funcționează subversiv față de regim. La Noica, Liiceanu și grupul său, studiul limbilor greacă și germană constituia o manifestare politică subversivă; la Blandiana, această natură și această putere le are metafora poetică*”.²⁷

- Narațiunea monumental-apologetică, în varianta lui Nicolae Breban, este prezentată ca o altă formă a narațiunii apologetice privind rezistența prin cultură, exprimată de romancier pe larg și în multe scrieri. Impulsul autoreferențial este considerat de Gabriel Andreescu același ca la Liiceanu și Blandiana, creatori atât de diferiți.

„Schema” ar consta în faptul că „*Breban se identifică pe sine și își identifică și colegii cu luptătorii care au avut de înfruntat nu doar abjecția comunistă ci și ingratitudea Vestului*”. Într-un asemenea context, „*cultura, artele și literele, știința au fost, au rămas singurele arme cu care nu numai intelectualitatea, dar întreaga națiune adultă și lucidă putea lupta...*”

Esența acestui tip de narațiune apologetică ar reprezenta-o „*diluarea responsabilității politice prin exaltarea contribuțiilor profesionale*”...,

²⁶ Ibidem, p. 65.

²⁷ Ibidem, p. 66.

*relevarea „meritelor celor care, prin scrisul lor, prin mijloacele proprii, s-au ocupat de valorile perene, umane și umaniste, ale culturii românești”.*²⁸

Referitor la modul de acțiune al Securității, analistul consemnează că „*Partidul era cel care stabilea regulile – vezi Tezele din iulie 1971 – pe care Securitatea doar le apăra, el impunea standardele cenzurii a cărei contestare îi face pe recalcitranți să devină obiectivul operațiunilor de urmărire informativă, el hotăra amplitudinea măsurilor represive atunci când oamenii de cultură mergeau prea departe, devenind criticii sistemului și ai conducătorilor săi*”.

²⁹

Pentru a stabili cine este responsabil pentru „tragedia celor 45 de ani de comunism”, Gabriel Andreescu opinează că „*ar fi suficient să facem inventarul ordinelor date de conducerea partidului și statului comunist, al obligațiilor de serviciu și activităților organelor de ordine internă, începând cu Securitatea și continuând cu Miliția, Procuratura, Presa, sectoarele din Armată, Justiție și Economie... Or, mai bine de un deceniu (adnotarea este din anul 2013 – n.a.), oprobriul public s-a concentrat asupra Securității, doar una «dintre instituțiile numeroase și probabil la fel de periculoase subordonate Partidului și Statului» și, mai ales, într-un mod cel puțin illogic asupra colaboratorilor Securității*”.

³⁰

- **Andrei Pleșu**, care a fost nominalizat în mai multe rânduri în analiza privind opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu, a făcut mai multe aprecieri și evaluări pe această temă, interesante prin luciditatea și pragmatismul lor, atât în timp real, cât și după decembrie 1989.

În toamna anului 1988, în cadrul unei convorbiri avute la domiciliul său cu ziaristii francezi Pierre Blanchet și Gilles Luleau, comentate la un alt capitol, tânărul critic de artă și scriitor – pe atunci – afirma că el consideră disidența ca „*o acțiune conjugată și modestă*”, precizând însă că „*nu știe dacă ea este evidentă în rândul oamenilor de cultură, cel mult ea se manifestă pentru o zi sau printr-un gest*”.

³¹

După 1990, a făcut mai multe referiri evaluatoare cu un pronunțat caracter critic și autocritic la adresa atitudinii sale și a confrăților săi față de regimul Ceaușescu. În cele ce urmează, voi rezuma unele dintre acestea

²⁸ *Ibidem*, pp. 67-68.

²⁹ Gabriel Andreescu, *Cărturari, opozanți și documente. Manipularea Arhivei Securității*, Ed. Polirom, 2013, p. 280.

³⁰ *Ibidem*, p. 11.

³¹ *Notă din 07 noiembrie 1988*, apud S.R.I, Cartea Albă a Securității, Istorie literare și artistice 1969-1989, Ed. Presa Românească, 1995, doc. 464.

formulate în interviul acordat lui Alin Fumurescu, publicat la 22 august 2018 de revista „22” sub titlul *„Andrei Pleșu, la 70 de ani. Un dialog despre curaj și compromisuri”*.

Andrei Pleșu precizează de la început că nu se consideră un disident. *„N-am făcut, în meserie, concesiile lucrative – continuă Andrei Pleșu – dar nici n-am ieșit la bătaie. Mai aproape de «design-ul» real al disidenței a fost relația mea cu Mircea Dinescu, un disident adevărat. Am continuat să mă întâlnesc cu el, deși era sub severă supraveghere, am acceptat să frecventez, dacă eram invitat, diverse ambasade, deși nu era voie decât dacă, ulterior, livrai instituțiilor «de profil» un raport informativ. Ba am semnat și o scrisoare de protest împotriva persecutării lui Mircea și a întregii lui familii...”*.

În acest context, conchide: *„Mă simt vinovat că, în vremuri grele, n-am fost un «cetățean» adevărat, responsabil, ofensiv, gata să asume riscuri. N-am fost pe linie cu Paul Goma, cu Doina Cornea, cu Dorin Tudoran, cu Dan Petrescu, cu Gabriel Andreescu, cu minunatul Radu Filipescu”*.

Făcând o comparație între atitudinea adoptată de numeroși oameni de cultură înainte și după decembrie 1989, Andrei Pleșu afirmă: *„Mulți dintre cei care înainte de '89, fie au stat cuminiți, deoparte, adică n-au mișcat în front, fie au fost siliți de împrejurări să accepte compromisuri, au simțit nevoia, după aia, să se răfuiască cu ei înșiși, să-și revizuiască portretul. Aveau, în sfârșit, ocazia să-și dovedească lor înșile și altora că au și resurse de intransigență, pe care, până atunci, le cenzuraseră”*.

Pleșu numește această ipostază „a avea curajul secund”, adică nu ai avut curajul prim, al opoziției fătuse și riscante, îl ai pe cel secund care nu implică mari riscuri. El pune această situație pe o confuzie între opoziție și disidență: *„Lumea bună a trecut post factum, după '89, la disidență, în loc să facă opoziție. Făcea inadecvat ceea ce nu făcuse adecvat la timp”*. În context, invocă diagnosticul pus de disidentul polonez Adam Michnik, cu prilejul călătoriei efectuate în țara noastră în primele luni ale anului 1990: *„...înainte de '89, când trebuia să fiți morali ati făcut politică, adică v-ați «acomodat», ați acceptat compromisuri utile, iar acum, când ar trebui să faceți politică, nu faceți decât morală...”*. Descifrând mesajul disidentului polonez, Andrei Pleșu afirmă că, până în 1989, politica era doar „politichie” – adaptări „bine temperate”, mici cedări, nu neapărat dramatice, dar, în orice caz, o tehnică de a negocia în așa fel încât să-ți poți vedea de treabă, punând exigențele morale între paranteze relativizante.

Încercând să identifice cauzele acestui fenomen, cunoscutul om de cultură afirmă: „*Uneori a fost și culpabilitate. Alteori oportunism și duplicitate*”. Spre ilustrare, a prezentat opinia pe tema compromisului a lui Antonie Plămădeală, și el un distins om de cultură, transmisă personal lui în anii '80: „*Ca să vi se publice o carte, sau ca să căpătați un pașaport, așadar ca să obțineți anumite beneficii individuale, sunteți gata să vă faceți că nu vedeți porcăriile din jur. Nu zic că le lăudați, dar, în orice caz, le treceți sub tăcere, stați cuminiți. De ce? Ca să vă realizați proiectele proprii?*”

Andrei Pleșu are un punct de vedere tranșant și despre „rezistența prin cultură”: „*Refuz să mă laud că am practicat «rezistența prin cultură». Pentru mine, rezistența adevărată e ceva ofensiv. Adică faci ceva, rezisti, te opui. Rezistența prin cultură, câtă vreme înseamnă să refuzi să scrii texte omagiale, să refuzi să scrii la comandă, să-ți vezi de profesia ta, e ok și e de apreciat. Dar nu numi asta disidență sau luptă*”.

În concluzie, Andrei Pleșu spune în interviul citat că „*trebuie să recunoaștem că majoritatea românilor – și mă includ în această majoritate – n-a întreprins nimic spectaculos pentru a se opune... Spre deosebire de polonezi sau de unguri, am avut un regim mai urât și era greu să se cristalizeze o poziție articulată... Solidaritatea nu era subînțeleasă*”.

- **Paul Goma**, remarcat ca un important opozant al regimului Ceaușescu, însă supărat pe toată lumea, inclusiv pe creatorii de literatură din țară pentru că nu l-au apreciat și nu-l apreciază ca scriitor, este vitriolant în evaluările sale privind opoziția/disidența confrăților săi. Voi prezenta doar câteva mostre din cartea privind dialogul realizat cu el de Flori Stănescu în anul 2008.³²

- În opinia sa, „*românii nu știu ce este disident, disidență, dar «tratează», vorba Brucanului, problema cu seninătatea analfabetului...*”.

- Vorbește despre „*frica scriitorului român, despre tremuriciul lui permanent, pricinuit de lașitatea-i structurală, de lipsa lui de coloană vertebrală când este vorba de operația extrem de complicată: fie obținerea nemeritată a unui ciolan gros, gras, fie doar a unui cultuc de pâine*”.³³

- În ce privește neapariția în România a unei publicații sau edituri samizdat, Paul Goma se întreabă retoric pentru a induce cauza: „*Românii să iasă din natura, din pielea lor pacinică de rumegătoare? Să îndrăznească, nu*

³² Flori Stănescu, *Paul Goma. Dialog*, Ed. Vremea, București, 2008.

³³ *Ibidem*, p. 33.

doar să scrie «ceva împotriva», dar să multiplice, să difuzeze ceea ce – admitem: multiplicaseră».³⁴

- **Gazetarul și scriitorul Traian Ungureanu** este, și el, destul de tranșant în aprecierile sale, referindu-se la fundalul aproape gol al mișcărilor de opoziție intelectuală. „Împotrivirea intelighenției – consideră el – *dă o sumă redusă, eroică și izolată de excepții. Harta completă a disidenței românești conține gesturi individuale de mare curaj și izolare extremă. Noii contestatari nu mai fug în munți, dar sunt izolați în mijlocul marilor centre urbane...*”. În legătură cu solidaritatea față de aceștia, Traian Ungureanu afirmă că „ei se pot baza pe o singură formă de solidaritate, iar ea vine din afară, de la societățile, presa și organizațiile civice occidentale... Această situație îi transformă pe rarismii purtători ai patriotismului românesc real în candidați la emigrare și-i expune acuzației de colaborare cu străinii ostili”.³⁵

El identifică astfel cauzele acestei situații:

- Anticomunismul românesc este „*personal, nu popular, solitar și marginal, nu colectiv și natural*”³⁶
- Cultura română „*nu s-a făcut niciodată locul de întâlnire, refugiul sau baza de plecare a rezistenței la comunism*”.³⁷
- Anticomunismul a rămas mereu – consideră Traian Ungureanu – „*un obiectiv vizibil, dar depărtat, o condiție radicală și inaccesibilă, un pavin la îndemâna celor ce au nehibzuința să-și distrugă reputația, rostul, cariera, o aventură rezervată solitarilor*”.³⁸

Lista creatorilor de literatură și artă care au făcut public evaluări și/sau aprecieri despre opoziție față de regimul Ceaușescu este mai lungă, abordând nuanțat, deseori diferit, diverse aspecte. Mai prezint câteva puncte de vedere relevante, atât din punct de vedere ideatic, cât și din cel al personalității emitenților.

- **Ion Negoitescu.** Într-un interviu acordat publicației germane *Die Welt* în 1983, era de acord cu opinia lui Paul Goma conform căreia scriitorii români „*nu se vor putea salva atâta vreme cât luptă doar pentru drepturi*

³⁴ *Ibidem*, p. 78.

³⁵ Traian Ungureanu, *Despre Securitate. România, țara „ca și cum”*, Ed. Humanitas, 2006, pp. 64-65.

³⁶ *Ibidem*, p. 7.

³⁷ *Ibidem*, p. 8.

³⁸ *Ibidem*, pp. 8-9.

profesionale”.³⁹ În opinia sa, toți scriitorii și fiecare în sinea sa, în fiecare zi, s-ar fi făcut vinovați de ceea ce se întâmplă în România sub ochii lor.⁴⁰

- Valeriu Cristea. Într-o discuție avută la Paris, la 09 august 1984, cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, poetul și-a manifestat intransigența față de ce el numea „falsa opoziție ce face concesii tactice: Păler în discursuri, Manolescu scriind despre Dumitru Popescu, Iorgulescu..., Hăulică etc.”.⁴¹

- Ion Bogdan Lefter. În opinia scriitorului optzecist, „o antologie a «textelor rezistenței» ar cuprinde protestele lui Goma, articolele lui Dumitru Țepeneag (când scriitorul se afla în România), dialogul Țepeneag – Dimov, difuzat în 1971, textele «fulminante» ale lui Dorin Tudoran, ale lui Dan Petrescu și Dan Deșliu, poemele de revoltă ale Anei Blandiana, Marianeii Marin și ale lui Liviu Ioan Stoiciu, textele lui Mircea Dinescu, scrisoarea celor șapte de susținere a poetului și gesturile ulterioare ale lui Alexandru Călinescu și Radu Enescu, protestele lui Petru Creția, Alin Teodorescu și Stelian Tănase difuzate în decembrie 1989 (la postul de radio Europa Liberă – n.a.)”.

- Elena Ștefoi. În opinia poetei, „spiritul de frondă a dominat activitatea scriitorilor în ultimii ani ai regimului...; scriitorul român a ajuns un adversar de temut pentru supraveghetorii și cârmacii dictaturii, chiar dacă doar «tăcând și scriindu-și cărțile». Prozatorii și poeții au contrazis și înfruntat politica partidului comunist”.⁴²

- Mircea Iorgulescu: „Vrem sau nu vrem, în România spiritul de rezistență s-a manifestat mai ales în și prin cultură”.⁴³

Diversitatea și chiar contradictorialitatea opiniilor oamenilor de cultură cu privire la amplitudinea și modalitățile de manifestare a opoziției acestei categorii de persoane față de regimul Ceaușescu relevă, încă o dată, complexitatea factorilor obiectivi și subiectivi generatori și stimulatori ai acesteia.

Aceste evaluări și opinii ale unor creatori de literatură și artă, implicați în diverse forme în fenomenul opoziționist sau doar analiști ai acestuia, **reușesc cu prisosință** – în opinia mea – **să completeze și să nuanțeze tabloul opoziției oamenilor de cultură configurat de documentele informative ale Securității și memoria profesională.**

³⁹ Monica Lovinescu, *Jurnal*, vol. 1 (1981-1984), p. 214.

⁴⁰ Gabriel Andreescu, *Existența prin cultură...*, p. 85.

⁴¹ Monica Lovinescu, *Op. cit.*, p. 313.

⁴² Gabriel Andreescu, *Op. cit.*, p. 81.

⁴³ *Ibidem*, p. 82.

2. Analiza opoziției oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu din perspectiva documentelor Securității și a memoriei profesionale a ajuns la final. Nu voi pune punctul de sfârșit fără a încerca să **creionez câteva concluzii de ordin general** și, mai ales, să **evaluez în ce măsură demersul analitic și memorialistic efectuat și-a atins scopurile propuse și a reușit să dea răspunsuri la întrebările formulate în *Exprimarea de intenții*** care a deschis serialul pe această temă, în numărul 23 (iunie – august 2015) al revistei *Vitralii – Lumini și umbre*.

Punerea pe hârtie și publicarea, număr de număr, a acestei analize a durat peste patru ani. La aceștia se adaugă încă un răstimp considerabil, necesar adunării și sistematizării materialului documentar utilizat, îndeosebi documente informative, de organizare și analiză a activității informativ-operative elaborate de Securitate în problematica specifică din domeniile de artă și cultură, publicate până în prezent. Este vorba de culegeri de documente de acest gen, editate sub egida Serviciului Român de Informații de un grup de specialiști coordonat de jurnalistul Mihai Pelin, de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, de oameni de cultură care au făcut obiectul preocupărilor informativ-operative ale instituției respective și de cercetători care au publicat studii și documente din dosarele de securitate ale unor creatori de literatură și artă.

În completarea și nuanțarea documentelor informative, au fost preluate și valorificate aspecte pe temă din cărți, exprimări de opinie publice ale unor oameni de cultură și ale unor analiști preocupați de cercetarea fenomenului opoziționist anti-ceaușist în domeniile cultural – artistice.

Evident că, în selecția, evaluarea și interpretarea documentelor Securității și a informațiilor conexe, a contat și faptul că, în perioada 1975-1989, am desfășurat activități informativ-operative pe profil antisubversiune în mediul cultural, iar după 1982 am avut acces la întreg portofoliul de informații din această problematică.

Acest efort deosebit, care a presupus consum de energie și, mai ales, de timp, este compensat – în opinia mea – de faptul că justificarea demersului analitic invocată la demararea acestui proiect este pe deplin valabilă și acum. Nici până în prezent nu a fost publicat un studiu cuprinzător privind opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu, în ultimii ani continuând să apară studii abordând doar aspecte secvențiale ale fenomenului (rezistența prin cultură, colaboraționismul cu regimul, colaborarea cu Securitatea etc.) ori cazuri individuale de opozanți.

În acest context, **analiza opoziției oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu – perspectiva documentelor Securității și a memoriei profesionale – se constituie într-o primă încercare de abordare amplă a acestui fenomen deosebit de complex și sensibil.**

Sigur, demersul nu-și propune să realizeze o analiză exhaustivă, ci să reprezinte o contribuție a coordonatei informative. Precizez că abordarea acestei problematici speciale, cu impact deosebit în anii '970 și '980, atât în plan intern cât și extern, a fost realizată în strictă conformitate cu spiritul și litera documentelor informative ale Securității, de pe poziții obiective și morale.

Cred că se cuvin câteva aprecieri privind componenta documentară deosebită a documentelor Securității. Datorită competențelor și atribuțiilor informativ-operative conferite prin lege și prin dispozițiile conducerii de partid și de stat, Departamentul Securității Statului a desfășurat o activitate informativă cuprinzătoare în domeniile cultural-artistice, care s-a soldat cu un portofoliu bogat de date și informații privind preocupări și acțiuni cu conținut critic și/sau contestatar – protestatar la adresa regimului Ceaușescu, cauze generatoare și stimulatoare, modalități de intervenție preventivă ori de contracarare a acestora. În deplină cunoștință de cauză, afirm că acestea reprezintă o oglindă fidelă a perioadei, evident cu unele mici inadvertențe care țin de limitele capabilităților informative și analitice ale unora dintre ofițerii care le-au produs, și nu de intenții oculte de dezinformare sau manipulare.

În ce privește importanța și utilitatea pentru cercetarea științifică a moștenirii informative, menționez doar două opinii ale unor persoane din mediul cultural:

- William Tötök, scriitor, unul dintre cercetătorii care au studiat sistematic fenomenul colaboraționismului și al rezistenței, relevă că documentele Securității „*nu cuprind doar probele materiale ale delatorilor; ele mai cuprind și faptele celor care, într-adevăr, s-au opus sau au acționat în neconformitate cu linia partidului și statului. Tocmai aceste două aspecte fundamentale ale dosarelor le conferă o valoare istorică deosebită. Informațiile, folosite cândva de servicii, reprezintă un material util pentru oricine, fie cercetător, fie persoană particulară, care dorește să reconstituie diverse aspecte ale unui capitol din trecutul recent*”.⁴⁴

⁴⁴ Gabriel Andreescu, *Existența prin cultură...*, pp. 307-308.

• Gabriel Andreescu subliniază, și el, valoarea arhivelor Securității pentru activitatea cercetătorului, consideră că „*materialele de arhivă ne conduc la amănunte pe care viața publică nu le poate oferi*” și concluzionează că „*puține alte surse au valoarea materialelor din Arhiva Securității*”.⁴⁵

Câteva repere utile și despre faptul că unele dosare ale Securității nu mai există, întrucât au fost distruse în diverse circumstanțe și din rațiuni diferite. Astfel, după interdicția statuată de conducerea PCR în 1968 de a nu se mai întocmi dosare membrilor de partid care sprijineau activitatea de securitate, au fost distruse cca. 270.000 de dosare ale informatorilor deveniți membri de partid. În anul 1977, conducerea Ministerului de Interne a ordonat să fie eliminate din arhive și dosarele personale ale informatorilor și colaboratorilor care decedaseră. În 1972, după sinuciderea considerată suspectă a dr. Abraham Schächter, medicul curant al familiei Ceaușescu, s-a dispus să fie distruse toate materialele informative în care figurau numele lui Nicolae și Elena Ceaușescu.

Pe lângă categoriile de documente menționate, în cursul evenimentelor din decembrie 1989 au fost distruse sau sustrase cca. 100.000 de dosare aflate în lucru, care se păstrau în fișetele ofițerilor operativi ai Securității. De asemenea, arhiva Securității Județului Sibiu, în care existau peste 40.000 dosare, a fost distrusă integral în incendiul provocat de tragerile efectuate de unitatea militară din zonă.⁴⁶

În ziua de 22 decembrie 1989, între orele 12-14.30, când devenise iminent pericolul ajungerii documentelor informative din fișetele ofițerilor în posesia unor persoane neautorizate, și la unitatea din care făceam parte au fost distruse, parțial sau total, 192 dosare de rețea informativă și 79 dosare de supraveghere sau urmărire informativă.⁴⁷ Acțiunea s-a declanșat din ordinul comandantului unității și a vizat protecția identității surselor de informare, obligație scrisă și nescrisă a ofițerilor de informații de oricând și de oriunde.

Din problematica de artă și cultură au fost distruse dosarele a circa 10 surse umane de informare și documente din 3 dosare de urmărire informativă. Întrucât în această ultimă categorie de dosare era dificil, în timpul scurt și sub presiunea derulării evenimentelor, să fie selecționate doar documentele care

⁴⁵ *Ibidem*, pp. 13, 14 și 136.

⁴⁶ Florin Pintilie, *Constituirea arhivei Securității*, articol publicat în revista *Intelligence a S.R.I.*, an 2, nr. 4, martie 2004, pp. 7-8.

⁴⁷ *Jarul*, documentar privind documentele informativ – operative distruse în decembrie 1989, publicat în ziarul *România Liberă* din 21.08.2006, pp. 1 și 3.

puteau conduce la identitatea informatorilor, au fost distruse și alte documente, aspect pe care îl regretăm acum. Sistemul de lucru al Securității, bazat pe multă birocrație, a făcut însă ca multe documente informativ-operative să nu se piardă definitiv, ele regăsindu-se în copie la alte dosare (de urmărire, de rețea, de problemă) sau la alte unități, care le transmisese.

În ianuarie 1991, când au fost confruntate documentele rămase cu evidențele, ofițerii au întocmit procese verbale în care au consemnat ce documente au distrus și circumstanțele.

În anul 1991, distrugerea acestor documente informative a fost cercetată atât de Parchetul militar cât și de o comisie parlamentară, în contextul anchetării „Cazului Berevoiești”. Declarațiile unora dintre ofițeri, între care și a mea, au fost publicate în ziarul *România Liberă* din 21 august 2006, la pagina 3.

În același an, 2006, CNSAS a reprodus pe coperta volumului II al unei culegeri de documente informativ-operative ale Securității⁴⁸ raportul prin care eu consemnam, la 10.01.1991, că în ziua de 22 decembrie 1989 a fost distrus și Raportul cu aprobarea de deschidere a dosarului de problemă „artă – cultură” nr. 001603 la 17 ianuarie 1974. Întrucât publicarea acestui raport este de natură să dea naștere unor speculații, doresc să precizez că acest document a fost distrus din greșeală în circumstanțele prezentate mai sus, iar conținutul său – temeiurile care au stat la baza (re)deschiderii dosarului de problemă și principalele obiective informativ – operative vizate – poate fi lesne decupat din documentele de organizare și analiză în problemă, multe incluse în volumul de documente menționat, între care Istoricul în problema „Activitatea dușmănoasă desfășurată de unele persoane din domeniile artă și cultură” – 1980 (pp. 520-530), Programul de măsuri pe anul 1980 în problemă (pp. 485-490), Planul de măsuri pe anul 1981 în problemă (pp. 531-537), rapoartele de analiză a activității Serviciului 5 pe anii 1982 (pp. 579-594), 1983 (pp. 619-626) și 1986 (pp. 690-705), în care se făceau referiri și la problema „Artă – cultură”. Mai menționez că în anul 1974 nu s-a deschis efectiv dosarul de problemă, ci doar i s-a modificat denumirea și i s-au adaptat obiectivele de realizat în funcție de mutațiile produse în situația operativă, aspecte analizate pe larg la capitolul privind Atribuțiile, strategia și modalitățile de acțiune ale Securității în domeniile de artă și cultură, publicat în numărul anterior al revistei noastre.

⁴⁸ C.N.S.A.S., *SECURITATEA – Structuri – cadre, obiective și metode, vol II (1967-1989)*, Ed. Enciclopedică, 2006.

Revenind la analiza opoziției oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu, având în vedere că aceasta reprezintă un fenomen deosebit de complex, sensibil și dificil de abordat, **am procedat la circumscrierea sa în contextul intern** (politic, economic și social), **dar și în cel geostrategic mondial** (confruntarea dintre sistemele capitalist și comunist în contextul Războiului Rece) **și zonal** (pe de o parte, acutizarea disensiunilor României cu URSS în cadrul CAER și al Tratatului de la Varșovia și, pe de alta, reactivarea cercurilor revizioniste ungare de la Budapesta, îndeosebi după 1980). Am optat pentru această modalitate de abordare din rațiunea de a putea prezenta cât mai fidel cauzele generatoare ale pozițiilor critice, contestatar – protestatate ale creatorilor de literatură și artă la adresa regimului Ceaușescu, dar și pentru a putea identifica vectorii de stimulare, incitare și sprijin ai acestora din țară și din exterior, din Vest, dar și din Est.

Pentru a conferi repere comparative, am prezentat sintetic aspecte privind opoziția față de regimul Ceaușescu a altor categorii de persoane din România, grupate pe criterii socio-profesionale (clasa muncitoare, țărăimea, intelectualitatea), politice (exponenți ai partidelor istorice, persoane din interiorul PCR), etnice și religioase. În plan extern, am relevat principalele caracteristici ale opoziției din alte țări ex-comuniste din Europa Centrală și de Est (URSS, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, RD Germană și Bulgaria).

În scopul facilitării înțelegerii adecvate a amplitudinii și, mai ales, a formelor de exprimare a opoziției, am conturat unele dintre particularitățile mediului cultural.

Opoziția propriu-zisă a creatorilor de literatură și artă am abordat-o pe modalități de manifestare, respectiv opoziția de for public, opoziția prin creația literar-artistică, prin mesaje adresate autorităților române, prin transmiterea de mesaje contestatar – protestatate în străinătate, prin manifestări de protest public, prin inițiative și acțiuni de creare a unei mișcări contestatar – disidente și prin alimentarea propagandei externe.

La fiecare modalitate de manifestare am prezentat o cazuistică bogată, cu relevarea cauzelor generatoare, a agenților stimulatori și sprijinitori, precum și a reacției autorităților, inclusiv a Securității. Am relevat fapte (intenții, preocupări, activități etc.), așa cum sunt ele reflectate în documentele informative ale Securității, încercând să operez cu instrumentele unui reporter la fața locului. Nu am făcut ierarhii sau clasamente privind opoziții, lăsând cititorului libertatea de a face propriile sale evaluări.

Având în vedere că Departamentul Securității Statului a fost implicat în acest fenomen, am prezentat pe larg atribuțiile acestuia în domeniu conferite prin lege și prin dispoziții ale conducerii de partid și de stat, strategia adoptată pentru cunoașterea și prevenirea acțiunilor contestatar – protestatare deschise și modalitățile concrete de acțiune în acest scop.

Pe parcursul analizei, la fiecare capitol abordat am desprins și unele concluzii. În final, voi prezenta, totuși, sintetic, **câteva concluzii de ordin general:**

1. Cauzele principale ale pozițiilor critice, protestatare și contestatare ale multor oameni de cultură față de regimul Ceaușescu sunt de factură internă.

Pe lângă cauzele generale (penuria produselor alimentare de bază și raționalizarea distribuirii unora dintre acestea; penuria de carburanți și raționalizarea circulației autoturismelor în zilele de duminică; frigul din locuințe și spațiile de lucru, consecință a economisirii excesive a agentului termic; ideologizarea masivă a presei scrise și a programelor de radio și televiziune; reconsiderarea importanței dosarului de cadre în promovarea profesională etc.), a existat și un set bogat de cauze specifice cu impact direct asupra statutului creatorului de literatură și artă. Menționez dintre acestea următoarele: afectarea dreptului la libera exprimare prin cenzura practică la publicarea materialelor de presă și a creațiilor literar-artistice, precum și prin modul de reglementare a interviurilor acordate mass-media străine; obstrucționarea dreptului la libera circulație prin creșterea dificultăților la obținerea vizei de plecare definitivă sau de călătorie în străinătate; controlul asupra aparatelor de multiplicat, a materialelor necesare reproducerii scrierilor și a mașinilor de scris; sporirea controlului politico-ideologic exercitat de organele și organizațiile de partid asupra activității cultural-educative; extinderea imixtiunii PCR în activitatea uniunilor și asociațiilor de creație ș.a.

2. Fără a minimaliza rolul precumpănitor al cauzelor interne, o analiză serioasă și complexă a opoziției oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu, în general a opoziției din țările socialiste central și est-europene, nu poate fi realizată fără luarea în considerare a influențelor externe, în contextul confruntărilor dintre sistemele capitalist și socialist, precum și al celor din „lagărul sovietic”.

Având în vedere rolul și influența oamenilor de cultură, a elitelor în general, în mecanismele sociale, această categorie socio-profesională a fost

vizată cu predilecție de forțele din exterior implicate în subminarea și, în final, răsturnarea regimului Ceaușescu.

Un rol deosebit în derularea acțiunilor de acest gen l-au avut serviciile de informații ale unor state occidentale, ale URSS și Ungariei, în funcție de obiectivele specifice urmărite de fiecare. Acestea erau precumpănitor de altă factură decât cea ideologică. Puterile vestice vizau, în fapt, accesul la resursele naturale, piețele de desfacere și forța de muncă ieftină din zona comunistă, URSS urmând păstrarea în sfera sa de influență a țărilor satelit, iar Ungaria, predispusă la a pescui în ape tulburi, dorea să speculeze schimbarea de regim în România pentru a repune pe tapet statutul Transilvaniei.

În ce privește amplitudinea și complexitatea influenței externe, este relevant de menționat că majoritatea creatorilor de literatură și artă care au inițiat acțiuni sau au adoptat poziții contestatar – protestatare au fost stimulați și sprijiniți din exterior, mulți dintre ei având conexiuni – în diverse modalități – cu cetățeni străini care erau cadre sau agenți ai serviciilor de informații ale unor țări interesate, din rațiuni diferite, în schimbarea regimului Ceaușescu.

3. Opoziția oamenilor de cultură față de regimul comunist a reprezentat un fenomen complex și cu multe aspecte care îl particularizează față de alte țări ex-socialiste.

- Dintre aspectele definitorii care-i conferă o notă specifică relev multitudinea formelor de manifestare a opoziției față de regim și gradualitatea apelării la ele:

- În primul rând, creatorii de literatură și artă au încercat să-și rezolve nemulțumirile și revendicările în cadrul organismelor democratice ale uniunilor și asociațiilor de creație (organele de conducere colectivă, organizații de bază ale PCR, colocvii și simpozioane, conferințe naționale etc.).

În context, erau adoptate și atitudini critice la adresa unor măsuri politice și administrative vizând domeniul cultural.

La începutul anilor '980, organismele de conducere colectivă ale uniunilor de creație au început să fie folosite ca tribună pentru manifestări contestatare și ca instrument de obstrucționare a unor decizii de politică culturală ale partidului și statului.

Această modalitate de opoziție de for public nu incumba riscuri, deoarece se producea într-un cadru oficial care permitea exprimarea democratică.

Este evident că, într-o anumită măsură, aceste tribune închise au satisfăcut apetitul de contestație al multor oameni de cultură importanți, care nu

au mai simțit nevoia unor gesturi publice, acțiuni colective, care implicau riscuri mai mari pentru statutul socio-profesional.

- Pasul următor l-a reprezentat adresarea unor mesaje scrise organelor de conducere ale instituțiilor culturale și politice cu conținut revendicativ, dar și cu accente critice, contestatare și protestatare.

De regulă, motivația transmiterii către autoritățile române a unor asemenea mesaje a fost reprezentată de nemulțumiri individuale sau de grup ale unor oameni de cultură, motiv pentru care unii analiști apreciază că această modalitate de opoziție, ca și prima, este de tip sindical.

- În cazul în care primele două modalități de exprimare a opoziției nu produceau efectele scontate, se apela la transmiterea în străinătate, spre mediatizare, a unor mesaje cu conținut contestatar și/sau protestatar.

Motivul era, de regulă, de ordin personal, iar mobilurile erau multiple (rezolvarea unor revendicări, asigurarea unei publicități asupra persoanelor în cauză și, implicit, a unei susțineri externe etc.).

În destule cazuri, aceasta a fost modalitatea cea mai eficientă de atingere a scopurilor urmărite, dar și cea mai păgubitoare pentru regim prin afectarea imaginii externe.

- Modalitatea extremă de opoziție pentru obținerea soluționării favorabile a unor revendicări, dar și în scopul manifestării deschise a dezacordului față de anumite decizii politice sau administrative care le afectau interesele și/sau statutul socio-profesional, la care au apelat unii oameni de cultură a reprezentat-o protestul public (renunțarea ostentativă la funcțiile politice sau profesionale deținute și chiar la calitatea de membru al partidului comunist, refuzarea primirii unor distincții politice ori culturale, anunțarea depunerii cererii de plecare definitivă din țară), până la forme radicale (redactarea și difuzarea în public de înscrisuri cu conținut contestatar la adresa regimului, trecerea ilegală a frontierei) și chiar extreme (greva foamei).

Având în vedere sensibilitatea regimului față de producerea unor asemenea acțiuni – cu impact negativ deosebit, atât intern, cât mai ales extern – unii creatori de literatură și artă au proferat, în scop de șantaj, amenințări în acest sens.

- O formă de manifestare a opoziției, folosită extensiv în România și specifică oamenilor de cultură, a constituit-o folosirea creației literar-artistice pentru transmiterea unor mesaje ce nu corespundeau cu linia ideologică a partidului ori care vizau contestarea regimului.

Asemenea mesaje erau comunicate în modalități extrem de diverse, românii dovedind și la acest capitol o imaginație remarcabilă. Pentru a eluda rigorile cenzurii, multe asemenea mesaje erau transmise, de regulă, disimulat, folosindu-se metode specifice creației literare, plastice, artei interpretative teatrale, muzicale și cinematografice.

Temele vizate țineau de politicile interne ale guvernărilor comuniste, situația românilor din afara granițelor (basarabeni, bucovineni, aromâni etc.), probleme persistente în coabitarea dintre români și maghiari în Transilvania, aspecte de factură mistico – religioasă, masonică, legionară, antisemită.

În context, s-a extins folosirea mesajelor interpretabile, cu mai multe sensuri – așa-numitele „șopârle”, care au făcut epocă în anii '970-'980, constituind o supapă de refulare, dar și de satisfacție, atât pentru autorii, cât și pentru consumatorii creației literar-artistice.

- O modalitate atipică de opoziție, în care s-au antrenat mulți oameni de cultură, a constat în alimentarea propagandei externe, care, în contextul războiului imagologic și psihologic ajuns la apogeu în ultimii ani ai Războiului Rece, a avut un rol important în subminarea regimului Ceaușescu din interior și în afectarea imaginii sale în exterior.

4. Un aspect care afectează percepția analiștilor autohtoni și străini cu privire la amplitudinea și consistența opoziției oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu îl reprezintă faptul că, în pofida multitudinii de acțiuni individuale cu caracter critic, protestatar și contestatar, în România nu s-a reușit coagularea unor grupări distincte, cu programe diferite de cele ale Partidului Comunist și structurilor statului, care să inițieze și deruleze activități alternative și contrare regimului. În aceste condiții, **nu se poate vorbi de crearea unei mișcări contestatar – disidente**, considerată absolut obligatorie pentru a zdruncina și schimba regimul din interior.

Încercările de organizare a unor acțiuni colective cu caracter contestatar și/sau protestatar, materializate până la un punct, pot fi considerate, însă, pași de început ai unei mișcări de opoziție în rândul oamenilor de artă și cultură.

Faptul că un număr important de creatori de literatură și artă, îndeosebi scriitori, au pus constant presiune pe diriguitorii politico-ideologici ai activității culturale în cadrul oficial profesional (ședințe ale organizațiilor PCR și ale organismelor de conducere ale uniunilor de creație, festivaluri și colocvii literar-artistice, întâlniri periodice cu factori de conducere în partid și stat, până la nivelul lui Nicolae Ceaușescu), permite să se aprecieze – în opinia mea – că

în țara noastră a existat, totuși, o mișcare contestatar – protestatară, dar de o factură particulară.

Explicațiile pentru necoagularea unei mișcări contestatar – disidente coerente și manifeste în rândul oamenilor de cultură, obiectiv pentru care cercurile anticomuniste și antiromânești din străinătate au mobilizat forțe și mijloace considerabile, sunt multiple.

Securitatea, parte a sistemului protectiv al statului-partid (inevitabil și al substratului său ideologic), a fost deosebit de atentă și a intervenit prompt cu măsuri specifice pentru prevenirea și contracararea unor încercări în acest scop, în general a unor acțiuni cu caracter contestatar – protestatar public, cu impact și consecințe negative în țară și exterior. A pune totul pe seama vigilenței Securității este, însă, o exagerare.

O coordonată de luat în considerare, în context, ține de psihologia creatorilor de literatură și artă români, care, pe de o parte, cu puține excepții, au fost preocupați în perioada de referință îndeosebi de interesele proprii și de grup, iar pe de alta, în mare majoritate, au fost dispuși să facă opoziție regimului, dar fără a-și periclita statutul profesional și social-politic.

5. Strategia și modalitățile de acțiune ale Securității în anii '970 și '980 erau subordonate misiunii sale de bază atribuită legal, apărarea ordinii constituționale existente, misiune ce revine fiecărui serviciu național de informații.

Analiza acestora pentru perioada respectivă nu poate fi pe deplin edificatoare fără a ține cont de influențele și acțiunile externe, în contextul confruntărilor tot mai acute și deschise între sistemele capitalist și comunist, precum și al celor din interiorul celui din urmă.

Un rol deosebit în cadrul acestor confruntări, care în a doua parte a anilor '980 s-au transformat într-un veritabil război psihologic, propagandistic și manipulatoriu pentru subminarea și, în final, înlocuirea regimului Ceaușescu, a revenit serviciilor de informații ale unor state occidentale, ale URSS și ale Ungariei, în funcție de obiectivele strategice urmărite de țările respective.

Activitatea specifică a Securității în domeniile de artă și cultură a fost precumpănitor preventivă. S-a acționat, în primul rând, prin informarea organelor de partid, până la nivelul cel mai înalt, și a conducerilor instituțiilor cultural-artistice cu privire la nemulțumirile constatate și cauzele acestora. Pentru prevenirea și/sau contracararea unor activități/preocupări care puteau intra sub incidență penală, s-a mers, cu predilecție, pe linia atenționării și

influențării, apoi pe cea a avertizării. Pe măsura trecerii timpului s-a renunțat la demascarea publică, iar în anii '980 nu s-a mai pus problema începerii urmăririi penale și a sesizării organelor de justiție.

În afara exceselor la care au fost obligați prin prevederile unor acte normative și dispozițiile exprese ale conducerii de partid și de stat, ofițerii de informații cu responsabilități în domeniile de artă și cultură și șefii ierarhici au manifestat în activitatea specifică cumpătare, echidistanță și echilibru.

6. Opoziția oamenilor de cultură din România se aseamănă în multe privințe cu cea a confrăților din alte țări ex-comuniste din zonă, dar se remarcă și deosebiri, care țin de obiectivele de etapă și modalitățile concrete de manifestare.

Între asemănări, pot fi menționate manifestările critice și contestatar – protestatare vizând obstrucționarea exercitării unor drepturi și libertăți fundamentale cu impact asupra statutului creatorului de literatură și artă (dreptul la libera exprimare și circulație ș.a.), accentuarea imixtiunii partidelor comuniste conducătoare în activitatea uniunilor și asociațiilor de creație și politizarea excesivă a fenomenului cultural.

Deosebirile sunt, însă, numeroase și de substanță.

- În ce privește obiectivele urmărite, în timp ce în România acestea erau preponderent de ordin revendicativ, în alte țări ex-comuniste (Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, R.D. Germană) acestea s-au extins spre zona civică și chiar explicit politică.

- La nivel strategic, preocupările de creare a unor organizații, grupuri independente nu au depășit la noi faza unor anturaje și grupuri informale, pe când în celelalte țări din zonă au fost înființate și au funcționat clandestin sau tolerat organisme privind apărarea drepturilor omului (URSS, Polonia, R.D. Germană, Cehoslovacia, Bulgaria), cu obiective ecologiste (Ungaria, Cehoslovacia, R.D. Germană, Bulgaria) sau politice, de tipul forumurilor și comitetelor civice (Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, R.D. Germană, Bulgaria). Reflectând o realitate particulară, în URSS a fost creată o comisie de studiu a utilizării psihiatriei în scopuri politice.

- La capitolul modalități de acțiune, menționez manifestările publice de protest din Cehoslovacia, R.D. Germană și petițiile cu mii de semnături din Cehoslovacia, la care în țara noastră nu s-a apelat.

- Publicațiile, editurile și teatrele clandestine, bibliotecile volante, neautorizate, inexistente în România, au fost numeroase în URSS, Polonia

(samizdatul *Ellenpöntok* a fost un instrument al iredentismului maghiar, iar tentativa lui Băcanu era de inspirație sovietică).

- Spre deosebire de alte țări, spiritul de solidaritate publică al oamenilor de cultură a fost mai slab, atât față de confrăți antrenați în acțiuni contestatar – protestatare deschise, cât și față de opozanți din alte categorii socio-profesionale. Relevantă în acest sens este și votarea cu mare majoritate, în organisme colective de conducere, a excluderii din Uniunea Scriitorilor a lui Dumitru Țepeneag, Paul Goma și Dorin Tudoran, ca urmare a confruntărilor cu regimul și a plecării din țară.

Între motivele invocate la demararea analizei opoziției oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu s-a numărat și persistența a numeroase și serioase semne de întrebare, fără a căror clarificare nu se va putea realiza o înțelegere deplină a acestui fenomen.

Corect din partea mea este să încerc **o succintă evaluare a modului în care am prezentat elemente utile pentru un răspuns la întrebările formulate la debutul acestui demers analitic și memorialistic.**

- La întrebarea privind rolul real al serviciilor de informații străine, atât din Vest cât și din Est, la stimularea și susținerea atitudinilor contestatare ale oamenilor de artă și cultură, am prezentat numeroase argumente, mai ales pe relația Vest. Pe relația Est au fost publicate mai puține documente informative utile, cauza principală constituind-o faptul că arhiva UM 0110 București (Contraspionaj țări socialiste) a fost distrusă în mare parte în contextul evenimentelor din decembrie 1989, din rațiuni care – sunt convins – nu mai trebuie explicate. Am insistat mai mult pe coordonata influenței externe și pe considerentul că mulți oameni de cultură implicați în fenomenul opoziționist față de regimul Ceaușescu și analiști ai acestuia o evită sau îi minimizează rolul.

- În ce privește factorii care pot explica puținătatea opiniilor critice ale oamenilor de cultură la adresa sistemului comunist ajunse la public, din cele prezentate rezultă mai ales doi: primul, cenzura ideologică, comparabilă cu cea din alte țări ex-comuniste, și, al doilea, slaba propensiune a intelectualilor români la variantele alternative de tip samizdat. Aceasta din urmă se datorează îndeosebi spiritului de autoconservare dovedit de aceștia, care au optat pentru modalități de opoziție care incumbau riscuri mai mici.

- Dacă oamenii de cultură români, intelectualii în general, au fost „mai lași” decât confrății cehoslovaci, polonezi, unguri sau ruși este o întrebare care

necesită un răspuns mai nuanțat. Personal, nu cred că de lașitate este vorba, ci mai degrabă despre modul de adecvare a modalităților de acțiune la scopurile urmărite și la riscurile subsecvente.

- De ce nu au apărut în mediul cultural românesc exponenți anticomuniști de statura și carisma unor Vaclav Havel și Aleksandr Soljenițin, este o întrebare care ține mai mult de psihologia socială. Un prim răspuns indică felul în care erau priviți de obște oamenii de cultură care au luat inițiativa unor acțiuni contestatar – protestatare colective (Paul Goma nu a fost considerat reprezentativ pentru mediul scriitoricesc), precum și predispoziția redusă pentru implicarea în acțiuni de acest gen asumate deschis datorită repercusiunilor pe care le implicau.

- Securitatea română a fost mai represivă comparativ cu suratele sale din celelalte țări ex-comuniste? suna o altă întrebare. În opinia mea, categoric nu. Am prezentat multe argumente în acest sens. Reiterez câteva: în România, în perioada analizată a fost arestat un singur om de cultură pentru acțiuni de opoziție deschisă, Paul Goma la 1 mai 1977, dar la presiuni externe a fost eliberat după 30 de zile, fără a mai fi trimis în judecată. În URSS au fost sute de arestări și condamnări la pedepse privative de libertate, internări în instituții psihiatrice sau exilări. În Cehoslovacia, Havel și alți lideri ai mișcării *Carta '77* au fost arestați și condamnați. De asemenea, mulți oameni de cultură polonezi implicați în sprijinirea acțiunilor mișcării sindical-politice *Solidaritatea*.

În ce privește folosirea măsurilor de represiune radicale, de forță, lucrurile sunt clare. Acuzele la adresa Securității țin mai mult de psihoza indusă privind controlul informativ general al societății românești și, în subsidiar, privind faptul că orice acțiune împotriva regimului era, inevitabil, descoperită și sancționată. Activitatea informativ-operativă a Securității nu era așa de cuprinzătoare și eficientă, iar psihoza indusă ținea de alte mecanisme, inclusiv de cel al manipulării.

În final, reiterez ideea că **am prezentat toate aceste aspecte cu rigoarea documentaristului și cu trimiterea la sursă, iar în evaluările făcute și concluziile desprinse am încercat să mă plasez pe o poziție de obiectivitate și echidistanță** față de grupurile de influență și interese care au existat în cultura română în anii '970-'980 și care sunt manifeste și în prezent. Cât am reușit în acest plan, rămâne să aprecieze cititorii.

Cu siguranță, vor exista și oameni de cultură care vor fi nemulțumiți de unele din aspectele prezentate („vinovate” în acest caz sunt consemnările din documentele informative), precum și de faptul că nu se numără printre cei care au întreprins câte ceva (același „vinovat”, eu selecționând mai tot din materialul documentar avut la dispoziție, care acoperă în mare măsură realitatea faptică).

Totodată, unii colegi de breaslă au exprimat deja opinii că prin acest demers analitic și memorialistic i-aș prezenta în lumini prea favorabile pe unii și/sau aș devoala prea multe detalii despre activitatea informativ-operativă, deși toate aspectele abordate se bazează pe documente declassificate și publicate.

Toate acestea au fost conștientizate din momentul abordării temei și al derulării demersului, ele reprezentând, conform unei sintagme consacrată de un distins coleg, un risc asumat.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu



PUȘTIUL (2)¹

Tânărul ofițer tocmai terminase de citit dosarul informatoarei „Melba”, primit de la căpitanul Toma, și îi admira fotografia de pe prima pagină: „Frumoasă femeie, ce i-o fi venit să ducă o viață așa de aventuroasă, de pasăre de noapte”, gândea el în clipa când intră în încăperea șefului serviciului, maiorul Adam Mauriciu. Acesta se opri lângă biroul „puștiului” și, văzând ce dosar avea în față, îl întrebă cu obișnuitul său zâmbet ironic: „Îți place informatorea? Vezi, ai grijă, pentru tine nu-i femeie, nu trebuie s-o privești ca pe o reprezentantă a sexului frumos, pentru noi ea nu este decât un instrument de lucru și nimic altceva. Ai înțeles, nimic altceva!” (aici, maiorul rosti cuvintele foarte apăsător și-l privi fix în ochi).

Ofițerul se ridicase în picioare și asculta roșindu-se, spre amuzamentul maiorului, care îi făcu semn să se așeze și continuă: „Informatorea trebuie să vadă în tine un om integru, care nu urmărește decât rezolvarea problemelor profesionale și care rămâne insensibil la grațiile ei, că așa sunt astea, își mai dau ochii peste cap, sau pun picior peste picior ca să vezi ceva mai mult decât se cuvine”...

- I-am explicat și eu despre pericolele care-l pândesc și sunt convins că a înțeles – interveni căpitanul Toma. Măine mergem la întâlnirea de predare.

*

Imediat după ce „Melba” sosi în casa de întâlnire, căpitanul Toma i-l prezintă pe noul ofițer: „Dragă Melba îți prezint pe tovarășul Sandu, colegul meu, cu care de azi înainte vei ține legătura și cu care sper că vei colabora tot așa de bine ca și cu mine”.

Informatorea îl măsură pe „Sandu” cu nedisimulată curiozitate și îi întinse mâna, apoi se trânti cu dezinvoltură în fotoliu, puse picior peste picior, își aprinse o țigară și-l întrebă pe Toma: „Prin urmare vă întineriți rândurile? Acum o să mă simt ca o babă față de tovarășul Sandu, dar nu-i nimic, mie îmi place să am de-a face cu oameni tineri și, uite, deja am o noutate pentru el. Aseară la barul de la Athénée Palace, m-am lăsat cucerită de un bășinos de vreo 60 de ani – să mă scuze tovarășul Sandu, dar va trebui să se obișnuiască cu

¹ Continuare din nr. 38

limbajul meu. Babalâcul este austriac și zice că a venit să facă comerț cu firmele românești. Ceea ce cred că trebuie reținut este faptul că m-a întrebat de o stradă din Floreasca, afirmând că are o scrisoare pe care trebuie s-o ducă la acea adresă și mi-a cerut ajutorul când va dori să ajungă acolo”. Spunând acestea, informatorea își deschise poșeta și scoase un bilețel pe care îl întinse noii sale legături: „am notat aici adresa, plicul nu l-am văzut. Uitați, asta este cartea de vizită a victimei mele, austriacul”.

*

Pe drumul de întoarcere spre sediu, căpitanul Toma îi ordonă tânărului său subaltern: „Imediat trebuie cerută identificarea tuturor locatarilor de la adresa respectivă, să sperăm că nu o fi un bloc. Austriacul nu-i pe linia noastră, trebuie să iei legătura cu serviciul de linie, poate este cunoscut, să ducă ei mai departe investigațiile”.

*

În dimineața zilei următoare, „puștiul” era singur în birou, când sună telefonul. Ridicând receptorul, auzi glasul precipitat al „Melbei”, care ceru să vorbească cu tovarășul Sandu. „Eu sunt Sandu”. „Vai, ce bine că vă găsesc – se bucură „Melba”. Luați imediat un aparat de fotografiat și ceva de lipit, poate pelicanol sau gumă arabică și veniți repede aici, la hotelul Athénée Palace, vă aștept în holul mare”.

- Bine, dar spune-mi despre ce este vorba – ceru ofițerul.

- Am pus mâna pe plic, că am dormit astă noapte cu el, aici la hotel, iar acum a plecat, zicea la o firmă sau la Ministerul Comerțului Exterior. Am văzut unde ține plicul, haide veniți repede, vă aștept jos în holul hotelului.

Deși nu știa încă ce va face, ofițerul o asigură că vine imediat. După ce închise telefonul, se gândi să tragă o fugă până acasă să-și ia aparatul de fotografiat, dar ar fi întârziat foarte mult. Știa că și șeful de serviciu este plecat, prin urmare era singur și trebuia să ia o hotărâre. Dacă cerea un aparat de fotografiat și ceva de lipit de la serviciul tehnic ar fi fost refuzat, aceștia nu eliberau nimic, mai ales unui „boboc”, fără aprobarea unui șef. Alergă la „tanti Maria” și îi explică agitat despre ce este vorba. Energica femeie îl liniști, puse mâna pe telefon și sună la serviciul tehnic: „Alo, sunt tovarășa Maria de la Serviciul cinci, vine la voi ofițerul meu, dați-i imediat tot ce are nevoie și ne

socotim pe urmă, că șeful nostru de serviciu este plecat. Ați priceput? Este vorba de o lucrare importantă și dacă se ratează, voi răspundeți”.

După zece minute, „înarmat” cu un aparat de fotografiat Minox și ceva de lipit, „puștiul” o rupse la fugă spre hotel, care era din fericire foarte aproape de sediu. Cum apărui în hol, „Melba” trecu încet pe lângă el și îi șopti: „luați o cameră la etajul 1 – aștept la lift”. În viața lui nu luase o cameră la hotel și nu intrase în dialog cu cineva de la recepția unui hotel, dar își luă inima în dinți și se apropie de personajul de la recepție, care îl privea curios. Scoase încet legitimația de ofițer, dar nici nu trebui s-o pună sub ochii recepționarului că acesta pricepu cine este și întrebă: „Căutați pe cineva anume?” „Am nevoie imediat de o cameră la etajul 1 pentru o oră”. Fără să mai pună alte întrebări, recepționarul căută în panoplia cheilor și îi dădu una, precizând: „este în mijlocul coridorului”.

Încântat de această primă „victorie”, merse repede la lift, unde „Melba”, care într-un fel era la comanda acțiunii, îl aștepta impacientată și îi spuse: „Mergeți în camera pe care ați luat-o, iar eu vin cu plicul, comandați imediat la „room service” două ceaiuri fierbinți”. Era încă o premieră pentru „puștiul” să comande ceva în cameră, dar execută cu promptitudine sugestia informatoarei. Nu-i înțelegea această apetență de a bea ceai în vâltoarea acțiunii, dar se gândi că va dori să bea la finalul acțiunii. După trei minute „Melba” apărui cu plicul și întrebă dacă a comandat ceaiurile, după care îl asigură liniștitor: „După ce vine ceaiul, în cinci minute deschidem plicul, dar aparatul de fotografiat unde este, că nu-l văd?” Ofițerul scoase triumfător micul aparat de dimensiunile unei brichete, apoi îi arătă recipientul unde era substanța de lipit. „Bun, acum de ar veni mai repede cu ceaiurile” spuse ea.

- Totuși, vom avea de furcă cu deschiderea, uitați ce bine este lipit plicul – remarcă ofițerul. „Melba” îl privi cu o ușoară condescendență și întrebă: „Păi cu ceaiul ce facem? Doar nu o să stăm să-l sorbim, stați că vedeți acușica”.

Mult doritul ceai fu servit cu promptitudine de „room service”, două cești și un ceainic mare cu apă fierbinte tronau pe tavă. Imediat „Melba” ridică capacul ceainicului și apoi, cu multă grijă, începu să plimbe plicul prin aburii care se ridicau din ceainic. După 3-4 treceri prin aburi se opri și cu un pix foarte subțire încercă partea lipită a plicului care cedă imediat, spre marea ei bucurie: „Hai, gata, pregătiți aparatul” – spuse ea în timp ce cu mișcări dibace scoase

scrisoarea și o întinse pe măsuta pregătită din timp, sub privirile admirative ale ofițerului. Fotocopiarea conținutului se efectua foarte repede, apoi „Melba”, cu atenție, unse lipiciul, închise plicul și explică încântată: „Gata, acum o pun sub cartea asta groasă de telefon și am să mă așez cu fundul pe ea, o să fie mai frumoasă ca la început. Am plecat în camera mea. Mai vorbim mâine la un telefon. Apropo, dacă doriți, acum puteți servi un ceai”, spuse ea râzând.

*

Între timp, la sediu veniseră atât șeful serviciului cât și căpitanul Toma, cărora „tanti Maria” le-a povestit cele petrecute și că în prezent „puștiul” era într-o acțiune delicată, spre deosebită îngrijorare a celor doi. Prin urmare, este explicabil că, imediat după apariția acestui tânăr triumfător, se năpustiră asupra lui. Într-un târziu, după ce l-au pus să raporteze de-a fir a păr întreaga acțiune și când, după dezvoltarea de urgență a filmului, a reieșit că scrisoarea conținea informații prețioase ce duceau la demascarea unor corupți din sistemul de comerț exterior, s-au hotărât să declare și să accepte că „puștiul” s-a orientat bine și a acționat corespunzător, spre marea bucurie a lui „tanti Maria”. De fapt, scrisoarea în cauză, adresată directorului unei întreprinderi de comerț exterior, conținea recomandarea ca el să aibă încredere și să-l ajute pe aducătorul scrisorii, cu care va putea colabora fără grijă, așa cum au făcut-o împreună, spre binele ambelor părți. Din scrisoare reieșeau proporțiile unei afaceri de corupție în care erau angrenate și alte persoane, majoritatea „ilegaliști” ai partidului.

(va urma)

Col (r) Hagop Hairabetian

COMPENDIU

*(sau reprezentarea succintă a trecerii prin timp
a unui ofițer de informații)*

*Cine iubește totul, nu-și iubește patria, iar cine nu-și
iubește patria, nu este în stare să iubească nimic!*

Târziu, chiar foarte târziu, aș putea spune că m-am decis să dau examen de admitere la o instituție de învățământ din structura Ministerului de Interne, alta decât cea din sistemul apărării naționale, acolo unde după terminarea stagiului obligatoriu îmi rămăsese mintea.

Am îndrăgit disciplina militară atât de mult încât mi-am zis că imediat după lăsarea la vatră voi face demersurile necesare pentru a fi încadrat. Nu a fost posibil din mai multe motive, toate având un substrat obiectiv.

Dar iată că visul meu a devenit realitate! La acel moment, nu am putut dimensiona bucuria generată de reușita luării examenului, în condițiile în care, sincer, nici nu știam și nu anticipam ce urma după absolvire.

Ce se putea spune în regimul trecut despre un tânăr ce hotărâse să devină ofițer al Securității Statului? Multe, probabil!

Dar care au fost resorturile sau țelurile în viață? Aș fi ipocrit ori lipsit de bun simț să spun că, vezi Doamne, dispuneam de așa energii că nu le-aș fi vrut risipite pe mărunțișuri sau că aveam un imbold spre justiție socială, după cum pregătirea ori cultura generală mi-ar fi permis amplasarea deasupra liniei orizontului! Nu, nu! La acea dată nimic din toate acestea, ci faptul că, da, eram cinstit, corect, curajos și demn (n.a: nu că acum nu aș întruni aceste virtuți), gata să-mi sacrific timpul, valorile și să mă dedic în întregime meseriei, calități induse de înseși normele de conduită constitutive felurilor privațiuni circumscrise vieții de militar.

A fost o etapă esențială a tinereții mele și trebuie să recunosc, așa cum fusese și în cazul majorității colegilor mei, școala militară avea să mă schimbe și să-mi definească radical și iremediabil destinele.

Repartizarea, la finalul școlii militare, în cadrul unui serviciu de contrainformații economice (n.a: platforma siderurgică Galați, compusă din mai multe întreprinderi), destinat identificării, cunoașterii, documentării și contracarării oricăror acte sau fapte ce ar fi putut aduce atingere patrimoniului național ori ar fi lezat buna funcționare a economiei naționale, respectiv

calitatea producției industriale, a avut menirea de a-mi permite o mai bună diseminare a factorilor generatori de riscuri și vulnerabilități pendinte profilului, precum și identificarea acelei tipologii sociologice a elementului uman, pretabil a se angrena în acte antisociale (n.a: agentul economic gălățean a constituit în perioada de glorie un reper migraționist al forței de muncă de pe un areal geografic imens).

Nu cunosc rațiunile și nici cine a luat decizia amplasării, fizic, a unor încăperi ale structurii informative în pavilionul aministrativ central al combinatului. Nu pot spune nici dacă a fost bine ori nu. Probabil că motivul a fost unul triplu: primul a vizat chiar îndeplinirea cadrului legal sus-menționat, al doilea, cred eu, apropierea de personalul muncitor printr-o prezență constantă a ofițerilor, în scopul descurajării din fașă a oricăror intenții de sabotaj ori subminare economică din partea unor elemente pretabile ori rău-intenționate, iar al treilea, de ce nu, asigurarea unei bune și eficiente relaționări la nivelul de decizie al combintului.

Fără să-mi arog merite deosebite și nici să fiu acuzat de lipsă de modestie, pot să afirm că, împreună cu ceilalți camarazi, am contribuit și reușit prin instrumente specifice de cunoaștere să descălcim o serie de activități care vizau șubrezirea bunului mers al producției industriale de pe platforma combinatului, în condițiile în care acesta, cu certitudine, asigura temelia economiei naționale, prin furnizarea unei game variate de produse siderurgice.

Fondul problematicii de contrainformații economice, al cărui rol fusese bine definit, ca de altfel întreg sistemul național de informații, avea să fie grav bulversat și anulat odată cu declanșarea evenimentelor din decembrie 1989.

Ceea ce era de anticipat, iată că s-a produs! A fost momentul culminant al eliberării cu ură a tensiunilor acumulate în straturile sociale, interesant fiind că aceasta venea din partea acelorași categorii de oameni care cu doar foarte puțin timp în urmă ovaționau, manifestau sloganuri și organizau marșurile muncitorești de susținere a „Tătucului”.

O constelație de vini veneau de fapt în întâmpinarea strigătelor de nemulțumiri populare, ale celor înhămați cu de-a sila la carul „comunismului invincibil”, ideologie pe care exponenții săi au probat-o de-a lungul câtorva decenii prin inteligență nativă, „rafinată pricepere” și totuși fertilizată de un soi de șiretenie ucigașă, potentându-le acțiunile și deciziile.

Privind înapoi, aş putea spune că binecuvântează lovitura radicală, în baza căreia, cu trei decenii în urmă, am fost expulzat din rândurile sistemului totalitar dar nu și din structura națională de informații. Ceea ce la început păruse o

prăbușire, s-a dovedit a fi o întoarcere acasă! Am revenit printre semenii mei, „oamenii de rând”, printre oamenii pe care de fapt îi slujeam! Ochii lor au devenit ochii mei, urechile lor, urechile mele! Recăpătarea vederii a adus după ea ușor, și nu dintr-o dată, eliberarea minții mele din strânsoarea unor tipare pe care le consideram înainte intangibile.

Trebuie să recunosc, totuși, că mă afiliaseam cu entuziasmul tinereții de forță revoluționară a ideii de patriotism, de ascensiunea economică a statului, de revirimentul incredibil și rolul esențial pe care l-au jucat în acestea forța conducătorului suprem de la acel moment. Am fost convins, eu ca și tovarășii mei de idei, că munca noastră anevoioasă și plină de primejdii în cadrul unei structuri de informații naționale era vitală țării, că mica noastră contribuție apăra interesele esențiale ale României și, de ce nu, ale poporului român.

Nu am bănuit nicio clipă că modelul socialismului, preluat și specializat cu entuziasm, era de fapt un produs al totalitarismului sovietic.

Evident, într-o astfel de situație nemaîntâlnită în istoria recentă a României s-a creat o vulnerabilitate majoră atât pentru patrimoniul și activitățile combinatului cât și asupra măsurilor informative și a protecției documentelor operative ale structurii de informații.

Deși la nivelul garnizoanei Galați a MAPN s-a constituit un comandament pentru preluarea sub control total a Securității județene și s-a organizat un dispozitiv de protecție a documentelor operative ale acesteia, nu puține au fost acțiunile și încercările de forțare a sistemului de pază din partea unor așa-zisi revoluționari, cunoscuți de altfel cu comportamente huliganice și fapte antisociale.

Prin metode tipice de impunere a groazei, terorii sau manifestărilor tulburi și primitive (n.a: distrugerea gardurilor, incendierea autoturismelor, forțarea ușii de acces și a fișetelor etc.), unii dintre aceștia au reușit să pătrundă în sediul unității și să sustragă ori să distrugă bunuri, inclusiv documente clasificate strict secret.

Pe un asemenea fond, nici sediul structurii de informații din combinat nu a fost „uitat”, elemente „revoluționare” instigând militarii ce asigurau protecția combinatului să se dedea la acte fizice asupra unor colegi de-ai mei. Mai zeloși, unii soldați au îndreptat armele, fixându-le chiar în pieptul acestora în scop de intimidare! Că doar ofițerii de securitate erau asociați teroriștilor, nu?

Slavă Domnului, au fost doar cazuri izolate în comparație cu alte județe, unde colegi de-ai noștri au fost reținuți, anchetați, maltratați și chiar uciși!

După câteva zile, când tensiunile sociale s-au mai calmat, s-a pus problema recuperării unor documente operative și echipamente de tehnică ale Serviciului de contrainformații economice din combinat în vederea asigurării lor. Dar cine ar fi putut fi angrenați într-o astfel de operațiune destul de riscantă? S-a analizat și s-a decis: căpitanul Dinu din partea MApN, locotenentul Rusu și locotenentul Mihai vor conduce dispozitivul de recuperare a documentelor respective.

Echipați în uniforme de camuflaj și însoțiți de o grupă de soldați ce asigura protecția accesului în sediu, cei doi reprezentanți ai fostei Securități au trecut, în seara zilei de 30 decembrie 1989, la acțiune!

Am sesizat cu ușurință sensurile profunde ale situației și, contracronometru, prin automatisme și reflexe create instinctiv, am izbutit preluarea în posesie a tuturor documentelor specifice.

Nu a fost deloc ușor! Comportamentul în timpul misiunii a fost influențat de stări de spirit ciudate, uneori fugare gânduri alergau la colegii mei, la prieteni / familie, repede alungate de importanța acțiunii, alteori senzații reci și calde determinate de o posibilă interacționare cu forțele așa-zis revoluționare. Simțeam un prelung frison ce străbătea șira spinării asociat clipelor de epuizare, de slăbiciune!

Dar am reușit, misiune îndeplinită! S-a evitat astfel un posibil risc deosebit ce putea deriva din înstrăinarea fondului operativ al Serviciului!

Personal, nu consider misiunea un act de eroism, ci pur și simplu o îndeplinire a îndatoririlor de serviciu. Cred, mai mult ca sigur, că și altcineva în locul nostru, dintre foștii colegi, ar fi putut îndeplini un astfel de ordin.

Au urmat ani de transformări democratice, de schimbări reale ale cadrului legislativ adaptat la condițiile postdecembriste, în baza cărora acumulările în evoluția mea profesională au fost plasate în dimensiunea esențială a definirii și raportării la comunitatea națională și la corpul profesional reușind, zic eu, să port deloc împovăratoarea armură a decenței și a discreției.

Am rămas până la final (n.a: la trecerea în rezervă) uniți în efortul comun de obținere a informațiilor necesare securității naționale. La fel ca și alți colegi de-ai mei, am sprijinit noua generație de cadre, însuflându-i entuziasm, arta de a acționa cu patriotism și respect față de valorile naționale și istoria poporului român, în spiritul sacrificiului, onoarei și virtuții militare.

Col. (r) Constantin Rusu

ATITUDINI

ARME PENTRU ANIHILAREA ȘI RETORSIUNEA RĂZBOIULUI

„Războiul: dialog atroce cu moartea, are darul de a produce în conștiințele oamenilor niște rupturi și salturi de pe o treaptă pe altă treaptă a înțelegerii – urmează un proces lent al clarificărilor” (Arsenie Boca)

„Războiul este just când e necesar, iar armele sunt legiuite când nu mai e nicio speranță decât în arme” (Tacitus, *Annales*, 3, 26). „Un război trebuie întreprins astfel încât să se vadă că nu s-a urmărit altceva decât pacea” (Cicero, *De officiis*, 1, 23).

A patra revoluție în construcția armelor, după cea a inteligenței artificiale, a constatat în capacitatea de a produce și controla câmpuri magnetice și gravitaționale după modelul structurilor din Univers (atomi, planete, stele, galaxii etc.). Această nouă tehnologie este cunoscută publicului din octombrie 2005 și a fost transmisă oficial din martie 2012 guvernelor din Iran, Brazilia, Rusia, India, China, Japonia, Australia, Taiwan, Armenia, Sudan, Thailanda, Bangladesh, Sierra Leone, Congo.

Retorsiunea înseamnă declanșarea de măsuri identice contra celui alt pentru a-l împiedica să pornească, să desfășoare și să câștige războiul de agresiune inițiat, precum și prejudicierea și ruina celorlalți. Această acțiune nu se confundă cu *represaliile* care sunt o desdăunare.

O confirmare concretă a impactului real al noilor arme pe plan internațional este evenimentul ce a avut loc pe 4 decembrie 2011, când un avion spion militar (dronă) american, dotat cu o tehnologie de ultimă generație, a fost capturat de forțele militare iraniene. Ulterior, avionul de spionaj a fost prezentat la televiziunea națională iraniană complet nevătămat, probând astfel că cele mai performante și mai secrete aparate de zbor nu sunt decât simple jucării pentru noua tehnologie. Cererea oficială publică a președintelui de atunci Barack Obama către iranieni să returneze drona (aceștia au refuzat categoric) confirmă realitatea evenimentului. Se impune să precizăm că drona respectivă era monitorizată de agenți C.I.A. prin intermediul a opt sateliți, fiind considerată

imbatabilă, dotată cu sisteme de autodistrugere și având garanția că nu este detectabilă. Totuși a fost capturată în zbor și adusă intactă la sol. Se afirmă că o asemenea tehnologie a implicat o navă uriașă ce poate dezvolta o viteză de neimaginat ce are totală invizibilitate față de radare, posedând capacitatea de a bloca fluxul de date ce venea de la sateliți pentru a ghida drona, precum și posibilitatea de a genera o undă tractoare.

Trimiterea celor mai avansate prototipuri de avioane de vânătoare pentru a ataca o țară se va finaliza prin transformarea acestora în simple mormane de fiare vechi prin declanșarea unor câmpuri magnetice și gravitaționale foarte puternice. În același timp, națiunile atacate au posibilitatea de a trimite efectiv înapoi eventualele rachete nucleare distrugătoare. Programul denumit „*Return to Sender*” permite preluarea sub control din zbor a rachetelor inamice (ce au o viteză de Mach 2-3); identificarea imediată a locului de unde au fost trimise și returnarea cu viteze mult mai mari decât cele cu care au fost expediate (viteză de retur Mach 35-40).

În data de 23.04.2012, Barack Obama a emis un decret în care preciza că tehnologia informatică iraniană este cea mai distructivă tehnologie creată vreodată de om.

La data de 10.04.2014, un vas de război al marinei americane (499 *Donald Cook*) a fost trimis în apele neutre ale Mării Negre cu cele mai moderne sisteme de luptă la bord: 56 rachete nucleare Tomahawk, 4 radare foarte puternice și cel mai recent sistem de detectare și distrugere a rachetelor Aegis.

Ca răspuns, Rusia a trimis pe 12.04.2014 un bombardier neînarmat de tip Su-24, care a survolat nava de război americană. Singura dotare a avionului rus a fost doar un „coș” montat sub fuselaj, care conținea un dispozitiv de război electronic numit *Khibiny*. Când avionul rusesc s-a apropiat de nava de război americană, toate sistemele electronice, radarele de transmitere a informațiilor și circuitele de control s-au oprit brusc și nu au mai putut fi repornite. Spre disperarea militarilor de pe navă – care devenise o pradă sigură, incapabilă să se apere – Su-24 a simulat de 12 ori, timp de 90 de minute că atacă vasul american.

După acest incident, 499 *Donald Cook* s-a grăbit să ancoreze în portul românesc Constanța, iar marinarii au intrat în stare de șoc. 27 de membri ai echipajului și-au depus demisiile, spunând că nu au de gând să-și riște viețile.

La 14.04.2014, Pentagonul a declarat că atitudinea Rusiei a fost „provocatoare și neprofesională...” și că „incidentul a demoralizat echipajul navei”.¹

Site-ul de știri <http://www.ukrainewar.info/> citează declarația unui ofițer rus care afirmă că armata rusă dispune de posibilități ce pot provoca în tabăra adversă căderea tuturor mijloacelor de comunicație sau descărcarea imediată, completă a bateriilor din vehicule, tancuri și alte echipamente (telefoane mobile, stații radio etc.). De asemenea, toate circuitele electrice ar fi blocate, toate monitoarele ce folosesc LCD nu ar mai funcționa și toate motoarele s-ar opri, iar aceste efecte pot fi produse pe o rază de 20 kilometri.

Această tehnologie permite bruiatul electronic al inamicului și, în plus, s-a precizat că, dacă 499 *Donald Cook* ar fi lansat o rachetă împotriva avionului rus Su-24, dispozitivul *Khibiny* ar fi deviat-o și ar fi trimis-o înapoi la cei care au lansat-o, fiind un sistem special pentru a descuraja din start pe oricine are de gând să inițieze un atac.

În data de 02.03.2015, în cadrul unor exerciții militare tactice în largul Coastelor Floridei, submarinul francez *Saphir* a pus într-o totală inferioritate marele port-avion american *USS Theodore Roosevelt* și întreaga sa escortă, ceea ce în condiții de război ar fi însemnat scufundarea certă a tuturor vaselor respective. Ulterior, în apele Mării Baltice, aceeași navă de război a fost din nou făcută „șah mat” de trei submarine rusești în cadrul unor exerciții tactice, fiind determinată să fugă pe data de 23.03.2015 (teoretic l-au scufundat – nava are 100.000 mii tone și 5.000 marinari la bord).

Forțele aeriene americane au recurs, la începutul anului 2016, la testarea unui sistem militar numit *High Energy Liquid Laser Area Defense System* (HELLADS), sistem ce vizează detectarea rachetelor din atmosfera terestră și care operează cu viteza luminii. Exercițiile adaptate de U.S. Air Force au urmărit să doboare o țintă de reintrare în spațiul aerian, racheta balistică intercontinentală ce simula un atac nuclear al Federației Ruse. Efectele noii arme americane HELLADS pentru o rază lungă de acțiune tind să se răspândească în întreaga atmosferă și, astfel, afectează totul în calea lor. Ministerul rus al apărării a declarat că „Rapoartele Flotei de Nord a Rusiei indică faptul că prăbușirea zborului 4U9525-Germanwings din sudul Franței în data de 24.03.2015, în care au murit 150 de persoane, a fost rezultatul direct al

¹ <http://www.voltairenet/article185324.html>; <http://www.veteranstopday.com/2014/11/13/aegis-fail-in-black-sea-ruskies-burn-down-uss-donald-duck/>

eșuării unui test al U.S. Air Force cu sistemul HELLADS, care, în loc să distrugă racheta balistică ICBM, a distrus un avion civil”. Presa occidentală a mediatizat însă o versiune puerilă, respectiv că prăbușirea s-a datorat unei depresii a copilotului care s-a încuiat în cabină din dorința de a se sinucide, și astfel a omorât și toți pasagerii avionului.

Precizăm că membrii echipajului puteau deschide ușa dacă tastau un anumit cod, iar acel avion putea fi pilotat în caz de urgență și din afara lui, controlul putând fi preluat printr-un sistem „fly-by-wire” care era instalat.

Noua tehnologie de anihilare și retorsiune a războiului a fost inventată de fizicianul și inginerul de origine iraniană Mehran Tavakoli Keshe, care a obținut specializarea în fizică nucleară la Universitatea Queen Mary din Londra în anul 1981. A publicat trei cărți, în care a explicat pe larg toate aceste noi principii pe care le-a descoperit. Lucrările sale, intitulate „*Ordinea Universală a Creării Materiei*” (2009), „*Structura luminii*” (2010), „*Originea Universului*” (2011), conțin demonstrații matematice precum și descrierea unor modele tehnologice care pot fi verificate atât teoretic cât și experimental.

Această tehnologie se dezvoltă în prezent în folosul libertății oamenilor de pe întreaga planetă, având potențialul de a restructura complet toate domeniile vieții economice, politice, sociale sau militare.

Mintea, ca ochi al sufletului, arată că și în vremurile de demult și în cele mai de aproape, lupii îmbrăcați în piei de oi dau năvală în ființa noastră să rupă și să sfâșie ADEVĂRUL, iar filozofii întunericului și dascălii minciunii pe mulți rătăcesc.

Col. (r) Ion Șandru

Colțul mizantropului

UN MIZANTROP FURIOS

În mai multe numere ale revistei noastre mă refeream la tendința tot mai accentuată a unor anumite medii de a nu pierde nici un prilej pentru a ataca Serviciul Român de Informații, care cu timpul pare să devină „vinovatul de serviciu” pentru toate neajunsurile din societatea noastră. Unii poate au crezut că este un fenomen pasager, dar după cum se constată, fenomenul devine o practică predilectă, aproape un sport în aruncarea de săgeți otrăvite spre această instituție specială. Sunt comentate permanent, negativ, diferite inițiative ale S.R.I, iar dacă nu se găsește nimic, atunci se inventează.

O serie de capete „luminate” se grăbesc să declare cu emfază că în acțiunile S.R.I. se ascunde, printre altele, o mare găselniță care este „statul paralel” și pentru credibilitate se mai adaugă și alte gogomănii. Apogeul l-a atins recent un personaj absolut dus cu pluta, care a declarat public, nici mai mult și nici mai puțin, că „S.R.I. trebuie desființat” și creat un alt organism. Ce poți spune despre o asemenea idee? Despre minciunile lansate în valuri, fără nici o jenă, știut fiind că se vor găsi destui naivi să le creadă, ce să mai vorbim? Prevalându-se de faptul că, prin specificul ei, activitatea S.R.I. are un caracter secret, acești detractori aruncă în opinia publică cele mai fanteziste scenarii pentru a decredibiliza această instituție, a cărei importanță în structura oricărui stat este foarte bine cunoscută.

Iată de ce sunt furios și mi-am ieșit din pepenii de mizantrop. Adică, până când va fi tolerată ticăloșia celor care atacă fără nici o rezervă, pe față, S.R.I.-ul, convinși fiind că de nicăieri nu se va ridica un glas care să-i anihileze și să ia apărarea acestui Serviciu, ba dimpotrivă, se găsesc destui naivi și inconștienți care îi aprobă.

Nu vreau să fiu avocatul nimănui, dacă cineva și-a depășit cu adevărat atribuțiunile și a comis greșeli, să răspundă pentru ele. Pe mine mă doare că toată această campanie de permanentă culpabilizare, în totalitate, a S.R.I. s-a

strecurat pe ici pe colo chiar și în cabinetele unor miniștri sau parlamentari. Aceștia nu realizează că în acest fel activitatea serviciului are de suferit în ansamblul său, ceea ce este un lucru de maximă gravitate. În general nu prea mă dau în vânt după politicieni, dar aici se simte nevoia unui om politic cu adevărat datat binelui țării (nu folosesc cuvântul „patriot” că, după câte am putut observa, este căzut în desuetudine), care să înțeleagă că trebuie să dea glas de dreptate pentru acei ofițeri de informații anonimi care, deși sunt umiliți și blamați, au tăria să meargă mai departe pe drumul îndeplinirii nobilei misiuni pe care și-au asumat-o.

Acum, că mi-am vărsat puțin năduful, am să mă retrag din nou în sihăstria mea de mizantrop, cu o minimă licărire de speranță că se va găsi cineva potent căruia să-i pese de revolta mea.

Col (r) Hagop Hairabetian



ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

VULNERABILITĂȚI ȘI RISCURI PENTRU ANALIȘTII DE *INTELLIGENCE*

Motto: Analiztii de informații au tendința de a insista pe ceea ce ei așteaptă să observe și nu pe ceea ce ei vor să observe¹

Rolul analistului de *intelligence*

Misiunea vitală a serviciilor secrete, de a furniza informații cât mai complete, care să constituie baza unei acțiuni eficiente în fața noilor provocări globale și nonconvenționale ale acestui secol este amenințată de unele tendințe convergente din domeniile social și guvernamental. Datorită acestora, este extrem de dificil demersul de a angaja analiști din domeniul informațiilor care să fie pregătiți sau să li se permită să colaboreze eficient. Mai mult, nici unul dintre eforturile actuale de transformare a serviciilor de informații nu se referă la vulnerabilitățile și riscurile pentru analiști (de ordin pedagogic, cultural și organizațional).

Există anumite soluții, chiar dacă parțiale, pentru aceste disfuncții, vulnerabilități și riscuri, cum ar fi tehnologia informatizată, în plină dezvoltare, (adoptată de către societăți comerciale și non-guvernamentale), al cărei potențial poate soluționa și unele aspecte importante ale problemelor resurselor umane și structurale care afectează în prezent agențiile de *intelligence*.

Dacă luăm în considerare multitudinea de însușiri, calități și deprinderi pe care trebuie să le dovedească un bun analist, este evident că procesele de recrutare, pregătire și educare în domeniul analizei de *intelligence* sunt dificile. De aceea procesul de formare a unui bun analist de *intelligence* este unul de durată, care necesită eforturi constante atât din partea îndrumătorilor cât și din partea analistului.

Misiunea analistului de *intelligence* este aceea de a utiliza resursele sale de cunoaștere aprofundată pentru a prelucra informații din toate sursele, în

¹ *Analytical Methods in Intelligence Analysis*- [http:// www.aspu.edu/aconnrt](http://www.aspu.edu/aconnrt)

scopul producerii de evaluări cu valoare adăugată, destinate beneficiarilor, respectiv decidenților politico-militari responsabili cu formularea politicilor și strategiilor de securitate națională.²

Îndelung susținutul standard de obiectivitate al analistului a dus la promovarea unei etici instituționale ce caută o anume independență de toate formele de subiectivitate, inclusiv influențe de ordin politic, în realizarea evaluărilor unor situații de incertitudine. Dar diverse studii, inclusiv acele studii întreprinse de agențiile de *intelligence*, au indicat faptul că unele aspecte de subiectivitate (mai ales rigidități profesionale derivate din experiența analistului) pot fi esențiale pentru eficiență într-un mediu în care se produc documente numeroase și de întindere mare în termene scurte de timp. În astfel de circumstanțe, efectul unei așa-zise minți deschise asupra produsului final este asemănător cu cel al unei minți golite. Mai mult, înclinațiile spre utilizarea experienței de ordin cognitiv s-au dovedit a fi esențiale, în astfel de situații, mai ales în încercarea de a căuta confirmare pentru supoziții făcute pe baza experienței atunci când nu există elemente concludente.

Despre formarea și educația unui analist de *intelligence*

Mulți experți consideră că o bună pregătire pentru a deveni analist de informații o reprezintă o educație solidă în relații internaționale, științe politice, istorie, economie, literatură, jurnalism, știință, istoria artei sau alte discipline umaniste. Totuși, formarea și pregătirea unui analist de *intelligence* pornește și de la calitățile personale.

Pentru aceasta este nevoie de un anumit model (profil psihologic) al analistului pe baza căruia se pot face angajările. Acesta reprezintă atât punctul de pornire cât și baza pe care se sprijină toate celelalte calități necesare unui analist. Dintre **calitățile** necesare unui bun analist menționăm:

- gândire critică și cauzativă;
- capacitate de selecție a detaliilor semnificative, de identificare a unor elemente implicite și abilitate de a construi scenarii;
- creativitate, un grad elevat de cultură generală, care să îi permită evaluarea în context a problematicii tratate;

² Jack Davis, *Tensions in Analyst-Policymaker Relations: Opinions, Facts, and Evidence*, Occasional Papers, CIA, Kent Center, 2/2 (2003).

- bună înțelegere a domeniului actorilor internaționali, care trebuie să pornească de la cunoașterea culturii acestora (religie, cod de comportament social, aspirații istorice și economice, mentalul colectiv).

Abilitățile necesare unui analist de *intelligence*

Luând în considerare multitudinea de însușiri, calități și deprinderi pe care trebuie să le dovedească un bun analist, este evident că procesul de recrutare este unul dificil. De aceea serviciile de informații se orientează spre recrutarea de analiști al căror profil psihologic este compatibil cu misiunea pe care o au de îndeplinit și care posedă un nivel minim al deprinderilor analitice, celelalte aspecte referitoare la instruirea analiștilor urmând a se desfășura în primii ani de activitate în cadrul organizației. Dintre abilitățile pe care trebuie să și le însușească analistul, pe primul loc se află cunoașterea limbilor străine, (obligatoriu engleza)³, precum și abilități în domeniul tehnologiei informației.

Două argumente pledează în favoarea utilizării tehnologiei informaționale pentru eficientizarea campaniilor de recrutare aflate în desfășurare.

Primul este că analiștii de *intelligence* utilizează instrumente de analiză computerizate, care le ușurează activitățile rutiniere. Astfel, introducerea de aplicații *software* adiționale la locul de muncă este mai ușoară decât în cazul organizațiilor care nu dispun de instrumente de analiză informatizată.

Din păcate, acestea sunt limitate, deocamdată, la programe de poștă electronică (e-mail), mesagerie rapidă, spații comune de aplicații, soft-uri de editare texte și prezentare grafică – o tehnologie similară cu cea a agențiilor de știri. Această asemănare nu este întâmplătoare; cum s-a arătat, analiștii de *intelligence* își petrec majoritatea timpului elaborând documente de raportare și informare curentă. Totuși, introducerea și utilizarea pe scară largă a noilor tehnologii informaționale de către analiști a creat condiții pentru introducerea cu succes, cu pregătirea și stimulentele adecvate, a aplicațiilor *software* specializate, care pot ajuta analiștii să emită avertizări prompte și oportune sau să proiecteze evoluția predictibilă a amenințărilor viitoare.

Un alt argument care susține beneficiile tehnologiei informaționale apare din faptul că zona de proveniență a viitorilor analiști poate fi generația cea mai computerizată din istorie. Tehnologia informațională și media digitală

³ Din acest punct de vedere, trebuie spus că limba engleză reprezintă mai degrabă un instrument de lucru decât o limbă străină, vezi, gl-lt (r) Sergiu Medar (coordonator): *Informațiile militare în contextul de securitate actual*, Editura CTEA, București – 2006.

se extind în cultură și societate, acolo unde alte metode și așteptări tradiționale în domeniul educațional rămân în umbră. Noilor recruți ai serviciilor de informații, educați prin intermediul căutării pe *web* într-un univers hipertextual, nu le va fi teamă să folosească soluții *software* avansate în mediul profesional.⁴

În prezent, educația și pregătirea reprezintă activități cu prioritate scăzută în *intelligence*. Chiar dacă există o atitudine culturală uniformă în cadrul serviciilor de *intelligence*, există totuși un curent împotriva ideii de a permite analiștilor să se pregătească în timpul serviciului. Managerii consideră că, atâta timp cât toată lumea este suprasolicitată la birou, este nepotrivit să dai analiștilor „timp liber” pentru pregătire și educație. Faptul că managerii nu primesc o pregătire consistentă pe parcursul carierelor lor întărește acest curent. Serviciile de *intelligence* pun încă accent pe câștigurile pe termen scurt, discutabile față de beneficiile pe termen lung ale forței de muncă a analiștilor mai bine educați, lucru care determină un nivel mai ridicat al vulnerabilităților și riscurilor în *intelligence*-ul de analiză.

Vulnerabilități și limite în pregătirea individuală din ciclurile preuniversitar și universitar

Analistul în *intelligence* și, în special, analistul începător se confruntă cu probleme și riscuri de diferite naturi. Aceste probleme sunt generate, în esență, de :

- diferența dintre cerere și oferta de informații;
- propriile limitări;
- multitudinea canalelor informative și imposibilitatea controlării acestora.

Analistul începător este o persoană cu un nivel ridicat de cultură generală, dar, în general, insuficient echipat din punct de vedere metodologic pentru a face față solicitărilor analitice complexe pe care le pun noile provocări, în special cele de natură asimetrică. Această situație este rezultatul unei influențe a unor factori sociali și pedagogici. Studiul limbilor străine, de exemplu, în special la nivel avansat, permite un anumit grad de înțelegere a culturilor care își găsesc expresia în limbile învățate.

Limitările proprii ale analistului din informații sunt, în fapt, vulnerabilități în pregătirea individuală din ciclurile preuniversitare și universitar și ele sunt legate de:

⁴ Cf. *Thinking straight and talking straight. Problems of Intelligence Analysis* (Să gândim și să vorbim direct: probleme referitoare la analiza informațiilor) publicat în periodicul „*Survival*”, vol. 48, no. 1 (Spring 2006), pag. 35-60).

- lipsa unei gândiri critice – gândirea critică se referă la acele activități mentale clare, precise și care au un scop final; ele sunt asociate cu rezolvarea problemelor complexe ale lumii de azi, generarea de soluții multiple (și creative) la aceste probleme, sintetizarea și integrarea informațiilor, realizarea distincțiilor între fapte și opinii, evaluarea rezultatelor potențiale, dar se poate referi și la procesul de evaluare a gândirii cuiva;

- lipsa capacității de înțelegere a naturii diferitelor tipuri de corelații (de exemplu, cauza și corelația sunt lucruri diferite); variabilele ascunse nu sunt întotdeauna ușor de identificat;

- insuficienta dezvoltare a capacității de recunoaștere a gradului de reprezentativitate pentru un anumit caz. Din acest motiv, analistul întâmpină dificultăți în recunoașterea unei informații semnificative atunci când o întâlnește, nu reușește să evalueze corect punctele tari și pe cele slabe ale acesteia și nu poate discerne dacă o aserțiune este bazată pe argumente solide sau pe fapte a căror legătură este numai aparentă;

- analistul de informații trebuie să facă o distincție clară între elementele concrete (ex. imagini obținute prin sateliți, interceptări electronice) și date cum sunt cele obținute prin mărturii ale unor persoane. În problemele complexe analistul trebuie să precizeze și nivelul său de încredere față de evaluările făcute. Atunci când tratează aspecte incerte sau lucrează cu date incomplete (așa cum se întâmplă adesea în activitatea de informații), analistul trebuie să expună clar presupunerile care i-au permis să meargă dincolo de aspectele evidente, spre chestiuni care necesită estimări sau interpretări. De aceea analistul trebuie să-și pună permanent întrebarea „și ce dacă?” și să analizeze dacă faptele pe care le prezintă îi susțin argumentele și le facilitează înțelegerea.

Mediul în care își desfășoară activitatea analistul din domeniul informațiilor este unul aparte. Internet, ambasade, schimburi de opinii cu parteneri, interceptarea convorbirilor telefonice, imagini obținute prin satelit, iar analistul are un control limitat sau inexistent asupra acestui mediu. Sunt situații când analistul nu dispune de informații suficiente referitoare la un anumit aspect sau în care operează cu informații „la mâna a doua”. În aceste cazuri, el trebuie să își ajusteze nivelul de încredere în judecățile pe care le emite. Aceste vulnerabilități creează dificultăți în separarea concluziilor de presupuneri.

Vulnerabilități și riscuri în activitatea curentă: Ce învață, totuși, noii analiști, muncind?

Majoritatea timpului analiștilor este consumat de „informarea operativă curentă”, ceea ce reprezintă principalul risc pentru toți analiștii.

Acest proces constă în elaborarea unor sinteze informative destinate beneficiarilor abilitați, sub forma unui colaj cuprinzând informațiile clasificate recente referitoare la un anumit subiect. Documentele rezultate (tipărite sau în format electronic) sunt rezumate ale unor evenimente petrecute, care pun puțin accent pe extrapolări și prognoze plauzibile referitoare la tipurile de amenințări, la oportunitățile sau vulnerabilitățile situației operative („puncte tari” sau „puncte slabe”). Întregul proces de informare și raportare curentă, în cadrul comunităților informative (vezi cazul SUA), seamănă foarte mult cu ceea ce făceau călugării în Evul Mediu, când extrăgeau și copiau (sau rezumau) părți din manuscrisele scrise de învățații din antichitate.

„Tirania” culturii raportării operative curente în comunitățile de informații nu este o noutate. Astfel, Rob Johnston, antropolog în cadrul Institutului pentru Analize de Apărare, a început, împreună cu Centrul pentru Studiul Activității de Informații (*Center for the Study of Intelligence*), o cercetare post-doctorat de doi ani, la cererea directorului CIA, la patru zile după atacurile din 11.09.2001).⁵

Obiectivele fixate erau: „identificarea și descrierea condițiilor și variabilelor care afectează negativ analiza informațională” și „cercetarea culturii, metodologiei, erorilor și eșecului analitic în cadrul comunității de informații”.⁶ Studiul lui Johnston a inclus 440 interviuri cu profesioniști operativi și de profil academic din comunitatea de informații, participarea la programe de pregătire în domeniul activității de informații, ateliere și grupuri de lucru, observarea directă a analiștilor în timpul îndeplinirii sarcinilor curente și participarea ca observator la finalizarea unor sarcini analitice.

5 Vezi pe larg Johnston, Rob (2005), *Analytic Culture in the US Intelligence Community: An Ethnographic Study*, Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency, https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/books-and-monographs/analytic-culture-in-the-u-s-intelligence-community/full_title_page.htm, accesat la 29.10.2007 .

⁶ Johnston, Rob, *Analytic Culture in the US Intelligence Community: An Ethnographic Study*/ Dr. Rob Johnston, Central Intelligence Agency Washington, DC 2005, p. XIII. (*Cultura analitică în cadrul comunității de informații americane: un studiu etnografic*, Washington DC, CIA, 2005, p. XIII.)

Concluzia autorului a fost că, în esență, cultura analitică a comunității de informații din SUA constituie un impediment în identificarea și evaluarea amenințărilor, în special a celor asimetrice, precum și în diseminarea promptă a informației de avertizare. Johnston a descris un tip de birouri ultrasecretizate, în care încercările de a elabora previziuni asupra unor amenințări rămân neapreciate, ba sunt chiar pedepsite. Cercetarea aprofundată și speculativă este imposibilă datorită tempoului alert al procesului de informare operativă curentă; ea este chiar descurajată, întrucât stimulentele sunt stabilite în funcție de rezultate ușor cuantificabile (cum ar fi numărul de rapoarte produs de un analist). Astfel, comunitatea de informații a SUA își crește capitalul social prin intermediul raportării curente, evitând elaborarea unor produse de prognoză riscante, obținute prin analiză, activitate care poate duce la eșecuri în munca de informații.

Rezultatele lui Johnston sunt confirmate de Carl Ford, fost analist CIA și șef al Biroului de Informații și Cercetare din cadrul Departamentului de Stat: *„Dacă ar fi să indic un aspect care explică de ce lucrăm ineficient în domeniul informațiilor, aș alege concentrarea exclusivă asupra raportării și informării operative curente. În prezent, analiștii așteaptă informațiile care vin, apoi scriu ce cred ei despre situație, dar nu posedă nivelul de cunoștințe pentru a stabili dacă informația curentă este corectă. Sunt puțini oameni rămași în cadrul comunității de informații care își amintesc cum se face o cercetare de bază”*. Ford estimează că în 35 ani CIA a trecut de la 70% până la 80% din forța de muncă implicată în cercetare pe termen lung, la 90% dintre analiști concentrați exclusiv asupra raportării curente.⁷

Posibile răspunsuri pentru diminuarea vulnerabilităților și riscurilor, sau unele reguli de bună practică

Analistul de *intelligence* se află în fața unor provocări specifice timpului și mediului actual, iar pentru a putea răspunde acestora trebuie:

- să învețe să depășească abilitățile analitice ale beneficiarilor produselor sale, asigurându-se că este întotdeauna cu un pas înainte;
- să se concentreze pe idei (și pe includerea acestora în sisteme și categorii logice) și nu pe prezentarea unor informații;

⁷ Apud, Douglas Hart, and Steven Simon, *Thinking straight and talking straight. Problems of Intelligence Analysis* (Să gândim și să vorbim direct: probleme referitoare la analiza informațiilor) publicat în periodicul „*Survival*”, vol. 48, nr. 1 (Spring 2006), pag. 35-60. p. 15; James Risen, *Starea de război*, New York, Free Press, 2006, p. 7.

- să-și proiecteze gândirea dincolo de produsul de *intelligence* (produs finit, lucrarea care a fost elaborată, revizuită și acceptată de beneficiari). Produsele de informații sunt, în general, perisabile, iar monitorizarea evenimentelor și diagnosticarea lor promptă reprezintă o provocare atât pentru analist cât și pentru organizația pe care acesta o reprezintă.⁸
- să înregistreze faptele neașteptate care s-au produs și să încerce să găsească explicația producerii lor, pentru că acestea ar putea reprezenta semnalul unui eveniment iminent;
- să găsească echilibrul între imaginație și păstrarea realismului.

Procesul de construire a unui scenariu pentru un eveniment viitor face acel eveniment mai rapid de imaginat. Totuși, analistul trebuie să știe când alunecă spre incertitudine. Există două modalități de exprimare a incertitudinii: una constă în evaluarea subiectivă a probabilităților, iar cealaltă în utilizarea datelor statistice. Expresii verbale precum posibil, probabil, imposibil, ar putea reprezenta forme de evaluare subiectivă a probabilităților, iar exprimarea datelor sub formă de procente utilizează limbajul statistic.

Desigur, nimeni nu poate contesta că misiunea principală a analistului de *intelligence* constă în crearea de produse care să ofere beneficiarilor (factori de decizie) o înțelegere corectă și exactă a diferitelor procese, evenimente și fenomene⁹. Dar riscul cel mai important care poate duce la eșecul analiștilor în procesul de învățare din propriile experiențe este reprezentat de prejudecățile lor retrospective – tendința de a considera în mod greșit că ei pot prezice cu acuratețe un eveniment.¹⁰

De aceea în evaluarea lucrărilor analitice din domeniul *intelligence*-lui trebuie să se țină cont de faptul că informația finită constituie un produs integrat (*intelligence*–ul ca produs)¹¹ care se bazează pe date obținute din surse multiple) și nu unul individual.

⁸ Vezi Sergiu T. Medar (coordonator), *Informațiile militare în contextul de securitate actual* Editura CTEA, București – 2006.

⁹ Sergiu T. Medar (coordonator), *Informațiile militare în contextul de securitate actual* Editura CTEA, București – 2006.

¹⁰ *Analytical Methods in Intelligence Analysis* (Metode analitice pentru analizarea informațiilor) - <http://www.aspu.edu/aconnrt>

¹¹ Jack Davis, *Tensions in Analyst-Policymaker Relations: Opinions, Facts, and Evidence*, Occasional Papers, CIA, Kent Center, 2/2 (2003).

În vederea diminuării vulnerabilităților și riscurilor există o serie de recomandări de care analiștilor li se cere să țină cont. Scopul este de a elimina orice problemă ce poate conduce la eșec. În acest sens analistul de *intelligence*:

- ar trebui să desăvârșească arta de a înțelege și de a gestiona cantități substanțiale de incertitudine:

Analiștii sunt instruiți și în general sunt conștienți că judecățile exprimate asupra unor probleme complexe se bazează pe presupuneri failibile care la rândul lor dau o notă distinctivă evaluării lor asupra unor probe ce pot fi fragmentare, contradictorii, ambigue sau neconcludente. De asemenea, analiștii sunt atenționați asupra înclinației spre a confirma supoziții inițiale, precum și asupra înclinațiilor ce derivă din felul lor de a gândi. De obicei evaluarea ce rezultă ca urmare a aplicării acestor procese mentale rezistă în fața așteptărilor decidenților guvernamentali, precum și în fața cursului evenimentelor ce urmează să se desfășoare. Dar există și momentul în care beneficiarii emit îndoieli sau chiar critici?

În acest caz, fără a se grăbi să renunțe la argumentarea inițială și la judecata inițială, analiștii ar trebui să treacă de la conștientizarea pasivă la cea activă în ceea ce privește limitele produsului lor analitic.

- să fie permanent capabil să se pună în rolul altcuiva:

Din timp în timp, așa cum a fost demonstrat, analiștii vor fi suficient de bine poziționați pentru a pregăti un răspuns profesional la critici prin asumarea unei evaluări deschise la minte a paradigmei criticului guvernamental (ca model mental de exemplu) pe o problemă discutabilă. Oricât de colorată politic li s-ar părea analiștilor la început critica adusă, deconstruirea argumentației va ajuta la identificarea supozițiilor, evaluărilor de probe, precum și a calculelor de probabilitate pe care se bazează criticiile. Odată ce au în față această informație, analiștii pot descoperi o cale înspre revizuirea propriilor lor evaluări, cale ce în același timp protejează obiectivitatea evaluării.

- să poată face modificări înainte ca acestea să fie obligatorii, mai degrabă decât după evenimentele se petrec:

Analiștii nu ar trebui să ezite să răspundă la criticile aduse unor analize ce sunt văzute ca lipsite de capacitatea de a ajuta, prin schimbarea întrebării de cercetare de la cea pe care aceștia au crezut-o în mod inițial ca fiind cea

întrebare ce ar trebui adresată la cea pe care criticii guvernamentali o cer – din nou o posibilă cale spre obiectivitate și utilitate.¹²

- să se specializeze pe tehnici de evaluare a probelor neconcludente:

Atenția intenționată a analistului îndreptată înspre evaluarea probelor pe politici discutabile este o altă modalitate de a evita exprimarea de nemulțumiri privitoare la evaluări ori critici aduse de beneficiari asupra performanțelor analitice. Analiza Ipotezelor Concurente este binevenită și potrivită pentru un astfel de caz, întrucât aceasta oferă o comparare structurată din exterior (cu minimă subiectivitate) pentru a vedea care explicație este cea mai puțin compatibilă cu informația disponibilă.

- ar trebui să aibă grijă în folosirea terminologiei estimative:

Analistii au obligația profesională de a-și menține integritatea proprie în timp ce sprijină procesul de decizie, pentru a evita combinarea nesiguranței informaționale cu confuzia lingvistică. Acest lucru este esențial pentru gestionarea unor situații tensionate sau a unor probleme sensibile. Pentru a descuraja atât neînțelegerea cât și manipularea judecăților, analiștii ar trebui să evite fraze vagi și estimative ca de exemplu „posibilitate reală” și „șansă serioasă”. Deși nelipsit de riscul asumării unei precizii exagerate, analiștii ar trebui să caute să stabilească granițe în care să se încadreze fiecare judecată cheie. Pe probleme controversate, analiștii ar trebui de asemenea să evite judecăți de ordinul „este posibil”, „datele sugerează că” sau „potrivit rapoartelor”. În astfel de situații aceștia ar trebui mai degrabă să ofere o evaluare a autenticității și adecvării ca semnificație a probelor. Iar atunci când nici un fel de judecată în care să se încreadă nu poate fi făcută, analiștii ar trebui să recunoască asta deschis.

- să acționeze în baza criticilor aduse fără a sacrifica însă obiectivitatea:

Atâta timp cât o unitate analitică consideră că și-a făcut temele în ceea ce privește evaluarea probelor și luarea în considerare a explicațiilor și proiecțiilor de viitoare scenarii alternative, ar trebui să își susțină judecățile evaluative chiar în condițiile în care criticile decidenților politici persistă sau se intensifică. Respectiva unitate analitică ar trebui însă să ia măsuri pentru

¹² Jack Davis, 'Paul Wolfowitz on Intelligence-Policy Relations', CIA, *Studies in Intelligence*, 39/5 (1996).

asigurarea accesului continuu și menținerea credibilității în fața unor „clienți importanți” care sunt decidenții politici.

Fie că le numim „reguli de bază”, fie că le numim „reguli de bună practică”, concluzii pot fi trase atât din eșecuri cât și din reușite, iar recomandările sunt făcute pentru ca să se poată evita sau atenua vulnerabilitățile și riscurile.

În concluzie, soluția pentru reducerea vulnerabilităților și riscurilor pentru analiștii de *intelligence* pornește de la formarea unui bun analist, un proces de durată ce necesită eforturi constante atât din partea îndrumătorilor cât și a analistului. Aceste eforturi, dincolo de rolul direct în îmbunătățirea activității analitice prin creșterea abilității analitice, trebuie îndreptate, în principal, spre activitățile de educație și pregătire ce ar trebui să fie mecanismul predominant pentru profesionalizarea forței de muncă analitice și pentru dezvoltarea unei culturi comune privind analiza de *intelligence*.

Col (r) dr. Tănase Tiberiu



TERORISMUL ISLAMIC ÎN EUROPA

Îndoctrinarea și spălarea creierelor sunt metode prin care indivizi deformați psihic devin dependenți total de mentori și pot fi „setați” să comită atentate teroriste la comandă.

Cum se ajunge la situația funestă ca un individ, un om – dacă mai poate fi numit așa – ajunge la hotărârea fatală de a-și declanșa centura cu explozivi și strigând *Allahu Akbar!* să-și suprimă viața? Și nu numai viața lui, ci și a altora din jurul său, oameni nevinovați. Dacă ar fi folosită pentru a-și suprima propria viață, ar fi catalogată sinucidere. Faptul că moartea sa, „pentru sine”, în credința sa, este o dovadă de sacrificiu suprem, cu scopul de a suprima vieți omenești pentru a produce moarte, durere, frică, teamă, teroare pentru a revela că „*Dumnezeu este mare*” – deși nimeni dintre victime nu a negat – acest fapt suicidal este abominabil și se definește drept *atentat terorist*. M-am gândit cum poate un om să ajungă la o asemenea hotărâre, ce mecanisme psihice se produc în mintea sa, pentru ca el să fie capabil să suprimă viața sa și a altora.

Știm, din cercetările de specialitate, că omul, ființa umană de la naștere, prin receptorii naturali, dispune de memorie vizuală, memorie auditivă, memorie kinestezică, memorie mixtă, prin care se acumulează informații ce sunt stocate în creier, formând memoria individuală. Memoria este definită ca „un proces psihic de reflectare a experienței anterioare prin fixarea (întipărirea și păstrarea), recunoașterea și reproducerea imaginilor senzoriale, ideilor, stărilor afective sau mișcărilor din trecut”.

Doar câteva cuvinte despre memorie, pentru a înțelege procesul de „ștergere a memoriei”. Memoria este voluntară sau intenționată și involuntară sau neintenționată.

Pentru că suntem în domeniul terorismului, să dăm un exemplu de memorie voluntară. Teroriștii sunt instruiți cum se construiește și detonează o încărcătură explozivă artizanală. Instructorul explică posibilului terorist tipul de materiale explozive, pe care i le prezintă fizic, cantitățile necesare pentru a produce efectul distructiv, modul de asamblare, amorsare și declanșare a exploziei etc. Toate informațiile s-au fixat voluntar în memoria subiectului, inclusiv în memoria vizuală, iar el le va utiliza dacă va alege să comită un atentat terorist.

Pentru a fi înțeleși și de cei mai puțin inițiați, dăm un exemplu de memorie involuntară. Ați observat la televizor că la comiterea acțiunilor

teroriste din noiembrie 2015 la Paris, și nu numai, populația, cetățenii alergau înfricoșați să se adăpostească. Se observa pe fețele lor frică, disperare, derută provocată de flăcările din incendii, explozii, evacuări de persoane precipitate, în panică etc. Imaginile vizualizate sunt reținute involuntar în memoria noastră. Aceste imagini în mod sigur se vor activa în cazul unui pericol terorist iminent și cu siguranță se va proceda la fel când creierul va face uz de imaginea stocată în memoria involuntară din cazul real pentru a se proteja.

Ambele forme de memorie pot fi evaluate, luând în considerare volumul informațiilor reținute, rapiditatea întipăririi în memorie, exactitatea receptării evenimentului, durata secvențială a producerii etc. Este important de cunoscut nivelul valoric al memoriei, în funcție de care se pot utiliza metodele de stimulare sau ștergere a memoriei.

Rămânând în sfera tratată: îndobrocarea și ștergerea memoriei pentru a fi manipulată și utilizată în comiterea de acte teroriste necesită un „*stagi* de pregătire”.

Departa de a face discriminare între etnii sau religii, cea mai simplă metodă de îndobrocarea a fost receptată la grupările islamice. Putem afirma că Islamul impune supunerea ierarhică, subordonarea necondiționată a individului, așa cum este înscris în versetele Coranului și funcție de convingeri, cum este consemnat în Sharia sau Sunna, cărțile sfinte ale Islamului.

Rezumând teza, sensul cuvântului „*islam*” este „*supunere*”; supunere față de Allah. Această trăsătură fundamentală a religiei islamice este asimilată de membrii comunității încă din copilărie, face parte integrantă din educația unui credincios islamic, și e continuată toată viața.

În Coran există versete care pot fi interpretate că incită la ură, la suprimarea altuia, la sacrificiu pentru Profet și Allah. Cu toate acestea, religia islamică nu este o religie a revanșei, a răzbunării, deși Coranul are versete care prezintă evreii ca pe un popor necredincios și chiar pe creștini, dar nicăieri nu spune că ei, musulmanii, vor acționa să-i suprimă, să-i ucidă. Această pedeapsă este lăsată în grija lui Allah. Există însă și versete care conțin instigări punctuale la crimă.

Sura 2|190|: „*Luptați întru calea lui Allah cu cei care luptă împotriva voastră. Nu fiți călcători de lege, căci Allah nu-i iubește pe călcătorii de lege*”. Am putea admite că interpretarea versetului ar fi că lupta se duce doar împotriva celor ce-i atacă pe musulmani, iar riposta acestora va fi violentă.

Este adevărat, iertarea la musulmani nu este înscrisă în Sharia, legea considerată expresia voinței lui Allah, imposibil de contestat sau de schimbat și care trebuie aplicată. Un credincios musulman adevărat nu va ezita să se

sacrifice, cu bucurie, pentru pedepsirea celor care „luptă împotriva lui Allah”. În final, se poate observa că în Islam găsim pacea dar și incitarea la comiterea de atentate teroriste. Răsplata sacrificiului este în ceruri, la sânul lui Allah. Pentru prevenirea atentatelor teroriste, cheia trebuie căutată și în ideologia statului islamic – Califatul.

Atentatele teroriste sub etichetă islamică, ale ISIS sau altor grupări teroriste afiliate, constituie un potențial pericol pentru populația pașnică din țările europene, îndeosebi Franța și Germania.

Precedentul atentatelor teroriste a relevat grave lacune în organizarea activității de cunoaștere specială a structurilor teroriste și de prevenire a atentatelor puse la cale de către acestea. Europeanii, chiar dacă sunt în Uniune, nu au o strategie comună, o bază de date accesibilă tuturor țărilor, un mod de acțiune comun și rapid, care, la ridicarea unei baghete, să declanșeze intervenția pentru a anihila orice stare de vulnerabilitate iminentă de atentat. Pericolul este enorm! Cooperarea în Europa este lacunară.

Sperăm că acum, după noile alegeri europarlamentare și reînnoirea conducerii Uniunii Europene, să se creeze structuri antiteroriste și de *intelligence* competente, capabile să elaboreze o strategie fezabilă pentru cunoașterea și combaterea terorismului.

Europeanii au anihilat mai multe organizații teroriste. Amintiți-vă de *Brigate Rosse*, de *Prima Linea* în Italia, de *Rote Armee Fraktion* (RAF) și *Baader-Meinhof*, Celulele Revoluționare în Germania, Armata Secretă Armeană și altele, anihilate în deceniile șaptezeci-optzeci, în mare măsură. Dar care era motivația acțiunilor acestora teroriști? Răspuns: motivație politică, doctrinară, autonomie, de extremă stânga sau dreapta, revoluționară! Mai este valabil vreunul dintre motivele atentatelor din acele timpuri? Se pare că nu! Chiar și IRA irlandeză a renunțat la atentate, devenind partid.

Terorismul de sorginte islamică este la extrema fanatismului religios. Nici o carte sfântă creștină nu îndeamnă la ură, la uciderea aproapelui sau a altuia, iar ca recompensă să fie primit în Împărăția Cerului!

În doctrina islamică acest sacrificiu, în numele Profetului este recompensa supremă! Îți pregătește drumul spre Allah! De aici își trag seva acțiunile teroriste, din sacrificiu de sine! Să mori zâmbind strigând că Allah e mare! Așa se explică „bombele umane”!

Cercetătorul american Don Richardson, în cartea sa *Secretele Coranului*, a identificat 109 versete din Coran care se referă la război,

„versetele războinice să îi incite pe musulmani să impună convertirea nemusulmanilor la islam, chiar și prin violență, dacă va fi cazul”¹

Ce se omite sau ignoră în lumea creștină, budistă, confucianistă sau ateistă? Ce nu înțeleg liderii acestor țări în care majoritatea cetățenilor fac parte din aceste religii nonviolente? Finalitatea Islamului! Generat de Scopul Final! Care este: Statul Mondial Islamic!

Metodele de realizare ale acestui deziderat diferă, sunt variate, fiind admise orice procedee inclusiv lupta armată - Al Jihad-ul, iar acțiunile teroriste sunt o formă asimetrică din Al Jihad - deseori doar pentru propagandă, „să se știe că există”, sau pedepsire.

Credeți că emigrarea în țările Europei a persoanelor de religie islamică este întâmplătoare? O simplă analiză va conduce la realitate. Migrația în Europa face parte din strategia ce preconizează a avea ca finalitate Statul Mondial Islamic. Iar exacerbarea „drepturilor omului”, libera circulație, libertatea de asociere, dreptul la egalitatea șanselor, nediscriminarea etc, înțelese eronat, favorizează extinderea viitorului stat islamic.

Este adevărat că majoritatea islamaștilor migrează sub motivație socială: precaritatea mijloacelor de existență, a sărăciei din țările lor. Dar nimeni din cei stabiliți în alte țări nu renunță la islam. Le-a fost inoculat aproape genetic. Dimpotrivă, devin tot mai vehemenți, mai fanatici când văd bunăstarea localnicilor, mai revoltați, iar liderii religioși le insuflă ideea că doar dacă Al Jihad va învinge ei vor fi fericiți.

În Statul Mondial Islamic va curge doar lapte și miere (parafrazându-l pe Moise), pentru fiecare credincios și merită sacrificii. În Occident cresc moscheile și minaretele, iar bisericile catolice se dărâmă sau primesc alte destinații. Domurile, catedralele, mănăstirile nu mai sunt lăcașuri de cult ci obiective turistice. Pătrunzi în interiorul acestora nu să te rogi, ci să admiri Capela Sixtină din Bazilica Sfântului Petru din Vatican pictată de Michelangelo sau frescele celor patru evangheliști de Charles Fosse din Domul Invalizilor al Franței imperiale, ridicat de împăratul francezilor Napoleon Bonaparte, în memoria eroilor săi. Situația Franței de azi este nedefinită etnic sau religios, în care se declară oficial că locuiesc numai francezi (auto-înșelare naivă!), o societate de limbă franceză „multiculturală”, multireligioasă”, „multi-sexuală”, „multipartinică”, complexă, liberă, în care deviza revoluției franceze de la 1848 „*Liberté, Égalité, Fraternité*”, se menține și astăzi, toți sunt egali. Doar că, din cele 20 de arondismente ale Parisului, în 8 din acestea locuiesc francezi de

¹ Don Richardson, *Secretele Coranului*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2014, pag. 30

religie islamică, care își fac legea lor; sunt emigranți din fostele colonii franceze, din țări islamice, e drept, unii de 3-4 generații, dar care nu au renunțat la percepțele din Sharia sau Sunna.

Dar sunt toți francezi, nu? Ce înșelătorie!

De ce exemplificăm mai mult situația Franței? Pentru că această țară a fost lovită cel mai crunt de atentatele teroriste. Starea de spirit în rândul populației este precară. Vă citez un tablou descris de româncă Amalia Sterescu pe blogul „Contributor”: *„Am fost la Paris și am văzut ce a făcut frica de terorism din acest oraș. Nu intri în niciun magazin pe Champs Elysees fără să ți se inspecteze bagajul (...) în metroul parizian în care albi/non musulmani devin minoritari, începi să te uiți circumspect. Când treci strada ai urechile ciulite la maximum la orice motor ambalat brusc. Oricând vrei o clipă de liniște – alegi instinctiv să nu-ți mai bei sucul chiar la masa de la stradă căci nu se știe... Mă uit protectoare la oricine se apropie la doi pași de copiii mei, le urmăresc mâinile, e paranoia pe care mi-o dau armele la vedere, soldații și toată nebunia de la știri.”*

Care este ieșirea din acest marasm european, la care și terorismul este un contributor net?

Să sperăm că noua conducere a Uniunii Europene va găsi cheia liniștii locuitorilor ei și a stopării violenței. Poate prin promovarea instrucției, educației și culturii (chiar impusă în școli) în rândul membrilor societății defavorizate, manevrată și manipulată de alte interese, care să fie eliberați de influențe negative, malefice, habotnice, de fanatism, poate ar fi una din soluțiile pacificării Europei.

Actuala situație politică, demografică, etnică și confesională a societății europene va genera o decădere morală periculoasă, o escaladare a violenței, lupte interconfesionale, interetnice, se vor decima reciproc, producând haos, violențe, toate sub pretextul denaturat al sintagmei „respectării drepturilor omului”!

Col (r) Alexandru Bochiș Borșanu

NOTE DE LECTURĂ ȘI EVENIMENTE RECENTE

Conferința Asociației Internaționale pentru Educație în domeniul Informațiilor (*International Association For Intelligence Education - IAFIE*) – Capitolul european

În perioada 14 – 17 aprilie 2019 a avut loc la București cea de-a patra ediție a conferinței IAFIE – capitolul european. *International Association for Intelligence Education - Europe* este un proiect dezvoltat de către IAFIE SUA – o prestigioasă instituție în domeniul educației în *intelligence* – împreună cu Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul” (ANIMV). Aceste instituții își propun să sprijine cercetarea în domeniul educației în *intelligence*, să descopere care sunt noutățile și prioritățile în analiza de *intelligence* și să ofere soluții actuale la probleme reale ale domeniului.

Noutatea anului 2019 a fost prezența Serviciului General Olandez de Securitate și Intelligence (AIVD), a profesorilor din cadrul Universității din Leiden, Institutul de Securitate și Afaceri Globale, care au găzduit o secțiune a lucrărilor despre modul în care o anumită situație afectează diferite abordări analitice. S-au menționat situații reale cu care practicienii se întâlnesc pe teren, cum ar fi presiunea timpului sau diferite capcane cognitive și s-a încercat o abordare academică, un cadru teoretic ce poate fi de folos practicienilor.

Secțiunea Europeană IAFIE a apărut din necesitatea ca cei care oferă servicii de educație în *intelligence* să promoveze studii, principii, metode și soluții specifice spațiului comun (european). Se observă astfel că studiile în acest domeniu beneficiază de o abordare inter-, multi- și trans-disciplinară. Conferința s-a adresat în egală măsură celor din mediul academic, educațional și practicienilor profesioniști.

Obiectivele evenimentului au fost următoarele:

- extinderea cercetării, a cunoștințelor și a dezvoltării profesionale în educația de *intelligence*, precum și a practicilor și educației în domenii conexe, cum ar fi *intelligence*-ul competitiv;

- asigurarea unui forum pentru schimbul de idei și informații pentru cei interesați și implicați în educația în domeniu;
- promovarea profesiei de specialist în *intelligence* prin stabilirea de standarde, crearea de resurse și schimburi de cunoștințe;
- încurajarea relațiilor și cultivarea cooperării dintre profesioniștii din domeniul serviciilor de informații și cei din mediul academic, de afaceri și guvern;
- dezvoltarea, diseminarea și promovarea teoriei, curriculum-ului, metodologiilor, tehnicilor și celor mai bune practici;
- crearea unei legături între organizații profesionale și centre de excelență;
- elaborarea unui spațiu comun, de elită, al colaborării în abordarea predării cunoștințelor de *intelligence* în cadrul instituțiilor superioare de învățământ.

Sesiunile plenare, workshop-urile paralele și dezbaterile au adus în prim plan personalități marcante ale domeniului ce au pus la dispoziția colegilor experiența și cunoștințele lor. Irena Chiru, Bob de Graaff, Randolph H. Pherson, Joseph Cannataci, Jim Poole, Christiaan Menkveld, Iulian Chifu, Peter de Werd, Ingmar Westerman și John M. Nomikos sunt doar câteva nume importante care au participat la conferință.

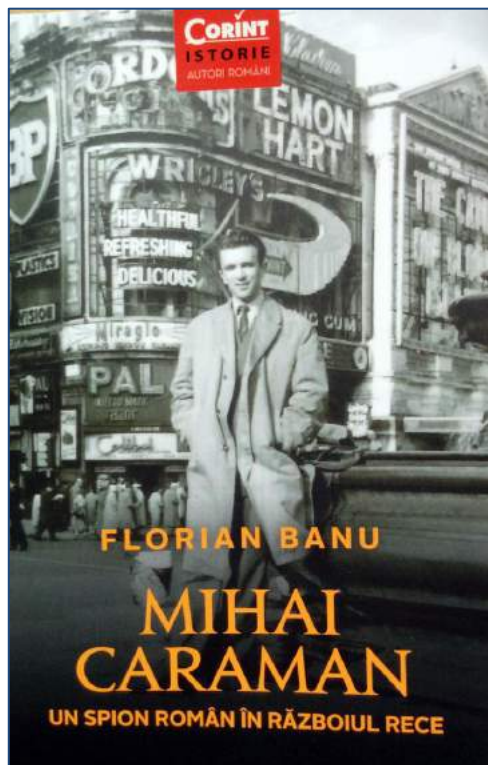
Drd. Florentina-Ștefania Neagu (master ANIMV), drd. Anca Savu (UNAP) și col (r) dr. Tiberiu Tănase, autorii lucrării „*Tendențe actuale în domeniul Securității Cibernetice în Orientul Mijlociu și nordul Africii*” au adus în discuție un subiect actual din sfera securității regionale.

În panelul intitulat „Amenințările hibride și Educația în *intelligence*: Cum îi învățăm pe viitorii analiști să combată noile amenințări?”, mr. Constantin Nica (ANI-MV) și col (r) dr. Tiberiu Tănase au vorbit despre „*Aplicații ale Inteligenței Artificiale și ale Bazelor de Date într-o Nouă Formă de Război Hibrid*”, temă intens dezbătută în prezent.

Conferința a fost un real succes, s-au creat legături profesionale între participanți, s-au pus bazele unor proiecte viitoare, a fost asigurat un cadru profesional comun de dezbateri a temelor actuale. Așteptăm cu interes edițiile viitoare. (a consemnat Cătălina Asandei, Membru A.O.R.R.)

Un eveniment de excepție la Fundația Europeană Titulescu

Fundația Europeană Titulescu a găzduit, la 13 iunie a.c., la lansarea volumului „*Mihai Caraman – un spion în Războiul Rece*”, semnat de Florian Banu și apărut recent la Editura Corint. Evenimentul, la care au participat peste 200 de persoane, s-a bucurat de prezența domnului g-ral corp de armată (r) Mihai Caraman, fost șef al Serviciului de Informații Externe, care a dezvăluit auditoriului amănunte inedite din bogata sa carieră profesională.



La dezbatere, moderată de prof. univ. dr. Adrian Năstase, președintele Fundației Europene Titulescu, au participat publicistul Ion Cristoiu, istoricii Florian Banu, autorul volumului, și Liviu Țăranu, coordonator al Centrului de Cercetare al FET, precum și fostul prim ministru Petre Roman.

Discuțiile au relevat notorietatea de care se bucură Mihai Caraman, considerat drept cel mai cunoscut, dar și cel mai controversat spion din istoria *intelligence*-ului românesc. Generalul Caraman a fost coordonator în anii '960 al unei redutabile rețele de spionaj care a acționat în cadrul Cartierului General al NATO, la Paris și Bruxelles, și a devenit, la începutul anilor '990, șeful Serviciului de Informații Externe. S-a subliniat, de asemenea, importanța volumului pentru cunoașterea rolului jucat de serviciile de informații, aflate de multe ori în spatele evenimentelor ce au marcat Europa anilor '950 – '980.

O nouă contribuție la dezvoltarea culturii de securitate: emisiunea TV „Informațiile – a 4-a armă”

După succesul înregistrat de ciclul de emisiuni dedicat Centenarului Marii Uniri de către dr. Alba Iulia Popescu, postul de televiziune 6TV

găzduiește proiectul „*Informațiile – a 4-a armă*”, un ciclu de emisiuni moderate de gl. bg. (r) dr. Stan Petrescu și avându-l ca invitat principal pe col. (r) dr. Tiberiu Tănase.

Una din debaterile recente a fost dedicată analizei de *intelligence*, relevând că *diada analiza – analiști de informații a devenit din ce în ce mai importantă pentru mediul mondial actual de securitate, mai ales că predicțiile și prognozele se bazează pe activitatea analiștilor de informații, precum și pe analize de informații*. S-a arătat că analiza, ca metodă, și tehnică, a făcut inițial parte din domeniul mai larg al *intelligence*-ului pentru ca apoi, în secolul al XXI-lea, ea să devină un areal separat, și anume analiza de *intelligence*. De asemenea, a fost evidențiat faptul că analiștii de *intelligence* reprezintă un corp de specialiști necesar, fără de care securitatea unui stat nu ar putea fi de conceput, iar un proiect de viitor al țării noastre ar putea fi reprezentat de analiza de informații, în cadrul căreia analiza de *intelligence* să aiba un loc bine definit.

Recomandăm cititorilor să urmărească emisiunea „*Informațiile – a 4-a armă*”, care se constituie într-o foarte bună sursă de informare pentru publicul din țara noastră în privința mediului de securitate/*intelligence*. (a consemnat col. (r) dr. Tiberiu Tănase)

O nouă colecție dedicată culturii de securitate

Editura Universul Academic a lansat, în cadrul Salonului de Carte Bookfest 2019, noua sa colecție intitulată *Intelligence*, dedicată culturii de securitate. Printre primele titluri incluse în noua colecție se află un „*Minighid de pregătire și protecție contrainformativă*”, semnat de Florin Bustiuc.

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

CORIN BIANU

ORIZONT PROPRIU

Printr-un pustiu arid, unde nisipul
Doar cu arșița se însoțește
Și numai unduitul nesfârșitelor dune
Amintește mișcarea,
Ființa mea se scurge în pași.

Pentru a-mi alina arsurile setei
Nu am decât propria sudoare;
Ouăle de șarpe mi-ar putea fi hrană,
Dar până să le ridic,
Subțiratici șerpi fragezi
Sparg coaja înțelesului.

Născut sub zodia vremelniceii,
Străbat nisipurile vălurite,
În căutarea fertilului izvor,
Pe când necruțătoarea oglindă a timpului,
Întinsă între pământ și cer,
Îmi absoarbe orice mișcare.

Pașii mei – viața mea scursă –
Depărtează în egală măsură
Orizontul salvării,
Spre care suferința omenirii mă-mpinge...

CA UN ARBORE

Între două oglinzi,
Trupul meu trecător.

P
A
G
I
N
I
L
I
T
E
R
A
R
E

Imaginea
Mi se multiplică neconținut
În alte și alte oglinzi,
Trăgându-se una din cealaltă,
Ca lanțul anilor.

Precum un arbore,
De cercuri concentrice,
E viața mea,
Străbătută de oglinzi paralele.

ARHITECTURĂ

Se întinde puntea clipei
Când peste noi trece
O cohortă de plăsmuiri.

Și noi

Ca o garanție de echilibru
Pe podul de vase al clipelor

Piloni de rezistență
În arhitectura istoriei.

IOAN FLORIAN

TRENUL DE MIRI

E târziu în umbră și mă gândesc la tine
De parcă, mereu, aș fi un abur, respirat:
E părul tău din noaptea care nu mai vine.
Pe un peron de șoapte, aproape neschimbat.

Și trenuri vin și pleacă – niște năluciri...
Mi s-a părut, sau chipul Tău a fost...
În tunetul miresmei, tren de miri
La semaforul așteptării mele fără rost.

DUMITRU DĂNĂU

NE VOM REVEDEA...

adio, trandafiri ai zilei,
mirare de foc în crepuscul –
locul vostru, regal, cu bucurie
îl ocupă, azi, taurii negri
ai toamnei
este un fel de cenzură
menită ora zilei s-o schimbe,
ceață lăsând pe pagina
anului
adio, trandafiri ai iubirii,
ne vom reîntâlni, cicatrizați,
după un anotimp de
recluziune...

ERA UN RITUAL

era un ritual
totul de foc, iar oaza
îmi chema pașii să-i sărute

ce pasăre era aceea
care-mi culegea din palmă
ideile rătăcite?

era un ritual
de foc total de foc
albastru

totul rățăcea
pe fruntea mea
căutându-mă...

CONSTANTIN MATEI**ELEGIE**

Eu am jurat în crezul nemuririi
și-atunci când voi ieși spre a rosti
să nu mă numărați în legea firii
ci să-mi gândiți „a fi sau a nu fi”.

Răscumpăr azi shakespeareian răsunet,
hamletian răspuns pentru virtuți,
că am trăit al toamnelor greu tunet
și noi ne căutăm prin cei pierduți.

„A fi sau a nu fi” e o-ntrebare
ce-și are un răspuns nedefinit,
am fost docil numai la prezentare
și m-am retras atunci când am venit.

ALEXANDRU PÎRVU-PRUNDU**ASEMĂNĂRI**

Purtați de vânturi,
Rătăciți în al vieții tumult,
Udați de ploi
Trec anii gloanțe peste noi.
Flutură la tâmplă
Enervant,
Ne scot din minți
Pregnant, semănăm cu ai noștri părinți

COSTICĂ DOGARU**MAGNIFICĂ**

Te-ai rupt din stele, femeie!
Ai fire de curcubeu în păr.
Și zeii s-au oprit
Din mersul lor spre aștri,
Uimiți de frumusețea ta celestă,
Din ochii tăi albaștri.

Ești oare...
O stea căzătoare?
Sau ești...
Sufletul meu,
Ce s-a urcat,
La DUMNEZEU?

GHEORGHE TRIFU

ÎN FIECARE ZI

Deschid poarta dimineții
și sărut începutul diamantin
al zilei

Simt mirosul Universului
proaspăt și îmbietor
îi contemplan imensitatea
el îmi răspunde
oferindu-mi primele irizări celeste

Mă sprijin de frumusețea lor
apoi mă înfășor
în fire aurii de mătase
și străbat,
precum un călător neobosit,
cărările zilei.

O, dar fiecare zi
rupe o filă din calendar

NORII

Pânză de mătase
fumurie

Aburi de lacrimi
în ropot
care sting setea

Setea acea
ce arde, arde
de multă însetare.

VASILE CHECHERIȚĂ

SUFERINȚA DRAGOSTEI

aș vrea să-mi frângi cuțitu-n rană
și ruginit să-l port în veci...
tu, dragoste, pe-aici când treci?
o lacrimă să-ți dau pomană.

CU GRIJĂ

atenție, pășiți cu grijă,
sub picioarele voastre
ard flăcările inimilor
ce odată, cândva
au iubit țara, neamul
sau vreo tânără fată
și pentru care au murit.

pășiți cu mare grijă
să nu vă ardeți.

SFIDAREA PLĂCERII

plăcerea ticălosului
este să îngenuncheze
oamenii în fața lui.
plăcerea oamenilor
e să-l sfideze
îngenunchind.

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR – SRI

CRONOLOGIE: MAI-IULIE 2019

- *9 mai:* **Sucursala Dâmbovița** a organizat, la Târgoviște, o întâlnire cu membri ai **Sucursalei Brașov**, în cursul căreia au fost vizitate obiective istorice, culturale și de interes turistic, prezentate de ghizi specializați, puși la dispoziție prin amabilitatea Direcției de Cultură și Patrimoniu al Consiliului Județean.
- *9-10 mai:* **Sucursala Sălaj** a găzduit, la Boghiș Băi, o întâlnire a Birourilor Executive ale celor trei sucursale din componența Direcției Regionale de Informații Cluj (**Cluj, Bihor și Sălaj**). Cu această ocazie s-a realizat un schimb de experiență și au fost proiectate unele acțiuni comune.
- *22 mai:* **Sucursala Satu Mare** a participat, alături de colegii rezerviști din sistemul național de apărare, ordine publică și siguranță națională, la sărbătorirea Zilei Rezervistului în sala de ședințe al Muzeului Județean de Istorie. Au fost înmânate diplome și medalii omagiale cadrelor militare care s-au evidențiat prin acțiuni deosebite.
- *31 mai:* Conducerea și un grup de reprezentanți ai **Sucursalei Bacău** au participat, la invitația ANCMRR „Alexandru Ioan Cuza” din M.Ap.N, filiala Bacău, la un simpozion organizat cu ocazia Zilei Rezervistului Militar. De asemenea, sucursala a fost reprezentată, la 26 iunie, la ceremonia ridicării drapelului, alături de reprezentanții celorlalte asociații de rezerviști militari și ai autorităților locale.
- *20-21 iunie:* **Sucursala Cluj** a organizat o întâlnire cu colegii din **Sucursala Satu Mare**, ocazie cu care au fost vizitate obiective de interes istoric din Cluj-Napoca și Turda. La eveniment a participat și conducerea Direcției Regionale de Informații Cluj.

- 27 iunie-3 iulie: **Sucursala București** a organizat o nouă excursie la căminul de garnizoană Vâlcea. Cu acest prilej au fost vizitate obiective turistice și istorice din județele Dâmbovița, Brașov, Sibiu și Argeș, iar în ziua de 30 iunie a fost organizat un recital de pozie românească și audiții muzicale, urmate de jocuri de societate.
- 9-11 iulie: **Sucursala Dâmbovița** a organizat pentru membrii săi o excursie în zona Munților Piatra Craiului, care a cuprins cheile și peștera Dâmbovicioara, precum și satele turistice Fundata, Șirnea și Ciocanu.

Un alt eveniment de relaționare a fost organizat la 25 iulie, când a avut loc o reuniune între membrii Sucursalei și cadrele Direcției Județene de Informații.

*

Cenacul literar-artistic al ACMRR-SRI și-a continuat activitatea, în ședințele din trimestrul II fiind discutate creațiile poetice ale mai multor membri, între care Costică Dogaru, Constantin Mușat și Alexandru Pârvu-Prundu, dar și ale unor poeți consacrați, cum sunt George Vlaicu și Mariana David, cu volume apreciate de cititori și de critică.

Unele dintre poeziile analizate au fost tipărite în revista Asociației, „Vitrallii – Lumini și Umbre”. De asemenea, sediul ACMRR-SRI a găzduit expoziția de creație (obiecte de decor) a artistului Constantin-Toni Sultana.

Următoarea ședință a cenaclului se va desfășura în ziua de joi, 4 septembrie, ora 13.00, la sediul Asociației.

PREZENȚI ÎN VIAȚA ȘI CULTURA CETĂȚII

- În Anul omagial al satului românesc, colegul nostru **col. (r) Alexandru Bochiș Borșanu**, din Sucursala Arad, fiu al satului Borșa (jud. Cluj), a participat, la 9 mai, la deschiderea ciclului de manifestări culturale „Iubim satul românesc”, organizat în localitate, ocazie cu care a lansat ediția a doua a volumului „*Am regăsit copilăria – memorial nostalgic*”.

NOI APARIȚII EDITORIALE

- În cadrul recentei ediții a târgului de carte Bookfest, colegul nostru **col. (r) dr. Tiberiu Tănase** a lansat volumul *Legionarism versus comunism - Considerații privind raporturile dintre Mișcarea Legionară și Partidul*

Comunist Român în perioada 1941-1945, care continuă o primă carte publicată în 2010, *Fețele monedei. Mișcarea Legionară între 1941-1948* (Colecția Istorie – Monografii, Editura Tritonic, București, 2010). Lucrarea abordează, pe bază de documente inedite din arhivele românești, infiltrarea comuniștilor în Mișcarea Legionară, recuperarea elementelor comuniste infiltrate și încercările de atragere a legionarilor în P.C.R., dar și infiltrările legionarilor în P.C.R. în perioada anilor 1944-1945, așa-zisul pact dintre legionari și comuniști precum și primirea legionarilor în P.C.R.

Lucrarea subliniază fenomenul politic complex reprezentat de Mișcarea legionară și tendințele de a exagera, minimaliza sau falsifica documentele și istoria acesteia.

- **Dr. Gh. Rațiu** revine în atenția cititorilor cu cel de-al doilea volum despre „*Cărțile înțelepciunii – Din istoria și înțelepciunea popoarelor lumii*”. De data aceasta ne sunt prezentate elemente de istorie, cultură, civilizație și, nu în ultimul rând, exemple ale înțelepciunii popoarelor occidentale.

Ceea ce mărește interesul lucrării este faptul că autorul include în aria „popoarelor occidentale” atât continentul european în totalitate cât și continentele americane (de nord și de sud), precum și distincția între popoarele vechi (existente în/din antichitate) și cele noi, formate ca urmare a marilor migrații/colonizări.

IN MEMORIAM

GENERAL MAIOR (R) ALEXANDRU OLARU

În urmă cu puțin timp ne-a părăsit pentru totdeauna bunul și distinsul nostru coleg, general maior (r) Alexandru Olaru.

Născut la data de 25 ianuarie 1949 în comuna Găiceana, județul Bacău, absolvent al Școlii Militare de Ofițeri Activi a Ministerului de Interne – arma Informații, în anul 1970, și al Facultății de Drept a Universității București, în anul 1973, general maior (r) Olaru Alexandru și-a început activitatea profesională în calitate de asistent la Catedra de drept penal a Școlii Militare de Ofițeri Activi – specializarea Informații și, apoi, o perioadă îndelungată în structuri juridice ale Departamentului Securității Statului.

După înființarea Serviciului Român de Informații, urmare a pregătirii juridice de excepție de care a dat dovadă, și-a desfășurat activitatea în cadrul Secretariatului General, Biroul reglementări juridice, unde prin expertiza dobândită a avut o contribuție semnificativă la elaborarea, susținerea și promovarea pachetului de legi și a reglementărilor interne privind securitatea națională a României.

Din anul 1994 și până la trecerea în rezervă, în anul 2005, a fost șeful Direcției Juridice din cadrul Serviciului Român de Informații.

Întreaga sa carieră profesională a fost marcată de responsabilitate și de respectarea necondiționată a legalității activităților de informații pentru securitate națională.

În toate împrejurările a fost respectat de toți colegii și a demonstrat o ținută morală ireproșabilă.

După trecerea în rezervă s-a implicat cu multă generozitate și dăruire în sprijinul activităților din cadrul Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageri din Serviciul Român de Informații – Sucursala București, unde a activat în calitate de membru al Biroului Executiv.

Dumnezeu să-l odihnească în liniște și pace, pe măsura omeniei de care a dat dovadă în viața trăită pe acest pământ!

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE” – PREZENȚĂ ȘI ECOURI

Prezentăm în cele ce urmează unele dintre ecourile recepționate la redacție care relevă interesul cu care revista „Vitrallii – Lumini și umbre” este primită în mediile instituționale preocupate de problematica securității naționale, în presa de specialitate și în rândul marelui public.

- În publicația **Cotidianul.ro** din 27 iulie, cunoscutul jurnalist **Dumitru Constantin** semnează articolul „Cum a trădat Pacepa numele unui foarte eficient informator străin”, în care prezintă ample fragmente din articolul *O nouă „față” a lui Mihai Pacepa?* publicat de col. (r) Hagop Hairabetian în numărul 38 al revistei, subliniind că a identificat „două mai mult decât posibile răspunsuri la niște mari nedumeriri” în legătură cu subiectul. De asemenea, jurnalistul prezintă unele aspecte inedite legate de cazul Pacepa, cunoscute din experiența sa personală.

- Ziarul „**Tribuna**” din Sibiu (27 iunie) publică, sub titlul „*La mulți ani, S.R.I.!*” o prezentare a numărului 38 al revistei, semnată de **N. I. Dobra**, care apreciază conținutul bogat și variat al ediției. Totodată, include câteva pasaje din articolul *O nouă „față” a lui Mihai Pacepa?*, pe care îl consideră „*interesant și credibil*”.
- Numerele 38 și 39 ale revistei au fost prezentate de **prof. Carol Koka** în „**Actualitatea Sătmăreană**” din 10 mai, respectiv 30 iulie.

Evocăm în acest număr atmosfera abia terminatelor vacanțe la mare cu câteva din lucrările colegului nostru **col. (r) Marian Chirea**, din Sucursala Constanța, un împătimit al mării pe care o slujește, cu penelul, încă din 1977. Stau mărturie a dragostei pictorului față de lumea mării numeroase tablouri prezentate în expoziții de grup sau aflate în colecții particulare.

oooOOOooo